गुरुणीजी महाराजश्री

मगनश्रीजीना मानश्रीजीना सदुपदेशथी

ॐ

श्री दंडकादिक (४१) द्वार

तथा

अतिचार, नवतत्वादि, बोल, संग्रह.

प्रकाशक

शा. शिवनाथ लुम्बाजी—जैन पुस्तकालय

वेताळपेठ नंबर ४१, पुनासीटी.

किंमत काचा पुठानी ४ आना.

श्री गजसारादि पूर्व मुनिवर विरचित

श्री दंडकादिक (४१) द्वार तथा जीवविचार, नवतत्वादि बोल संग्रह.

लखेली पुराणी प्रत उपरथी तत्वजिज्ञासु सज्जनोना उपयोगार्थे

संशोधक सद्गुणानुरागी मुनिराज श्री श्री १००८

श्री कर्पूरविजयजी महाराज साहेब

तपगच्छना पुज्यपाद गुरुणीजी महाराज श्री श्री १००८

श्री केशरश्रीजीना शिष्या गुरुणीजी महाराज

श्री मगनश्रीजी मानश्रीजीना सदुपदेशथी

श्री पुना निवासी शा. भगवानजी भीमाजीनी विधवा भार्या भागुबाईना स्मरणार्थे एमना त्रस्टीनी पुत्री चंपाबाई तरफथी साधु साध्वीने तथा जाहेर संस्थाने भेट.

छपावी प्रसिद्ध करनार

शा. शिवनाथ लुंबाजी–जैन पुस्तकालय.

(१) वेताल पेठ नंबर ४९–पुनासिटी.

(२) मुकाम जावाळ जिल्हा सीरोही–देश मारवाड.

आवृत्ति पहेली–प्रत १०००

संवत १९७३-वीर संवत २४४३-सन १९१७-शकै १८३९

किं. काचा पुठानी ४ आना. पाका पुठानी छ आना.

पुस्तक भेट या किंमतथी मंगावनारे पृष्ट २ उपर लखेली सुचना लक्षमां राखवी.

७०८६

पुस्तक भेट अथवा किमतथी मंगावनारने सुचना:

१ कोइ पण साधु साध्वीने पुस्तकनो खप होय तेने प्रसिद्ध कर्त्ता पासेथी पोष्ट तथा पेकींग खर्च वास्ते बे आनानी टीकीटो कोइ गृहस्थ द्वारा मोकली मंगावी लेवुं.

२ कोइ साधु साध्वीने भेट तरीके एक नकल मळसे. एकथी वधारे मंगावनारे पुस्तकनी कींमत अने पोष्ट पेकींग खर्च मोकली मंगाववुं.

३ साधु साध्वीए पोताना समुदायनुं (संघाडानुं) तेमज पोताना वडेरा गुरुनुं नाम पुस्तक मंगावती वखते अवश्य लखवुं. अने एक नकलथी वधारे नकल भेट तरीके मंगाववी नही.

४ अमने खात्री पड्या वगर भेट तरीके पुस्तक मोकलाशे नही.

५ भेट पुस्तक मंगावनारे पोष्ट पेकींग खर्चनी टीकीटो अगाउ मोकलवी. कींमतथी पण आठ आना सुदी मंगावनारे टीकीटो अगाउ मोकलवी.एटला वास्ते वी० पी० करवामां आवशे नही. वधारे किमतना मंगावनारे पोस्ट विगेरे खर्च वास्ते आठ आना अगाउ मोकलवा ते बाद करी बाकी रहेला किमतनुं वी. पी. करवामां आवशे.

६ पोतानुं चोकस सरनामुं नाम गाम पोस्ट जिल्हा विगेरे शुद्ध शास्त्री अथवा गुजराती लीपीमां लखवुं.

७ जुवाप मंगावनारे साथे टीकीट अथवा रीपलाय कार्ड मोकलवुं. ते शिवाय कोइने जुवाप आपवामां आवशे नही.

शिवनाथ लुंबाजी-जैन पुस्तकालय.

(१) वेताल पेठ नंबर ४९--पुनासिटी

अमदावाद--ढींकवा गेट पासे आवेला शान्तिविजय प्रिन्टिंग प्रेसमां
ईश्वरलाल केशवलाल वकील अने माणेकलाल माधवजीए छाप्युं.

प्रस्तावना.

जीवविचार, नवतत्व, दंडकादिक प्रकरण ग्रंथो प्रथम गोखी काढवानी रुढि आपणामां प्रचलित छे. बाळ वय के जेमां तेना अर्थ ने ग्रहण करवा के विचारवानी शक्ति न होय तेमां तेम करवानी पद्धति कोइ रीते ठीक लेखी शकाय, परंतु योग्य वये तो तेना अर्थ-रहस्यने अवधारवाथीज तेनी सार्थकता थइ शके. अद्यापि पर्यंत ए रुढिने अनुसरीने के गतानुगतिकपणे मोटी उमर के जेमां अर्थ ग्रहण करवानी अने तेनुं मनन करवानी शक्ति प्राप्त थयेली होय छे तेमां पण पूर्वनी रुढिनेज अनुसरी मोटे भागे प्रकरणोने कंठाग्र करीनेज संतोष मानवामां आवे तो ते व्याजवी न लेखाय. अर्थग्रहण शक्ति-वाळी वयमां पण बाळ वय जेवी चेष्टा करी विरमाय ते सहन न करी शकाय एवी बीना छे; तेथी तेवी वयमांतो खास करीने उक्त प्रकरणोनुं रहस्य सारी रीते (सुस्पष्ट) समजीने अवधारी शकाय एमज थवुं जोइये. तेम छतां आपणी आधुनिक समाज तरफ अव-लोकन करी जोइये तो तेमांनो वहोळो भाग पूर्वनी रुढिने अनुसर-वामांज, पछी गमे ते शुभ हेतुनेज अवलंबीने प्रचलीत थइ होय ते तरफ ओछी दरकार राखीने, संतोष पकडतो जणाय छे. हवे आ

सूचना—आजकाल जीवविचारादिक प्रकरण ग्रंथो भणवा पाछळ पुष्कळ काळ क्षेप तथा परिश्रम लेता छतां तेनुं रहस्य समजवा प्रयत्न करता पूरती काळजीनी खामीथी खेदकारक परिणाम आवेछे. ते जोइ तेमां दिशा बताववा रुपे आमां प्रयत्न कर्योछे. लेखक.

बुद्धिवाद या हेतुवादना जमानामां एवी गतानुगतिकता मात्रने वळगी रहेवाथी अधिक लाभ मेळवी शकाय तेम नथी.

तेथी जे कंइ प्रतिक्रमण आवश्यकादि सूत्रो तथा प्रकरणादिकनुं पठन पाठन कराय ते सरहस्य समजी विद्यार्थी वर्गने समजाववा अने ते सारी रीते तेना गळे उतारवा प्रयत्न करवानी खास जरुर छे. एम थाय तोज ते ते आवश्यक सूत्र, प्रकरणादिकनो बोध सरल थाय अने तेथी तेनो असल हेतु पार पडे; श्रद्धानी शुद्धि–निर्मळता थाय तेमज हेय उपादेय (तजवा आदरवा योग्य)नुं यथार्थ भान थवाथी आत्मामां विवेककळा जागे अने रुडुं चारित्र बळ प्राप्त करवानुं सुलभ थाय, एटले सद्वर्तन–सदाचारनुं सेवन करवा सावधान थवाय. जे पवित्र आशयथी सूत्रकार तेमज प्रकरणादिक ग्रंथकार महाशयोए उत्तम सूत्र तथा प्रकरणादिक रची आपणा उपर अमाप उपगार करेलो छे ते आशय आपणे सिद्ध करवोज होय तो जेम बने तेम अधिकाधिक काळजीथी तेनो सामान्य–विशेष अर्थ जाणवा अने तेनुं मनन करवा अने तेम करी तेमांथी साररूप तत्त्व आदरवा आपणे अवश्य प्रयत्न करवोज जोइये; नहि तो पोपट मांहेना रामनी पेठे आपणे पण शुकज्ञानी बनवाना; अने आपणे व्यर्थ काळक्षेप करवाना. एम न थवा पामे अने आपणे सम्यग् (यथार्थ तत्त्व) ज्ञान प्राप्त करी सुश्रद्धाळु तथा सदाचार संपन्न बनीये एटला माटे उक्त सूत्र तथा प्रकरणादिकने तेना रहस्य साथे गुरुगम्य समजवा आपणे पूर्ण काळजी राखवी जोइये. एवाज शुभ आशयथी दंडकादिक(४१) द्वार संग्रह सविस्तर तथा जीवविचार तथा नवतत्त्वना बोलनो पण

संक्षेपथी आ ग्रंथमां समावेश करवामां आवेल छे. " शुभे यथाशक्ति यतनीयम् " ए न्याये आ ग्रंथ योजनमां जे उद्यम करवामां आवेल छे तेनी सार्थकता करवी ए तेनां अभ्यासी जीज्ञासु जनोनुं काम छे. परंतु जो विनय, बहुमान पूर्वक आत्मार्थीपणे तेनो अभ्यास करवामां आवशे तो आवा शुभबोध दायक ग्रंथमांथी भव्यजनोने घणुं जाणवानुं(ज्ञान) प्रतीतिरुप करवानुं (सम्यकत्व) अने विवेकपूर्वक त्याग–ग्रहण करवानुं (चारित्र) ए पवित्र रत्नत्रयी प्राप्त करवानुं बनी शकशे, अथवा एवा पवित्र आशयथीज सहु कोइ आत्मार्थी जनोए आवा ग्रंथमां प्रवेश करवो जोइए. दंडकादिकद्वार विषय बहु विस्तारथी चर्चवामां आवेल छे अने जीवविचार तथा नवतत्वना छुटा बोल उद्धरीने संक्षेपथी पण मुद्दासर कहेवामां आवेला छे. तेनो जो खरा जीज्ञासु भावे अभ्यास करवामां आवशे तो तेथी भ्रान्ति रहित ज्ञानादिक अभीष्ट फलनी प्राप्ति थइ शकशे. अत्र प्रसंगोपात जणाववुं उचित छे के छती बुद्धिए सद्विद्याथी वंचित रहेवुं एना जेवु खेदकारक शुं ? हंसनी पेठे विवेकथी तत्त्वातत्त्वनो विचार करी तेमांथी सारतत्व मेळवी लेवुं एज(बुद्धेः फलं तत्वविचारणंच, देहस्यसारं व्रत धारणं च;वित्तस्य सारं किलपात्र दानं, वाचःफलं प्रीतिकरं नराणाम्।१।)बुद्धि पाम्यानुं सरस फल छे. विषय, कषाय, निद्रा विकथादिक प्रमाद आचरण तजी आ त्माना एकान्त हित माटे सर्वज्ञोक्त उत्तम व्रत नियमो अंगीकारकरीने तेने यथार्थरीते पाळवा एज आअमूल्य मानवदेह पाम्यानुं फळ छे. जीवनी जडता दूर थाय अने निर्मळ ज्ञान प्रकाश प्रगट थाय एवा सुंदर केळवणी खातामां न्यायोपार्जित द्रव्यनो व्यय करवो

एज लक्ष्मी पाम्यानुं सार्थक छे. तेमज प्राणीओनुं मन प्रसन्न थाय अने तेमनुं हित पण थाय एवुं समयोचित सत्य वचन बोलवुं एज वाचा पाम्यानुं उत्तम फळ छे. स्वपर कल्याण माटे सतत उद्यम कर्या करवो, प्रमाद रिपुने वश न थावुं, विषय आसक्तिथी दूर रहेवुं अने सद्भाग्य योगे प्राप्त थयेली सकळ शुभ सामग्रीने सार्थक करी लेवी एज आ दुर्लभ मानव भव पाम्यानुं उत्तमोत्तम फळ समजवानुं छे. श्रीमान् हरिभद्र सूरीश्वर कहे छे के (परहित चिन्ता मैत्री, परदुःख विनाशिनी तथा करुणा; परसुख तुष्टि मुदिता, परदोषो पेक्षण मुपेक्षा ॥ १ ॥ षोडशके.) मैत्री, मुदिता, करुणा अने माध्यस्थ्य ए चार उत्तम भावना रुप रसायणनुं निरंतर सेवन करवुं. प्राणी मात्र उपर समान भाव राखी तेमनुं हित चिन्तवन करवुं ते मैत्री तेमने सुख समृद्धिवंत अथवा सद्गुणशाळी देखी दीलमां प्रमुदित थावुं ते मुदिता या प्रमोद. तेमांना कोइने दीन दुःखी देखी तेमनुं दुःख दूर करवा तन मन धनथी प्रयत्नशील बनवुं ते (करुणा) अने अति निर्दय–कठोर परिणामी पापी प्राणी उपर पण रागद्वेष तजी, तेने कर्मवश समजी समभावे रहेवुं ते माध्यस्थ्य भाव अति लाभदायक समजवो. उक्त भावना सहितज जे शुभ करणी करवामां आवे तेज जीवने कल्याणकारी नीवडे छे. ते वगरनी करातो सघळी करणी व्यर्थ क्लेश–कष्टरुप थवा पामे छे. ए मुद्दानी वातने खुब लक्षमां राखी सुज्ञ भाइ व्हेनोए एक क्षणमात्र पण प्रमाद नहि करतां उक्त उत्तम भावना रसायणनुं खास सेवन करवुं के जेथी स्वपरनुं अवश्य कल्याण थवा पामे. ज्ञानी कहे छे के छते काने जे हितवचन

न सांभळे ते बधिर—ब्हेरा छे; छती जीभे हितवचन न वदे ते मूक—मुंगा छे अने छती आंखे अकार्य करे ते अंध छे. तत्त्वबोध पाम्यानुं एज उत्तम फळ छे के दुःखनो मार्ग त्यजी सुखनोज मार्ग स्वीकारवो. इतिशम्.

संवत १९७३
अशाढ सुद १ बुधवार
तारीख २० माहे जुन सन १९१७

लेखक,
सदगुणानुरागी कर्पूरविजयजी
मु० नवसारी. (जिल्हा सुरत)

बे बोल.

आ पुस्तक बाहार पाडवानो हेतु एवा प्रकारनो छे के जीव विचार नवतत्त्व दंडक विगेरे प्रकरणो आपणा विद्वान पूर्वाचार्योये प्राकृत (मागधी) भाषामां रची तेमां उत्तम प्रकारे द्रव्यानुयोग प्रतिपादन करेल छे. परंतु तेनुं यथार्थ ज्ञान प्राकृत (मागधी) तेमज संस्कृत भाषाना पठन शिवाय थवुं मुस्केल छे. तेटला वास्ते आपणा अर्वाचीन महात्माओए बाल जीवोने उक्त प्रकरणोनो भावार्थ सरल भाषामां गद्यरुपे संकलित करी आपणा आधुनिक समाजना उपर सारो उपगार करेल छे. वळी मारवाड तेमज गुजरात विभागमां अने महाराष्ट जेवा प्रांतमां आ ग्रंथनो सारो उपयोग थशे एम समजी अमोए आ ग्रंथ छपावी बहार पाडवा प्रयत्न करेल छे.

आ ग्रंथनुं काम चालतां शांत मूर्ति मुनिराजश्री श्री १००८ श्री वृद्धिचंद्रजीना शिष्य सदगुणानुरागी मुनिराजश्री कर्पूरविजयजी माहाराज साहेबे पालीताणा (सिद्धक्षेत्र) थी वखतोवखत पत्रव्य-

वहारथी जे जे योग्य सलाह आपी छे अने फारमो छपाया पछी तपासी जे जे भुलो बतावी छे ते बाबत उक्त मुनिमाहाराजनो आ स्थळे उपकार मानवामां आवे छे.

आ पुस्तक छपाया पछी एना बधा फारमो वांची सुधारवामां तेमज बीजी पण योग्य सलाह न्यायांभोनिधि श्री श्री १००८श्री मद्विजयानंद सूरीश्वरजी (आत्मारामजी) ना प्रशिष्य परमोपकारी मुनिराज श्री राजविजयजी माहाराज साहेबे पुनामां आपेली छे एमनो पण आ स्थळे उपकार मानवामां आवे छे.

तपगच्छना पूज्यपाद गुरुणीजी माहाराज श्री श्री १००८ श्री सौभाग्य श्रीजीना शिश्या श्री केशरश्रीजी थइ गया. तेमना शिष्या परमोपकारी सद्धर्म परायण श्री मगनश्रीजी माहाराज लगभग ३५ थी वधारे वर्षना दीक्षीत छे. एमणे दीक्षा लीधा पछी पोताना पवित्र चारित्र वडे घणा ठेकाणे विचरी जनसमुदाय तेमज विशेषे करी स्त्री वर्ग उपर महान उपगार करेल छे. हाल एमनी वृद्धावस्था (७०वर्ष) थवाथी तेमज आंखे अटकी पडवाथी हाल सात आठ वर्ष थया मारवाड देशमां शिरोही इलाकाना जावाळ गाममां बीराजे छे. अने त्यां पण सदुपदेश आपी घणो सुधारो कर्यो छे. उक्त गुरुणीजी माहाराज श्री मगनश्रीजी अने तेमना शिष्या मानश्रीजी, रुपश्रीजी, चतुरश्रीजी विगेरेनो सदहेतु एवा प्रकारनो छे के आपणा समाजमां नाहानी वयनी बाळाओ तेमज स्त्रीजनो आवा प्रकरणोनो भावार्थ समजी तत्त्वज्ञान संपादन करी पोतानो मनुष्य भव सफल करे. एवा प्रकारनो हेतु होवाथी आ ग्रंथमां सामान्यतः

जीवविचार नवतत्त्वनो अने विशेषतः दंडकादिनो भावार्थ दाखल करी पुस्तकरुपे बाहार पाडवा विचार थयो. हाल अमारो मारवाड देशमां बलदूट जावाळ गाममां त्रण च्यार वरस थया जता आवता रहेवानो प्रसंग होवाथी उक्त गुरुणीजी महाराजे अमने प्रेरणा करवाथी आ ग्रंथ बाहर पाडेलो छे.

आ ग्रंथ छपाववाना काममां मारवाड देशमां शिरोही इलाकाना बलदूट गामनां रहीश शा. रायचंद कृष्णाजीना स्मरणार्थे एमना शुभखाते खरचवा काढेली रकममांथी रुपीया १०० एक सोनी मदत एमना सुपुत्र हिराचंद तथा सुरमले आपी छे. अने बाकीनो तमाम खर्च श्री पुना निवासी शा भगवानजी भीमाजीनी विधवा भार्या भागुबाईना स्मरणार्थे एमना त्रष्टीनी पुत्री चंपाबाइए सदर भागुबाई ना द्रव्यमांथी आपेलो छे. तेथी आ ठेकाने उक्त बंने जणानो आभार मानवामां आवे छे.

हालना समयमां पुस्तको प्रसिद्ध करवानो प्रचार दीवसे दीवसे वधतो जाय छे. पण घणा भागे पुस्तको गुजराती टाइपमां प्रसिद्ध थाय छे. तेथी मारवाड, मेवाड, पंजाब, माळवा, दक्षिण महाराष्ट्र विगेरे देशोमां जेओ गुजराती लीपीना जाणकार न होय तेवा लोकोने सदर पुस्तको उपयोगी थता नथी ए कारणथी शास्त्री टाइपमां पुस्तको प्रसिद्ध करवानो अमारो प्रयास त्रण च्यार वर्षथी चाले छे. अने द्रव्य आपनार सद्‌ग्रहस्थोना सहायथी आज सुधी आठ पुस्तको प्रसिद्ध थइ आ नवमुं पुस्तक छे. तेमां एक पुस्तक गुजराती टाइपनु छे. बाकी आठ पुस्तको शास्त्री टाइपमां प्रसिद्ध थयां छे.

कोइ सद्ग्रहस्थने शुभ खाते खरचवा धारेला रुपीयामांथी आवा कोइ पुस्तकनो उद्धार करवा इच्छा होय अने ते अमारा मारफत प्रसिद्ध करावशे तो अमो ए काम घणी खुशी साथे करी आपशुं.

अमारा तरफथी प्रसिद्ध थयेला पुस्तको साधु साध्वी तथा जाहेर संस्थाने पृष्ट २ मां लखेला नियमो प्रमाणे पोस्ट खर्च लेइ भेट मोकलाय छे अने अन्य ग्रहस्थने लखेली किमत अने पोस्ट विगेरे खर्च लेइ मोकलाय छे. पुस्तकनी जे किमत राखी छे ते पडतर जेटली अथवा तेथी पण ओछी राखी छे. अने पुस्तको वेचाणना रुपीया आवशे ते पाछां बीजां पुस्तको छपावाना काममां वापरवामां आवशे.

आ पुस्तकमां प्रुफ तपासता दृष्टी दोषथी अथवा प्रेसना दोषथी जे कोई भुलो रही तेमां ह्रस्व दीर्घ अनुस्वार विगेरे साधारण भुलोनुं शुद्धिपत्रक नही छपावता फक्त मोहोटी भुलोनु शुद्धिपत्रक छपाव्युं छे. ते शुद्धिपत्रक प्रमाणे प्रथम पुस्तकमां सुधारी लेइ पछी वांचवा भणवानो उपयोग करवा नम्र विनंती छे. ए शिवाय जे कोई भुलो सज्जनोने जाणवामां आवे ते सुधारी वांचवा विनंती छे. अने ते भुलो अमने जणाववाथी बीजी आवृत्तिना वखते ते प्रमाणे सुधारी छापवामां आवशे.

संवत १९७३ अशाढ सुद ५ रविवार तारीख २४ माहे जुन सन १९१७

शिवनाथ लुंबाजी-जैन पुस्तकालय
वेताल पेठ नंबर ४९—पुना सिटी.

अथ दंडक द्वार ४१ नी विषयानुक्रमणिका.

अनुक्रम	नाम	पृष्ट
	द्वार चोवीस दंडके कहेवाना एकतालीश बोलना नामनी गाथा.	१
१	दंडक द्वार.	२–१३
२	भुवन द्वार.	१३–४७
३	शरीर द्वार.	४८–५१
४	अवगाहना द्वार.	५१–६२
५	लेश्या द्वार.	६२–७४
६	इंद्रिय द्वार.	७५–७७
७	समुद्घात द्वार.	७८–८२
८	संघयण द्वार.	८२–८६
९	संस्थान द्वार.	८७–९०
१०	प्राण द्वार.	९०–९२
११	पर्याप्ति द्वार.	९२–९५
१२	योनी द्वार.	९५–९७
१३	कुलकोटी द्वार.	९८
१४	ज्ञान द्वार.	९९–१००

अनुक्रम	नाम	पृष्ट
१५	अज्ञान द्वार.	१०१
१६	दर्शन द्वार.	१०१–१०३
१७	दृष्टि द्वार.	१०३–१०४
१८	योग द्वार.	१०४–१०८
१९	उपयोग द्वार.	१०९–११०
२०	गुणस्थानक द्वार.	१११–१२३
२१	आहार द्वार.	१२३–१२५
२२	आहारनी इच्छा द्वार.	१२५–१२६
२३	कीमाहार द्वार.	१२७–१२८
२४	जीव भेद द्वार.	१२८–१३२
२५	वेद द्वार.	१३३–१३७
२६	कषाय द्वार.	१३७–१३९
२७	संज्ञा द्वार.	१३९–१४२
२८	स्वकाय स्थिति द्वार.	१४२–१४५
२९	विरह काल द्वार.	१४५–१४८
३०–३१	चवननुं तथा उपजवानुं संख्या द्वार.	१५०

अनुक्रम	नाम	पृष्ठ	अनुक्रम	नाम	पृष्ठ
३२	गति द्वार.	१५०–१५७	३७	जगाउच्चार.	१८१–१८२
३३	आगति द्वार.	१५७–१६३	३८	परिग्रह द्वार.	१८२
३४	संपदा द्वार.	१६३–१६९	३९	अल्प बहुत्वद्वार.	१८२–१८९
३५	देव द्वार.	१६९–१७१	४०	संज्ञी द्वार.	१८९–१९१
३६	संजति द्वार.	१७१–१८१	४१	प्रकीर्ण द्वार.	१९१–१९८

जीव विचारना बोलनी अनुक्रमणीका.

अनुक्रम.	पृष्ठ.
१ जीवविचारना छुटा बोल १ थी ६८	१९९ थी २०९

नवतत्वना छुटा बोलनी अनुक्रमणीका,

१	नवतत्वना भेदनुं वर्णन.	२०९ थी २११	६	आश्रवतत्वनुं स्वरुप.	२३६ ,, २४०
२	जावतत्त्वनुं स्वरुप.	२१२ ,, २१५	७	संवरतत्वनुं स्वरुप.	२४० ,, २५१
३	अजीवतत्वनुं स्वरुप.	२१५ ,, २१७	८	निर्जरातत्वनुं स्वरुप.	२५१ ,, २५२
४	पुण्यतत्वनुं स्वरुप.	२१७ ,, २२४	९	बंधतत्वनुं स्वरुप.	२५२ ,, २५३
५	पापतत्वनुं स्वरुप.	२२४ ,, २३५	१०	मोक्षतत्वनुं स्वरुप.	२५३ ,, २५६

शुद्धि पत्रक.

पृष्ट	लींटी	अशुद्ध	शुद्ध.	पृष्ट	लींटी	अशुद्ध	शुद्ध.
१	५	शरीरं	सरीरं	६	११	(रेशां)	(रेषा)
,,	,,	लेस्सेंदिअ	लेसिंदिअ	७	८	रश	रस
,,	९	काळओ	कालओ	,,	१५	धीमेलो	घीमेलो
,,	१०	संख्वा	संखा	९	२	पचेंद्रिय	पंचेंद्रिय ते
,,	११	संज्या	संजइ	१२	११।१२	कल्याणादिके	कल्याणकादिके.
२	३	द्राष्टि	दृष्टि				
,,	१०	द्वारोना	द्वारोने	१२	१६	सहसार	सहस्त्रार
,,	१३	यस्मिन	यस्मिन्	१४	६	जोजनना	जोजननो
,,	१६	वाख्या	व्याख्या	१५	,,	धनवान	धनवात
३	२	सेला	सिला	,,	१८	ते ीचे	तेना नाम नीचे
४	५	मूळ	मूळ छ भेद				
,,	८	रमची	हरमची	१६	१	शरुओ	गरुओ
६	.९	कायने	काय ते	,,	३	शरुक	गरुक

१६	१२	सीमता	सीमंता
१७	५	धनोदधि	घनोदधि
,,	८	ध	घ
,,	१२	शर्कश	शर्करा
१८	१७	धनोदधि	घनोदधि
१९	१	अलाके	अलोक
,,	५	पूर्वाक्त	पूर्वोक्त
२३	६	तममभ	तमः प्रभा
२४	१	,,	,,
,,	१५	तमः तम	तमः तमा
२५	१	धनोदधि	घनोदधि
,,	१-२	धनपात	घनवात
,,	३	पृथ्य	पृथ्वी
,,	७	तमः तम	तमः तमा
२७	२	आठ आठ	आठ
३२	१०	भुवननी	भुवनो
३२	१५	पींड	पींड छे,
३५	३	संभूतला	समभूतला
४०	१२	जहार	हजार
४१	३।१४	वांकीर्ण	विकीर्ण
४६	३	गैवेयक	ग्रैवेयक
५२	१५	धनुयष्य	धनुष्य
६४	१६	अव्राति	अविरति
७२	८	मांथी	मां
,,	,,	तेमां	तो
७५	१२	द्रवेंद्रियनो	द्रयेंद्रिय ते
,,	,,	अभ्यंतर	अभ्यंतररुप
८५	११	लगे एक एक	लगेलगएक
८७	१४	जेमक	जेमके
९१	२	श्वसो	श्वासो
९२	१	हावाथी	होवाथी
,,	१३	छे,	छे तेनुं नाम पर्याप्ति कहेवाय छे.

९२	१७	मन	मनः
९६	१३	जीवोन	जीवोने
१००	३	चारे	चार
११२	१	जाणे	देखे
११३	,,	जीवने	जीवने धर्मनी
,,	८	सावद्य	सावद्य
,,	९	पोगनी	योगनी
११३	९	निरपराध	निरापराध
,,	१२	नवकारसी	नवकारसी प्रमुख
११५	,,	पडे पण	पडे के
११६	६	तेथी	×
११८	२	आहारकर	आहारक
,,	१७	केळवी	केवली
११९	३	कामर्ण	कार्मण
१२४	४	एक	एक एम
१२५	,,	आहर	आहारा
१२५	१७	माटे	माटे देवोने
१२६	२	वरसथी	वरसथी उपर
१३०	१	कमों	कर्मो
१३०	४	छां ए	छांये
१३३	३	नपुंशक	नपुंसक
१३६	१३	वीचारा	वीचारी
१३७	१४	लींटी	लींटी (फाट)
१३७	१२	वधारनार	वधारनार समकित थवा न दे
१३८	५	ने	ते
१३९	४	विशेपक	विशेषके
१४१	१	वीलक	तीलक
१४२	२	ए	एम
१४३	१	समुह	समुह ते अपकाय अने
१४६	११	देवलोक	देवलोके
१५१	१८	पांचसे	पांचसेने

१५२	९	साल	सोल	१७५	४	क्षयक	क्षपक
१६२	९।११	इंकोतेर	एकोतेर	१७६	६	ड्डशीत	ड्डपित
१६४	१३	बांधुं	बांध्युं	१९९	७	अप्पकाय	अप्काय
१६४	४	आवे	आपे	२०५	५	पूत्र	पूर्त्र
१६७	१७	उयरना	उपरना	२१४	१०	वत्ते	वधते
१७०	५	देववी	देवनी	२३०	१४	गाळा	गाडला

श्री सर्वज्ञाय नमः

अथ श्री दंडकादिक द्वार लीख्यते.

॥ गाथा ॥

दंडग जुवण शरीरं, उगाहणा लेस्सेंदिअ समुग्घाया.
संघयण संठाण पाणा, पज्जति योनी कुलकोडी. ॥१॥
नाणान्नाणं दंसण, दिठि जोगोवउग गुण ठाणा.
आहारं इहाहारे, किमाहाराउ जीअ नेया. ॥ २ ॥
वेअ कसाय सन्ना, य कायठिइ विरहकालउ चेव.
चवणोववाय संख्या, गइ आगइ संपया देव. ॥३॥
संज्या जराउ परि-ग्गह अप्प बहु सन्निय इच्चाइं.
दाराइं इग चत्ता, सरणथ्थं संगहे इथ्थं ॥ ४ ॥

१ दंडक २ जुवन ३ शरीर ४ अवगाहना ५ लेश्या

६ इंद्रिय ७ समुद्घात ८ संघयण ९ संस्थान १० प्राण ११ पर्याप्ति १२ योनी १३ कुळ कोडी १४ ज्ञान १५ अज्ञान १६ दर्शन १७ दृष्टि १८ जोग १९ उप-योग २० गुणठाणा २१ आहार २२ आहारनी इच्छा २३ किमाहार २४ जीवभेद २५ वेद २६ कषाय २७ संज्ञा २८ स्वकाय स्थिति २९ विरहकाळ ३० चवन संख्या ३१ उपजवानी संख्या ३२ गति ३३ आगति ३४ संपदा ३५ देवद्वार ३६ संजति ३७ जराऊ ३८ परिग्रह ३९ अल्प बहुत्व ४० संज्ञी अने वळी ४१ प्रकीर्ण विगेरे एकतालीस द्वारोना संभारवाना अर्थे अहीं संग्रह करीएछीए.

अथ पहेलुं दंडक द्वार प्रारंभः

दंड्यन्ते जीवा यस्मिन स दंडकः—जीवो जेने विषे दंडाय छे तेने दंडक कहीए. ए दंडक चोवीश छे के जेमां सर्व संसारी जीवो परिभ्रमण करे छे. ते दंडक ना नाम तथा वाख्या निचे प्रमाणे.

प्रथम नारकीनो एक दंडकः—नारकी एटले अ-शुभ कर्मोदयवंत जीवोनुं वसवुं छे जेमां एवुं जे स्था-

नक ते नारकी कहीए, ते नारकी पृथ्वीना भेदे करीने सात छे तेना नाम. १ घमा २ वंसा ३ सेला ४ अंजणा ५ रिठा ६ मघा ७ माधवति.

दश भुवनपतिना दश दंडकः—भुवन पति—अधो लोकमां रहेला जे शास्वता भुवन—घर—तेना पति—धणी—ते भुवनपति, तेना दशभेदछे, तेनानाम, असुर कुमारनिकाय, नागकुमारनिकाय, सुवर्णकुमारनिकाय, विद्युतकुमारनिकाय, अग्निकुमार निकाय, द्वीपकुमार-निकाय, उदधिकुमारनिकाय, दिशीकुमारनिकाय, वायुकुमारनिकाय, अने स्तनितकुमारनिकाय एवं अगियार दंडक.

पृथ्वीकायनो एक दंडकः—तेना मूळ बे भेद सूक्ष्म ने बादर, तेमां सुक्ष्म एटले अतिशे झीणा चक्षुथी नहि देखाय एवा सुक्ष्मनाम कर्मोदयवंत जीवो, के जे आ चौदराजलोकमां सर्व ठेकाणे भर्या छे कोइथी छेदाय भेदाय नहि पर्वतादिमांथी पण आरपार जाय आवे अग्निथी बळे नहि कोइना उपयोगमां न आवे एवा अने निरतीशायी जीवो ते सु-

क्ष्म कहेवाय. बादर एटले स्थुल शरीरवाळा चक्षुथी देखी शकाय एवा बादर नाम कर्मोदय वंत, नीयत स्थानवर्त्ती अने बीजाथी छेद भेद थाय एवा जीवो बादर कहेवाय, ते बादर पृथ्वीकायना शुद्ध, वालुका, मणसिल, शर्करा, सुंहाळी, अने खरपृथ्वी ए मूळ छे. तथा बीजा स्फटिक रत्न, मणिरत्न, परवाला हिंगळोक, हरताळ, पारो, सोनुं, रुपुं, तांबु, जसत, शिशु, कथीर, अबरख, खडी, रमची, तूरी माटी, खारी माटी, सुरमो, सिंधव, संचळ, तथा पाषाणनी सर्व जातीउ अने मीठुं विगेरे घणा भेद बादर पृथ्वीकायना छे. ॥ एवं बार दंडक ॥

अपकाय--पाणीना जीवो--तेनो एक दंडक, तेना मूळ बे भेद छे एक सुक्ष्म अने बीजो बादर तेमां सुक्ष्म ते पुर्वोक्त रीते जाणवा अने बादर ते भूमीनुं पाणी,[1] आकाशनुंपाणी,[2] झाकळनुं,[3] करानुं,[4] हीमनु, लीलाघासउपरनुं धुंवरीनुंतथा घनोदधि अने

१ कुवा अने वावडी वगेरेनुं पाणी. २ नदी तलाव अने सरोवरनुं पाणी.

तनोदधि विगेरेना पाणी ते सर्व बादर अपकायना भेदो जाणवां. ॥ एवं तेर दंडक ॥

तेउकाय अग्निना जीवोनो एक दंडक. तेना सुक्ष्मने बादर एवा बे भेद छे, सुक्ष्म ते पूर्वोक्त रीते जाणवा ने बादर ते अंगारानोअग्नि ज्वालानो अग्नि, भरसाडयनो अग्नि, उल्कापातनो अग्नि, कणीआनो अग्नि, असनी(घसाराथी अग्नि उत्पन थाय छे ते जेवा के लोढुं चकमक अरणी वगेरे घसवाथी अग्नि पेदा थाय ते),अने विजळी विगेरे बादर अग्निकायना भेदो छे. ॥ एवं चौद ॥

वाउकाय--वायराना जीवोनो एक दंडक. ते वायुकायना सुक्ष्मने बादर एवा बे भेद छे. तेमा सुक्ष्म ते पूर्वोक्त रीते जाणवा अने बादरते उद्भ्रामक(उंचे चडतो) वायु, उत्कलिक (निचे पडतो) वायु मंडळीक (वंटोळीउं) वायु, महा (मोटो–जे आंधी कहेवाय छे ते) वायु, शुद्ध(सुखकारी झीणो) वायु, गुंज (घुघवाट करतो) वायु, घनवायु अने तन

वायु वगेरे बादर वायु कायना घणा भेदो छे. तेनो एक दंडक ॥ एवं पंदर ॥

वनस्पतिकाय–झाड पालाना जीवोनो एक दंडक ते वनस्पतिकायना, साधारण अने प्रत्येक एवा बे भेद छे, तेमा साधारणएटले अनंताजीवोनुं एक शरीर होय, ते साधारणवनस्पतिकाय, तेना बे भेद, एक सुक्ष्मने बीजो बादर, सुक्ष्म वनस्पतिकाय ते पूर्वोक्त सुक्ष्म जीवोना जेवा जाणवा, अने बादर साधारण वनस्पतिकायने जेना सांधा नसो गांठा वगेरे प्रगट न देखाताहोय भांगवाथी सरखा भाग थता होय, तांतणा(रेशां) विनाना होय अने छेदीने वाववाथी पण उगे एवी सर्व वनस्पति जेवी के सर्व जातना कुंणाफळ, कंद, अंकुरा, कुंपळो, पांचवर्णनी लील फूल, बिलाडीना टोप, लीलुं आदु, लीली हळदर, लीलो कचुरो, मोथ, थेग, थोर, गळो, अने सण वगेरेना पांदडा तथा कुंवारनुं पाठु वगेरे बादर साधारण वनस्पतिकायना घणाभेदोजाणवा. प्रत्येक वनस्पतिकाय ते एक शरीरने वीषे एक जीव होय ते

प्रत्येकवनस्पतिकाय, तेना फळ, फुल, छाल, काष्ट, मूळीआ, पांदमा अने बीज ए सर्व प्रत्येक वनस्पति काय जाणवा ॥ एवं १६ दंमक ॥

विगलेंड्रिय–पांच इंडीउंथी उंछी छे इंद्री जेने एवा त्रसजीवो ते विगलेंड्रिय कहेवाय, तेना बेइंडीय, तेइंडीय, अने चौरींडीय, एम त्रएय दंमक छे, तेमा बेइंडीय ते स्पर्श (चामडी) इंडी, अने रश (जीन्न) इंडी ए बे इंडीय वालाजीव जेवा के शंख, कोमा, गंमोळा, जलो, चंदनक, अलशिया, लाळीयां जीवो, मेर (लाकडामां थता जीवो) करमीआ, पोरा, अने चुमेल विगेरे बेइंडीय जीव जाणवा तेनो एक दंमक, तथा स्पर्श–रस अने घ्राण (नाक) ए त्रएय इंडीउंवाला जीवो जेवा के कानखजुरा, माकण, जुंआ, जुंउं, लिखो, कीमीउं, उद्धेहिउं, मंकोमा, इयळो, धीमेलो, सवा (वाळना मूळमां थाय छे) गींगोमा (कुतराना कान उपर थाय छे ते) इंतरमी, गच्हीआ, चोरकीमा, छाणना कीमा धान्यना कीमा (धनेरा) कुंथुआ, अने गोपालीक वगेरे घणी

जातना तेइंद्रियजीवो जाणवा, तेनो एक दंमक, अने स्पर्श–रस–घ्राण अने चक्षु (आंखो) ए चार इंद्रीयवाळा जीवो जेवा के विंछी, जमरा, जमरीउ, तीमो, मांखीउ, मांस, मछर, कसारी, करोळीआं, खमांकडी अने पतंगीआ विगेरे घणीजातना चौरींद्रीय जीव छे तेनो एक दंमक ॥ एवं १९ दंमक थया ॥

तिर्यंच पंचेंद्रिय–तिर्यच–तीर्छा (वांका) चाले, अथवा स्वकर्मोदयथी सर्व दंमके परिभ्रमण करे एवा पंचेद्रिय स्पर्श, रस घ्राण चक्षु अने श्रोत (कान) ए पांचेइंद्रियवाळा जीवो ते तिर्यंच पंचेद्रिय कहेवाय तेना मूळ पांच जेद छे. ते आ प्रमाणे मांछला–काचबा, कुंम, अने सुसुमार विगेरे जळचर, १ गाय, जेंश, घोमा, हाथी वगेरे चोपगा, २ नोळीआ, उंदर, खिसकोली वगेरे जुज परी सर्प, ३ सर्प, अजगर वगेरे उर परि सर्प, ४, चकली कागमा कावर पोपट मोर वगेरे रुवांटानी पांखवाळा अने चामाचीमीआं वगेरे चामकानी पांखवाळा तथा संकोचेली अने वीस्तारेली पांखोवाळा ते सर्व खेचर ५ कहेवाय. उपर क-

हेलां-जलचर, चोपगा, नुजपरि सर्प, उरपरि सर्प अने खेचर ए पांचे जातना तिर्यंच पचेंडिय वळी समुर्छीम अने गर्नज एम बे प्रकारना ठे. तथी पांच ने पांच दश नेद तिर्यंच पचेंडियना थया तेनो एक दंरुक ॥ एवं वीस ॥

मनुष्य—मनुथकी उत्पन्न थयेला ते मनुष्य कहीए आ मनुष्य शब्द राज्यादि शब्दनी पेठ जाणवो तेना मुख्य चार नेद ठे कर्म नूमिज अकर्म नूमिज अंतरद्वीपना अने समुर्छीम.

कर्मनूमि—असि (शस्त्र) मसि (मेस) कृषि(खेती) नो व्यवहार जेमां ठे एवा क्षेत्रो, ते ५ नरत, ५ ऐरवृत्त ५ महाविदेह ए पन्नर कर्म नूमि ठे.

अकर्मनूमि—असि मसि अने कृषिनो व्यवहार जेमां नथी एवा क्षेत्रो ते ५ हैमवंत ५ ऐरएयवृत्त ५ हरिवर्ष ५ रम्यक ५ देवकुरु ५ उत्तरकुरु एम अकर्म नूमि त्रीस ठे.

अंतरद्वीप—आ जंबुद्वीपमां मेरुथी दक्षिण दिशाए नरत क्षेत्रना ठेडे १०० जोजन ऊंचो १०५२ जो-

जन १२ कला पहोळो अने २४९३२ जोजन ना आशरे लांबो पीळा सोनामय पूर्व पश्चिम लवण समुद्र पर्यंत चुल्ल हेमवंत नामनो पर्वत छे. तेना बन्ने छेडा ने विषे लवण समुद्रमां ८४०० जोजनथी कांइक अधिक लांबी एवी बब्बे दाढा विदिशीने विषे नीकळी छे. ते चारे दाढा उपर सात सात अंतरद्वीपछे ते अंतरद्वीप मांहेला पहेला चार अंतर द्वीप जगतीथी ३०० जोजन दूर, ३०० जोजनना विस्तारवाळा छे, तथा जगतीथी ४०० जोजन दूर, ४०० जोजनना विस्तारवाळुं बीजुं अंतरद्वीपनुं चतुष्क छे, एम सर्वने विषे १०० जोजननी वृद्धि करतां सातमुं अंतरद्वीपनुं चतुष्क ९०० जोजन दूर, ९०० जोजनंना विस्तारवाळुं छे एम २८ अंतरद्वीपो थया, तेमजवळी मेरुपर्वतथी उत्तर दिशाए ऐरवृत्त क्षेत्रने छेडे हेमवंत सदृश्य शिखरी पर्वत छे तेने पण पूर्वोक्त प्रकारे चार दाढाउ छे तेमां पूर्वोक्त रीते सात सात अंतरद्वीपो छे तेथी ते २८ अंतरद्वीपो अने प्रथमना हेमवंतपर्वतना २८ अंतरद्वीपो मळी ५६ अंतरद्वीपो थया. तेमां युग

ळिया (जोरूला) वसे छे.

उपर कहेला कर्मनूमि अकर्म नूमि अने अंतरद्वीपना मनुष्योना वळी गर्नज अने समुर्छीम एवा बब्बे नेद छे. गर्नज ते गर्नमां उत्तपन्न थाय छे, अने समुर्छीम ते मनुष्यना (विष्टा) मळमूत्र, बरूखा, नाकनोमेल, वमन, पित्त, परु, लोही, वीर्य, शुक्रना सुकायेला पुद्गल, मरूदां, स्त्रीपुरुषना सयोग, नगरनी खाळ, अने सर्व अशुचि डुर्गंध मय स्थानोने विषे उत्पन्न थाय छे. ॥ एवं २१ दंरूक ॥

व्यंतर–विविध प्रकारनुं अंतर ते व्यंतर कहिये, व्यंतरादिक आश्रय पणाए करीने छ जेने एटले व्यंतर, वनांतर अने शैलांतरोमां वसे छे, ए स्पष्ट रीते सर्व विज्ञात छे. ते व्यंतरो सोळ प्रकारनां छे, तेमां पिशाच, नूत, यद्द, राद्दस, किन्नर, किंपुरुष, महोरग, अने गंधर्व, ए आठ प्रकारनां व्यंतर छे तथा अणपन्नि, पणपन्नि, एसीवादी, नूतवादी, कंदीत, महाकंदीत, कोहंरू, अने पतंग, ए आठ प्रकारनां वाणव्यंतरो छे. ॥ एवं २२ दंरूक ॥

ज्योतिषि–ज्योतिष्य प्रकाशवाळा जे देव ते ज्योतिषि कहीए. ते चंद्र सूर्य ग्रह नक्षत्र अने तारा ए पांच प्रकारनां छे. तेमां अढीद्वीप मांहेला पांच चर छे अने अढीद्वीप बाहेरना स्थिर छे. एम दश भेद थया तेनो एक दंडक ॥ एवं २३ दंडक ॥

वैमानिक–विशिष्ट पुन्ये करी घणा जीवो थकी उपभोग थाय छे जेनो ते विमान कहिए ते विमानने विषे रहेला जे देवो ते वैमानिक जाणवा तेना बे भेद छे, तेमां एक कल्पोत्पन्न अने बीजा कल्पातीत. तीहां कल्प ते स्थिति, जाति, सामानिकादि व्यवस्था मर्यादा छे ज्यां अथवा तिर्थंकरना कल्याणादिके मनुष्य लोकने विषे आववानो व्यवहार छे जेनो तेने कल्पोत्पन्न कहीए तेनां नाम सौधर्म देवलोक, इशानदेवलोक, सनतकुमारदेवलोक, माहेंद्र देवलोक, ब्रह्म देवलोक, लांतक देवलोक, महाशुक्र देवलोक, सहसारदेवलोक, आणंतदेवलोक, प्राणंत देवलोक, आरणदेवलोक, अने अच्युत देवलोक, एम बार छे. कल्पातीत–कल्प–स्थिति, जाति, सामानिकादि

व्यवस्थारुप मर्यादाथी अतित—रहीत छे अर्थात ज्यां स्वामि, सेवक भाव नथी. ते कल्पातित कहीए. ते कल्पातित वळी बे प्रकारे छे १ नव ग्रैवेयक अने २ पांच अनुत्तर विमान नवग्रैवेयक-चौद राज लोकरुप पुरुषाकारना ग्रीवा(गळा)ना स्थाने वसवुं छे जेनुं तेने ग्रैवेयक कहीए ते सुदर्शन, सुप्रतिबद्ध, मनोरम, सर्व भद्र, विशाल, सुमनस, सोमनस, प्रीयंकर, अने आदित्य एम नव प्रकारनां छे अनुत्तर—सर्वथी उपर छे विमान जेना ते अनुत्तर कहीए ते विजय, विजयंत, जयंत, अपराजित, अने सर्वार्थसिद्ध, एम पांच प्रकारना अनुत्तर विमान छे. ॥ एवं २४ दंडक ॥

अथ श्री बीजो भुवनद्वार.

प्रथम नारकीना भुवननी विवक्षा करवाने माटे साते नारकीनां गोत्र कहे छे. १ रत्नप्रभा २ शर्करा प्रभा ३ वालुका प्रभा ४ पंक प्रभा ५ धुम प्रभा ६ तम प्रभा ७ तम तम प्रभा.

रत्नप्रभा पृथ्वीने पहेले कांडे (वळीये) एटले पृथ्वीना जाडपणाना अमुक भागे रत्नो घणां छे कह्युं

छे के. ॥ गाथा ॥

तथ्थ सहस्सा सोलस, खरकंड पंक बहुल कंडंतु;
चुलसी सहस्साइं, असइ जल बहुल कंडंतु. ॥ १ ॥

अर्थः—ते रत्न प्रभामां पहेलो सोल हजार जोजन कठण रत्नमय कांड छे, बीजो चोरासी हजार जोजनना पंक (कादव) बहुल कांड अने एंसी हजार जोजननो जल बहुल कांड छे, ए रीते त्रण कांड छे, तेमां पहेले कांडे रत्न घणा छे, माटे तेनुं नाम रत्न प्रभा, बीजी नरक पृथ्वीने विषे कांकरा घणा होवाथी तेनुं नाम शर्करा प्रभा, त्रीजी नरक पृथ्वीने विषे वेळु (रेती) घणी होवाथी तेनुं नाम वालुका प्रभा, चोथी नरक पृथ्वीने विषे कादव घणो होवाथी तेनुं नाम पंक प्रभा, पांचमी नरक पृथ्वीने विषे धुमाडो घणो होवाथी तेनुं नाम धुम प्रभा, छठी नरक पृथ्वीने विषे अंधकार घणो होवाथी तेनुं नाम तमप्रभा अने सातमी नरक पृथ्वीने विषे घणो घणो अंधकार होवाथी तेनुंनाम तमतमप्रभा कहेल छे, एम साते नरक पृथ्वीनां गुण निष्पन्न गोत्र जाणवां.

प्रथमनी रत्नप्रभा पृथ्वी—एक लाख एंशी हजार जोजन जाडी, असंख्याता हजार जोजन विस्तारवाळी (लांबी पहोळी) अने विस्तारथी त्रण गणी झाझेरी परिधिए (घेरावे) करीने सहित झालरना आकारे छे. परिधिने फरता वळीयाकारे छ जोजन सुधी घनोदधि, साडाचार जोजन सुधी धनवात अने दोढ जोजन सुधी तनवात छे, पछी अलोक छे. ते नरक पृथ्वीने नीचे घनवात, तनवात अने आकाशना पींड अनुक्रमे नीचे नीचे एक बीजाथी असंख्यात असंख्यात जोजनना रहेला छे एटले घनोदधिथी असंख्यात गुणो घनवातनो पींड, घनवातना पींडथी असंख्यात गुणो तनवातनो पींड अने तनवातना पींडथी असंख्यात गुणो आकाशनो पींड छे, तेनी नीचे बीजी नारकी रहेली छे, हवे ते रत्नप्रभा नरक पृथ्वी एक लाख एंसी हजार जोजननी जे जाडी कही छे तेमांथी ऊपर नीचे हजार हजार जोजन काढीए त्यारे बाकीनी एक लाख अठयोतेर हजार जोजन पृथ्वी रही, तेने विषे तेर प्रतर (माल, पाठडा) छे. ते नीचे

मुजब छे, १ सीमंतो २ शेरुड ३ रंज्ज ४ ऊड्जंत ५ संज्राल ६ असंज्रात ७ विज्रांत ८ त्नक्त ए शीत १० वक्रान्त ११ अवक्रान्त १२ विकज्र अने १३ शेरुक ते दरेक प्रतर त्रण हजार जोजनना ऊंचा, असंख्यात जोजनना लांबा पहोळा अने अगीयार हजार पांच सो त्यासी जोजन ऊपर एक जोजनना त्रीजा त्नाग जेटला अंतरे अंतरे एक बीजाथी नीचे नीचे छे. तेमां त्रीस लाख नरकावासा छे. ते बे प्रकारना छे. १ पुष्पावकीर्ण एटले बुटा फूलनी पेठे ज्यां त्यां रहेला छे, ते ऊगणत्रीस लाख पंचाणुं हजार पांचसो सत्र्सठ छे, २ श्रेणीबंध चार हजार चार सो तेत्रीस छे. एम बंने मळी ३०००००० नरकावासा छे. पहेला सीमता नामना प्रतरना मध्य त्नागमां सीमंत नामनो इंडक [मूख्य]नरकावासो पीस्ताळीस लाख जोजननो लांबो पहोळो छे. अने बाकीना सर्वे नरकावासा संख्याता तथा असंख्याता जोजनना लांबा पहोळा छे. तेमां नारकीना जीवो रहे छे,

बीजी शर्करा प्रत्ना नरकपृथ्वी—एक लाख बत्रीस

हजार जोजन जाडी, असंख्याता हजार जोजन वि- स्तारवाळी अने बिस्तारथी त्रण गणी झाझेरी परि- धिए करीने सहित झालरना आकारे छे. परिधिना फरता वळीयाकारे छ जोजन एक गाउ उपरांत गा- उना त्रीजाभागसुधी घनोदधि, चार जोजन त्रण गाउ सुधी घनवात अने एकजोजन बे गाउ उपरांत गाउनात्रीजाभागसुधी तनवात छे. ने ते पछी अ- लोक छे. ते नरकपृथ्वी नीचे वीसहजारजोजन घ- नोदधिनो पींड छे. तेनी नीचे घनवात, तनवात अने आकाशना पींड अनुक्रमें नीचे नीचे एक बीजाथी असंख्यात असंख्यात जोजन पूर्वोक्त रीते रहेला छे. तेनी नीचे त्रीजी नारकी छे. हवे ते शर्करा प्रभा न- रकपृथ्वी एक लाख बत्रीश हजार जोजननी जेजाडी कही छे तेमांथी उपर तथा नीचेथी एक एक हजार जोजन काढीएत्यारे बाकीनी एक लाख त्रीश हजार जोजन पृथ्वी रही तेने विषे अगीयार प्रतर छे. ते नीचे मुजब छे—१ स्तनिक २ स्तनक ३ मणक ४ चणक ५ घट्ट ६ संघट्ट ७ जीभ्भ ८ अवजीभ्भ ए लोल १०

लोलावत ११ घणलोलुक. ते दरेक प्रतर त्रण हजार जोजनना उंचा असंख्यात जोजनना लांबा पहोळा अने नव हजार सातसो जोजनना अंतरे अंतरे एक बीजाथी नीचे नीचे छे. तेमां पचीसलाखनरकावासा छे, ते बेप्रकारनां छे, १ पुष्पावकीर्ण एटले बुटां फुलनीपेरे ज्यांत्यांरहेलांछे, ते चोवीश लाख सत्ताणुं हजार त्रणसो ने पांच छे अने २ बीजा श्रेणी-बंध बेहजारछसोपंचाणुंछे, एमबंनेमळी २५००००० नर-कावासाछे. तेसर्वनरकावासामां केटलाएक संख्याता अने केटलाक असंख्याता जोजननां लांबापहोळांछे, तेमां नारकीना जीवोरहे छे.

त्रीजीवालुकाप्रभा—नरकपृथ्वी एकलाख अठावी-सहजार जोजननी जाडी, असंख्याता जोजननीविस्ता रवाळी अनेविस्तारथी त्रणगणी झाझेरी परिधिए करीने सहित झालरनां आकारे छे. परिधिनेफरतां वळीयाकारे छजोजनबेगाउउपरांत गाउनात्रणभाग-करीए एवाबेभागसुधी घनोदधि पांचजोजनसुधी घ-नवात अने एकजोजनबेगाउउपरांतएकगाउनात्रण

न्नागकरीए एवा बेन्नागसुधीतनवातछे,ने तेपछी अलोके आवेछे. ते नरकपृथ्वीनीनीचे वीशहजार जोजन घनो दधिनो पींमछे तेनीनीचे घनवात, तनवात अनेआ-काशनापींम अनुक्रमे नीचेनीचे एक बीजाथी असं-ख्यातअसंख्यातजोजनना पूर्वोक्त रीते रहेलांछे, अने तेनीनीचे चोथीनारक पृथ्वी छे, हवे ते वालुकाप्रन्ना नरकपृथ्वी एकलाखअठावीसहजारजोजननीजे जामी कहीछे तेमां उपरथी तथा नीचथी एकेकहजारजो-जनकाढीए त्यारे बाकीनी एकलाखछवीसहजारजो-जनपृथ्वी रही तेने विषे नव प्रतर छे. तेना नाम—तप्त, तपिक,तपन,तापन,विदाय,प्रज्वलित,उज्वलित,संज्व-लित, अने संप्रज्वलित, ते दरेकप्रतरत्रणहजार जो-जननां उंचा, असंख्यात जोजननां लांबा पहोळा अने बारहजारत्रणसेंपंचोतेरजोजनना अंतर अंतर एक बीजाथी नीचे नीचे छे. तेमां पंदरलाख नरकावासा छे. ते बेप्रकारनाछे, १ पुष्पावकीर्ण एटलेबुटाफुलनीपेठ ज्यांत्यांरहेलां छे, ते चौद लाखअठाणुंहजारपांचसो ने पंदरछे. अने २ श्रेणी बंध एकहजारचारशोनेपंचाशी

छे. एम बन्ने मळी १५००००० नरकावासा छे. ते सर्व नरकावासामां केटलाएक संख्याता तथा केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळां छे. तेमां नारकीना जीवो रहे छे.

चोथी पंकप्रभा नरकपृथ्वी—एक लाख वीस हजार जोजननी जाडी, असंख्याता जोजननी विस्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी झाझेरी परिधिएकरीने सहीत झालरनां आकारे छे. परिधिनां फरतां वलीयाकारेसातजोजनसुधीघनोदधि, पांचजोजनने एक गाउघनवात, अनेएकजोजननेत्रणगाउ सुधीतनवात छे. ने तेपछीअलोकआवेछे. ते नरकपृथ्वीनी नीचे वीशहजारजोजनघनोदधिनो पींडछे, तेनीनीचेघनवात, तनवातअनेआकाशनापींड अनुक्रमे नीचेनीचे एक बीजाथी असंख्यातअसंख्यातजोजनना पूर्वोक्तरीते रहेलांछे, अने तेनीनीचे पांचमीनरकपृथ्वी छे.हवे ते पंक प्रभा नरकपृथ्वी जे एक लाख वीश हजार जोजननी जाडी कही छे. तेमाथी उपर तथा नीचेथी एकेक हजार जोजन काढीए त्यारे बाकीनी एक लाख अ-

ढार हजार जोजन पृथ्वी रही, तेने विषे सात प्रतर छे. तेना नाम,–आर, तार, मार, वर्चे, तम, खाडखड अने खंडखड. ते दरेक प्रतर त्रण हजार जोजनना ऊंचा, असंख्यातहजारजोजननां लांबा पहोळां, अने सोळहजारएकसोछासठजोजनउपरांत एक गाउनां छ भाग करीए एवा चारभागनाअंतरेअंतरे एकबीजाथी नीचेनीचेछे, तेमां दशलाखनरकावासाछे. ते बेप्रकारनाछे. एक पुष्पावकीर्ण एटले बुटांफूलनीपेठे ज्यांत्यां रहेलांछे, ते नव लाख नवाणुंहजारबसेंत्राणुं छे अने बीजा श्रेणीबंध सातसो नेसात छे. एमए बंन्ने मळी १०००००० नरकावासा छे. ते सर्वनरकावासामां केटलाएकसंख्याता अने केटलाएक असंख्याताजोजननां लांबापहोळांछे. तेमांनारकीनांजीवोरहेछे.

पांचमी धुमप्रभा नरकपृथ्वी–एकलाखअढार हजारजोजननीजाडी, असंख्याताहजारजोजननी लांबी पहोळी (विस्तारवाळी) अने विस्तारथी त्रणगणी झाझेरी परिधिएकरीनेसहीतझालरनांआकारेछे, परिधिनांफरतां वळीयाकारेसात जोजन एकगाउउपरांत

एकगाउनात्रीजाभागसुधी घनोदधि, पांचजोजन अने बेगाउसुधी घनवात अने एकजोजनत्रणयगाऊउपरांत एकगाउना त्रीजाभागसुधी तनवातछे. ने तपछी अलोकछे. ते नरकपृथ्वीनी नीचे वीशहजारजोजन घनोदधि नोपींडछे, तेनीनीचे घनवात, तनवात अने आकाशनांपींड अनुक्रमे नीचेनीचे एकबीजाथी असंख्यात असंख्यातजोजनना पूर्वोक्तरीतेरहेलांछे अने तेनीनीचे छठीनरकपृथ्वी छे.

हवे ते धुमप्रभा नरकपृथ्वी जे एक लाख अढारहजारजोजननीजाडीकहीछे. तेमांथी उपर तथा नीचेथी एकक हजार जोजन काढीए त्यारे बाकीनी एकलाखसोलहजारजोजन पृथ्वी रही तेने विषे पांच प्रतर (माल) छे, तेना नाम—आत, तमस ऊस, अंध, अने तिमिस. ते दरेक प्रतर त्रणय हजार जोजननां उंचा असंख्यात जोजननां लांबापहोळां अने पचीसहजारबसेंपचासजोजननां अंतरे अंतरे एक बीजाथी नीचे नीचे छे. तेमां त्रणयलाख नरकावासाछे, ते बेप्रकारनांछे एकपुष्पावकीर्ण एटले बुटां

फुलनीपेठे ज्यांत्यांरहेलांछे. ते बे लाख नवाणुंहजार सातसोपांत्रीश अने बीजाश्रेणीबंध बसेंपांसठछे एम बन्नेमळी ३००००० नरकावासा छे ते सर्वनरकावासामां केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळां छे. तेमां नारकीनां जीवो रहे छे.

छठ्ठी तमप्रभा नरकपृथ्वी—एक लाख सोळ हजार जोजननीजाम्ही, असंख्याताहजारजोजननी लांबी पहोळी अने विस्तारथी त्रण्य गणी झाझेरी परिधिए करीने सहीत झालरना आकारे छे. परिधिनां फरतां वळीयाकारे सात जोजन बे गाउ उपरांत एक गाउनां त्रण्यभागकरीएएवाबेभागसुधी घनोदधि, पांच जोजनत्रण्यगाउसुधी घनवात अने एकजोजनत्रण्य गाउ उपरांत एकगाउनात्रण भागकरीएएवा बेभाग सुधी तनवातछे. ने ते पछी अलोकछे. ते नरक पृथ्वीनी नीचे वीशहजार जोजन घनोदधिनोपींम्हछे, तेनी नीचे घनवात, तन वात, अने आकाशनां पींम्ह अनुक्रमे निचे निचे एक बीजाथी असंख्यात असंख्यात जोजननां पूर्वोक्त रीते रहेलां छे. ने तेनी नीचे सातमी नरक-

पृथ्वीछे.हवे ते तमप्रभा नरकपृथ्वी जे एकलाखसोळह-
जार जोजननी जाडीकहीछे. तेमांथी उपर तथा निचेथी
एकेक हजारकाढीए त्यारे बाकीनी एक लाख चौद
हजार जोजन पृथ्वी रही तेने विषे त्रणप्रतरछे तेनां
नाम–वाही, वादल, अने ललक, ते दरेक प्रतर त्रण
हजार जोजननां उंचा, असंख्यात जोजननां लांबा
पहोळां अने बावन हजार पांचशो जोजननां अंतरे
एकबीजाथी निचे निचे छे. तेमां नवाणुं हजार
नवसो पंचाणुं नरकावासा छे ते बेप्रकारनांछे नवाणुं
हजार नवसो बत्रीस पुष्पावकीर्ण अने त्रेसठ श्रेणी
बंध एम बन्नेमळी ९९९९५ नरकावासा छे. ते सर्व
नरकावासामां केटलाक संख्याता अने केटलाक अ-
संख्याताजोजनना लांबापहोळांनरकावासा छे. ते
सर्वमां नारकीनां जीवो रहे छे.

सातमी तमःतम प्रभा नरकपृथ्वीएक लाख आठ
हजारजोजननीजाडी, असंख्याताहजारजोजननीवि-
स्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी झाझेरीपरिधिए
करीनेसहीत झालरनेआकारेछे. परिधिनाफरतावळी

थाकारेआठजोजनसुधी घनोदधि, छजोजनसुधी घनवात अने बेजोजनसुधीतनवातछे. ने तेपछी अलोक आवेछे. ते नरकपृथ्वीनी निचे वीशहजारजोजनघनोदधिनो पींमछे तेनी निचे घनवात, तनवात अने आकाशनां पींम अनुक्रमे निचेनिचे एकबीजाथी असंख्यात असंख्यात जोजननां पूर्वोक्त रीते रहेलां छे. ने तेनीनिचे अलोकछे. हवेते तमःतमप्रन्ना नरकपृथ्वी जे एकलाखआठहजारजोजननीजामीकहीछे. तेमांथी सामीबावनहजारजोजनउपर मुकीए अने सामीबावनहजारजोजन नीचे मुकीए, तेनी वचमां एक प्रतर छे तेनुं नाम अपइठाणो. ते प्रतर त्रणहजारजोजनउंचो, असंख्यात जोजननो लांबो पहोळो छे अनेतेमां एकजप्रतरहोवाथीअंतर नथी. ते नरकपृथ्वीमां पांचनरकावासाछे तेश्रेणीबंधछे तेपांचनरकावासामां मध्यनोअपइठाणो नरकावासो एकलाखजोजननोलांबोपहोळोछे अने बाकीना चारे नरकावासा असंख्यातअसंख्यात जोजनना लांबापहोळांछे, तेमां नारकीनाजीवो रहे छे.

ऊपर कह्या प्रमाणे साते नारकीमां सीमंत प्रतरथी अपइठाणाप्रतरसुधीसर्वेमळीनेउंगणपचास प्रतरोछे. तेमां पहेला सीमंत नामना प्रतरने विषे सीमंत नामनोनरकावासो जेपीस्तालीसलाख जोजननो छे, तेनेफरतां चारदिशाए उंगणपचास उंगणपचास तथा चारविदिशाए अरुतालीसअरुतालीसनरकावासाछे तेश्रेणीबंधछे. तेमांथी तेनी नीचेना बीजा प्रतर वगेरे सर्वे प्रतरोमां दिशा तथा विदिशाएथइने आठआठ नरकावासा उंछाउंछा श्रेणीबंध छे. छेवटसर्वथीनीचला अपइठाणा नामनानरकावासानीचारदिशाए एकेको नरकावासोछे सर्व श्रेणीबंध नरकावासा नवहजार छसो त्रेपन अने पुष्पावकीर्णनरकवासा त्यासीलाखनेउंहजारत्रणयसोसुरुतालीसछे. ते बन्ने मळीने चोरासीलाखनरकावासाथया. तेमां पहेलो सीमंतो तथा छेल्लो अपइठाणो मुकीने बाकीना सर्वे नरकावासा संख्याता असंख्याता जोजननां लांबा पहोळा ऊपर कह्यांप्रमाणेछे, तेनुं कांइक प्रमाण समजाववानेमाटे शास्त्रज्ञोकहेछेके. कोइदेवतात्रणवारचपटीवगाडतां

जेटलोवखतलागे तेटला वखतमां आजंबुद्वीपनेएक-
वीसवारप्रदिक्षणादे, एवी शीघ्रगतिए सामान्य ठ आठ
लाखजोजननुं पगलुं भरतो नरकावासामांचाले, तो
पण कोइकनो एक मासे अने कोइकनो ठ मासे,
संख्याता जोजनवाळानरकावासानोपारपामे. पण अ-
संख्याता जोजनना नरकावासानो पारपामेनहि,एवा
मोटा ते नरकावासाठे. संख्याता अने असंख्याता
जोजनना नरकावासामां अनुक्रमे संख्याता अने असं-
ख्याता नारकीउ रहे ठे, श्रेणीबंधनरकावासावाटला,
त्रिखूणां अने चोखूणां आकारेठे, अने पुष्पावकीर्ण
त्रिविध आकारनां ठे. रत्नप्रभा, शर्कराप्रभा अने वालु-
काप्रभा मांहेनासर्वे, तथा पंकप्रभा मांहेना घणां,
अने धुमप्रभामांहेनाथोडानरकावासानी भूमीका
लालचोळखेरनांअंगाराथीपणअति उष्ण ठे. अनेथोडा
पंकप्रभामांहेना, घणां धुमप्रभा मांहेना अने तम-
प्रभातथातमःतमप्रभामांहेना सर्वे नरकावासा, जा-
मेलापाणी(बरफ)थी पण अति शीतळ भूमीवाळा
ठे, उष्ण भूमीमां रहेलां नारकीउने उष्णवेदना, अने

शीतभूमीमां रहेलां नारकीउने अति शीत वेदना छे. जेम पीत्तज्वर (ताव) वाळो माणस आच्छादन वीना उनाळाना दिवसमां मध्यान काळे चारेबाजुए अग्निनीवचमांरहेलोहोय अने त्यांतेनेजेटली उष्ण-वेदनाथाय, तेनाथी अनंतगुणी उष्णवेदना उष्ण-भूमीना नरकावासामां रहेलानारकीउनेहोय छे, अने अतिदुर्बळवृद्ध माणस कांइपणआछादनवीना शिया-ळानीरात्रे, उंचेथी बरफपडतोहोय, चारेबाजुथी शी-तवायु वातोहोय, अने हीमाचळनाठंडाप्रदेशमां बरफ उपररहेलोहोयतो त्यां तेने जेटली शीतवेदना थाय, तेथी अनंतगुणी शीतवेदना शीतभूमीना न-रकावासामांरहेलां नारकीउने होयछे. नरकावासाना क्षेत्रोनो वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श अति भयंकर, बिहामणो अने अति दुःखदायी छे.

यंत्र.

सात नारकीना नाम.	पृथ्वी पींड	प्रतर,	पुष्पावकीर्ण	श्रेणीबंध	सर्व नरका वासा.
रत्न प्रभा.	१,८००००	१३	२९,९५,५६७	४,४३३	३०,०००००
शर्करा प्रभा.	१,३२०००	११	२४,९७,३०५	२,६९५	२५,०००००
वालुका प्रभा.	१,२८०००	९	१४,९८,५१५	१,४८५	१५,०००००
पंक प्रभा	१,२००००	७	९,९९,२९३	७०७	१०,०००००
धुम प्रभा.	१,१८०००	५	२,९९,७३५	२६५	३,०००००
तम प्रभा.	१,१६०००	३	९९,९३२	६३	९९,९९५
तमःतम प्रभा.	१,०८०००	१	०	५	५

दस भुवनपति निकायना भुवनो रत्नप्रभा पृथ्वीनो पींम एक लाख एंशी हजार जोजननो जामो छे. तेमांथी एक हजार जोजन उपर अने एक हजार जोजन नीचे मुकीए बाकी एक लाख अठयोतेर हजार जोजन पींम रह्यो ते मांहे यथायोग्यपणे दस जातिना भुवनपति निकायना देवोना भुवनोछे. मेरुपर्वतना जे आठ रुचक प्रदेश छे, त्यांथी अर्धो अर्ध बे खंम करीए, एक दक्षिण दिशिनुं अर्ध अने बीजुं उत्तर दिशिनुं अर्ध, एवा बे भागे भुवनपतिना भुवनोनी श्रेणीर्ज छे, तेमां दक्षिण दिशानी श्रेणीमां असुरकुमार निकायना चोत्रीस लाख भुवन छे. नागकुमार निकायना चुंवालीसलाख, सुवर्णकुमार निकायना आमत्रीस लाख, विद्युतकुमारनिकायनां चालीसलाख, अग्निकुमार निकायनां चालीस लाख, द्वीपकुमार निकायनां चालीस लाख, उदधिकुमार निकायनां चालीस लाख, दिशिकुमार निकायनां चालीसलाख, पवनकुमारनिकायनां पचासलाख, अने स्तनितकुमार निकायनां चालीसलाख भुवनो छे, ए सर्व मळी

दक्षिण दिशानी श्रेणीए चार क्रोम अने छ लाख भुवन छे, तथा उत्तर दिशिनी श्रेणीमां असुरकुमार निकायनांत्रीस लाख भुवन छे, बीजानां चालीस लाख, त्रीजानां चोत्रीसलाख, चोथानां छत्रीस लाख, पांचमानां छत्रीस लाख, छठानां छत्रीस लाख, सातमांनां छत्रीस लाख, आठमानां छत्रीसलाख, नवमानां छेतालीस लाख, अने दशमानां छत्रीस लाख भुवनो छे,ए सर्व मळी उत्तर दिशानी श्रेणीए त्रण क्रोम छासठ लाख भुवन छे,ए बंनेश्रेणीना मळीने कुल सातक्रोम बहोतेरलाख भुवनपतिना भुवनो छे ए भुवनो नानामां नाना जंबुद्वीप जेवमा मोटा छे, मध्यम संख्याता जोजनना अने मोटामां मोटा असंख्यात जोजन लांबा पहोळा, बहारथी वाटला, अंदरथी चोखुणा अने भूमी तळीए कमळनीकर्णीकानाआकारे, घणांसुंदर, सानूकुळ, वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्शे करीने सहीत छे. ते दरेकमां मनोहर जीनभुवन छे. एकेका जीन भुवनमां एकसोने एंसी एंसी शाश्वती जीनप्रतिमाउ छे.संख्याता जोजनवाळा भुवनमां संख्याता, अने असं-

ख्याता जोजनवाळा ज्ञुवनमां असंख्याता देवो रहे छे.

व्यंतरना ज्ञुवनो—रत्नप्रज्ञा पृथ्वीमां उपर मुकेलो जे एक हजार जोजननो जाडो पृथ्वी पींड. तेमांथी एक सो जोजन उपर अने एक सो जोजन निचे मुकीने वचलो आठसें जोजननो जाडो, असंख्यात जोजननोलांबो पहोळो पृथ्वीपींडछे.तेमांआठजातिनां व्यंतर देवोना उत्तर तथा दक्षिण श्रेणीए असंख्याता ज्ञुवनो छे, ते नानामां नाना ज्नरतक्षेत्र, जेवडां, मध्यम महाविदेहक्षेत्रजेवडां अने मोटामां मोटा जंबुद्वीप जेवडा लाख जोजननां छे, ते सर्वे ज्ञुवनो बहारथी वाटला, अंदरथी चोखुणां,अने ज्ञूमी तळीए कमलनी कर्णीकाने आकारे, अति सुंदर, मनोहर, सानुकुल, वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्शेकरीनेयुक्तछे तेमां व्यंतरनां देवो रहे छे. वली रत्नप्रज्ञा पृथ्वीमां उपर मुकेलो जे एकसोजोजननो जाडो पृथ्वी पींड, तेमांथी दश जोजन उपर अने दश जोजन नीचे मुकीने वचलो एंसी जोजननो जाडो, असंख्यात जोजननो लांबो पहोलो पृथ्वी पींड छे. तेमां आठ

जातिनां वाणव्यंतर देवना उत्तर तथा दक्षिण श्रेणीए असंख्याता भुवनो छे, ते नानामां नाना भरतक्षेत्र जेवडा, मध्यम महाविदेह जेवडा अने मोटामां मोटा जंबुद्वीप जेवडां लाख जोजननां छे. उपर कह्यां प्रमाणे व्यंतरना तथा वाणव्यंतरना असंख्याता भुवनो छे, तेमां सर्वे मळीने असंख्याता जीन भुवनो छे.

अनंतानंतआकाशप्रदेशनांमध्यभागमां, कटीए (केडये) हाथराखीपगपसारीउभेलापुरुषनांआकारे अकृत्रिम, निश्चळ, अने पंचास्तिकायनां समुदाययुक्त चौदराज प्रमाण लोकछे. ए चौदराजलोकना मध्यमां एकराज लांबो पहोळो अने मेरुसमीपे समभुतलापृथ्वीथी नवसें जोजन नीचो ने नवसेंजोजनउंचो तिर्छोलोकछे, ते तिर्छालोकमां पच्चीसकोडाकोडी उद्धारपल्योपमनां जेटलांसमयथाय तेटलां द्वीप अने समुद्रो छे. अर्थात् असंख्याताद्वीपने असंख्यातासमुद्रो छे. ते सर्वनी अभ्यंतरमां लाखजोजननो लांबो पहोळोअने थाळीनाआकारे गोळ

आ प्रथम जंबुद्वीप छे; तेनां फरतो चुडीनांआकारे बे लाख जोजनना विस्तारे लवण समुद्र छे अने ते पछी धातकीखंड, काळोदधि समुद्र, पुष्करवरद्वीपने पुष्करवरसमुद्रविगेरे एक बीजाथी बमणां बमणां विस्तारे चुडीनाआकारे अने प्रशस्तवस्तुनां नामे असंख्याताद्वीपने असंख्यातासमुद्रो छे. सर्वथी छेल्लो स्वयंभुरमण नामेसमुद्र छे ते अर्धा राजलोक प्रमाण विस्तारे छे.

जंबुद्वीपमां बे चंद्र ने बे सूर्य, लवण समुद्रमां चार चंद्र ने चारसूर्य, धातकीखंडमां बारचंद्र ने बार सूर्य, काळो दधि समुद्रमां बहेताळीस चंद्र ने बहेताळीस सूर्य अने पुष्करार्धमां बहोंतेर चंद्र ने बहोंतेर सूर्य छे. ए बधां मळी एकसो बत्रीसचंद्र ने एकसोबत्रीससूर्य तथा ग्रहादिक ज्योतिषीउनां विमानो आ मनुष्य क्षेत्रमां छे, ते सर्वे चर छे. मनुष्य क्षेत्रनी बहार असंख्याता द्वीप तथा समुद्रोमां असंख्याता ज्योतिषीनां विमानो छे, ते सर्वे स्थिर छे. दरेक चंद्रने अठयासी ग्रह अठ्यावीस नक्षत्र अने

ठासठ हजार नवसें पंचोतेर कोमाकोमी तारानो परिवार छे.

संज्ञूतला पृथ्वीथी सातसें नेउं जोजने तारानां विमान छे, आठसें जोजने सूर्यनुं विमान छे, आठसें एंसी जोजने चंडमानुं विमान छे, आठसेंचोरासी जोजने नक्षत्रनां विमानछे, आठसेंअठयासी जोजने बुधनुं विमान छे, आठसेंएकाणुं जोजने शुक्रनुं विमान छे, आठसेंचोराणुं जोजने बृहस्पतिनुं विमानछे, आठसेंसत्ताणुं जोजने मंगळनुं विमान छे अने नवसें जोजने सर्वथी उपर शनिनुं विमान छे. एम समज्ञुतला पृथ्वीथी सातसें नेउं जोजन उपरांत एकसो दश जोजनमां ज्योतिष चक्र छे. ते विमानो मेरुपर्वतथी अगीयारसें एकवीस जोजन चारे तरफ डुर छे अने अगीयारसें अगीयार जोजन अलोकथी मांहेलीकोर छे. एटले अलोकनी अबाधाए ज्योतिष चक्र छे.

मनुष्यक्षेत्र मांहेनां चंडमानां विमान एक जोजनना एकसठन्नाग करीए एवमा छप्पन्न न्नागनां

लांबा पहोळां ने अठयावीसज्ञागनां ऊंचा छे. सूर्यनां विमान एकसठीआ अडतालीस ज्ञागनां लांबा पहोळां ने चोवीस ज्ञागनां ऊंचा छे, ग्रहनां बे गाऊनां लांबा पहोळां ने एक गाऊनां ऊंचा छे, नक्षत्रनां एक गाऊनां लांबा पहोळां ने अर्ध गाऊनां ऊंचा छे, अने ताराऊनां पांचशेधनुष्यथी एक हजारधनुष्य सुधीनां लांबा पहोळांने अढीसेंथी पांचसें धनुष्य सुधीनां ऊंचा छे. मनुष्य क्षेत्रनी बहारनां ज्योतिषीनां विमानोनुं प्रमाण मनुष्य क्षेत्रना विमानोथी अर्धुं अर्धुं छे एटले मनुष्य क्षेत्रमां रहेलां चंद्रनुं विमान एकसठीयां छप्पन्न ज्ञागनुं छे; तो मनुष्य क्षेत्रनी बहारना चंद्रना विमान एकसठीया अठयावीस ज्ञागनां छे. एम पांचेज्योतिषीऊनां विमानोनी लंबाइ, पहोळाइ अने ऊंचाइनुं प्रमाण अर्धुं अर्धुं छे. चंद्र तथा सूर्यनां विमानवाहक देवो सोळ सोळ हजार छे, ग्रहनां विमानवाहक देवो आठहजार छे, नक्षत्रनां विमान वाहक देवो चारहजार अने ताराना विमानवाहक देवो बब्बे हजार छे. चंद्र, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र अने

तारानी चालवानी गति अनुक्रमे एक बीजाथी शीघ्र शीघ्रतर छे, ज्योतिषीउनां विमाननुं मांहोमांहे अंतर, व्याघाते उत्कृष्ट बारहजार बसें बहेतालीस जोजननुं अने जघन्य बसेंनेछासठ जोजननुं छे, निर्व्याघाते (व्याघात न होय त्यारे) उत्कृष्ट बे गाउनुं अने जघन्यथी पांचसें धनुष्य एक ताराथी बीजा तारानी वच्चे अंतर छे. सूर्य उंचो सो जोजन तपे छे नीचो अढारसें जोजन तपे छे ने तिर्च्छो सुडताळीस हजार बसेंत्रेसठ जोजन अने साठीया एकवीस जाग तपे छे. एटले उपर कह्या प्रमाणे सूर्यनुं ताप क्षेत्र छे.

लवण समुद्रे ज्योतिषीना विमानो छे ते उदक स्फटिक रत्ननां अने बीजा सर्व ज्योतिषीना विमानो स्फटिक रत्ननां छे, ते सर्व विमानो अर्ध कवीठ (कोठफळ) कारे, मनोहर जोनजुवने सहीत, देदीप्यमान प्रकाशवाळा अने अति सुंदर ज्योतिषीउनां विमानोछे तेमां असंख्याता ज्योतिषी देवो छे.

वैमानिक देवोनां विमानोः—ज्योतिषीनां विमानोथी असंख्यात कोडाकोडी जोजने अथवा आ-

छमा राजलोकनां छेडे, घनोदधिना आधारे, पहेलो सौधर्मदेवलोक दक्षिण दिशाए अने बीजो इशानदेवलोक उत्तर दिशाए छे ते बन्ने देवलोकनां नेगा मळी वळीयाकारे तेर प्रतर छे. तेरे प्रतरनी वच्चे अर्धोअर्ध बेखंडकरीए; एक दक्षिण दिशिखंड अने बीजो उत्तर दिशिखंड, दक्षिण दिशि खंडनो अधिपति सौधर्मेंद्र अने उत्तरदिशिखंडनो अधिपति इशानेंद्र छे. सौधर्मेंद्रना बत्रीसलाख विमान छे, तेमां चारसें चोराणुं त्रिखूणां, चारसें छयासी चोखूणा, सातशेंसत्तावीस वाटलां अने एकत्रीस लाख अठाणुं हजारबसें त्राणुं विविध आकारनापुष्पावकीर्ण विमानो छे, तथा इशानेंद्रना अठ्यावीसलाख विमान छे, तेमां चारसें चोराणुं त्रिखूणां, चारसेंछयासीचोखूणां. बसेंअडत्रीस वाटलां अने सत्तावीस लाख अठाणुंहजार सातसें छयासी विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमानो छे; ते बंन्ने देवलोकना सर्व विमानना नोंय तळीयानो पृथ्वीपींड बे हजार सातसें जोजननो जाडो छे ने ते विमानो पांचशें जोजननां उंचा छे, केटला एक सं-

ख्याता जोजननांने केटलाएक असंख्याता जोजन नां लांबा पहोळां ले अने काळा, नीला, राता, पीळाने धोळा एम पंचवर्णनां ले, ते विमानोनी उपर असंख्यात जोजने अथवा नवमा राजलोकनां बेरू, घनवातना आधारे त्रीजो सनत्कुमार देवलोक दक्षिण दिशाए अने चोथो माहेंद्र देवलोक उत्तर दिशाए ले. ते बन्ने देवलोकनां जेगा मळी वळीयाकारे बार प्रतर ले तेमां पण पूर्वोक्त रीते दक्षिण दिशिखंरुनो अधिपति सनत्कुमारेंद्र अने उत्तर दिशिखंरुनो अधिपति माहेंद्र ले. सनत्कुमारेंद्रना बारलाख विमान ले तेमां त्रणसें लप्पन्न त्रिखूणां, त्रणसेंअरूताळीस चोखूणां, पांचसें बात्रीश वाटलां अने अगियारलाख अहाणुंहजार सातसेंचुम्मोतेर विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान ले तथा माहेंद्रना आठलाख विमान ले, तेमां त्रणसेंलप्पन्न त्रिखूणां, त्रणसो अरूताळीस चोखूणां एकसो सीत्तेर वाटलां अने सातलाख नवाणुं हजार एकसो लव्वीस विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान ले. ते बन्ने देवलोकना विमानना

ञोंयतळीयानो पृथ्वीपींड बे हजारछसेंजोजन जाडो छे, ते विमानो छशें जोजन उंचा, केटलाएकसंख्याता जोजननां ने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळां अने काळा वर्ण सिवाय चार वर्णनां छे. त्रीजा, चोथा देवलोक उपर असंख्याता जोजने अथवा दशमा राजलोकमां घनवातना आधारे पांचमो ब्रह्म देवलोक छे. ते देवलोकमां छ प्रतर ने चारलाख विमानो छ तेमां बशें चोरासी त्रिखूणां, बशेंछोंतेर चोखूणां, बशें चुम्मोतेर वाटलां अने त्रणलाख नवाणुं हजार एकसो छासठ विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान छे. ते विमाननां ञोंयतळीयानो पृथ्वीपींड बे जहार पांचसें जोजन जाडोछे, ते विमानो सातसें जोजनना उंचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोला अने कालाने नीलावर्ण सिवाय त्रणवर्णनां छे. पांचमा देवलोकनां उपर असंख्याता जोजने अथवा दशमा राजलोकनां छेडे घनोदधिने घनवातना आधारे छठोलांतक देवलोक छे. ते देवलोकमां पांच प्रतरने पचाशहजार

विमानो छे तेमां बशें त्रिखूणां, एकसो बाणुं चोखूणा, एकसो त्राणुं वाटला अने ओगणपचाशहजार चारशें पन्नर विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान छे. ते विमाननां भोंयतळीयानो पृथ्वीपींड बे हजार पांचसे जोजन जाडो छे, ते विमानो सातसें जोजननां उंचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोलां अने कालाने नीला वर्ण सिवाय त्रणवर्णनांछे. छठा देवलोकनां उपर असंख्याता जोजने अथवा अगियारमां राजलोकमां घनोदधि अने घनवातनां आधारे सातमो शुक्र देवलोकछे ते देवलोकमां चार प्रतरने चालीशहजार विमानो छे, तेमां एकसो छत्रीस तिखूणां, एकसोबत्रीस चोखूणां, एकसो अठावीस वाटलां अने ओगणचाळीश हजार छसेंनेचार विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमानछे ते विमाननां भोंयतळीयानो पृथ्वीपींड बेहजार चारशें जोजन जाडो छे, ते विमानो आठसें जोजननां उंचा केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोलां अने काळा, नीलाने राता वर्ण सिवाय बे

वर्णना छे, सातमा देवलोकनां उपर असंख्याता जोजने अथवा अगियारमां राजलोकनां छेडे घनोदधि अने घनवातना आधारे आठमो सहस्त्रार देवलोक छे. ते देवलोकमां चार प्रतरने छहजार विमानो छे, तेमां एकसोसोळ त्रिखूणां, एकसोआठ चोखूणां, एकसोआठ वाटलां अने पांचहजार छसेंअडसठ विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान छे. ते विमाननां नीचे तळीयानो पृथ्वीपींड बेहजार चारसेंजोजन जाडो छे, ते विमानो आठसेंजोजननां उंचा केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळां अने काळा, नीलाने रातावर्ण सिवाय बे वर्णनां छे. आठमा देवलोकनां उपर असंख्याता जोजने अथवा बारमा राजलोकमां आकाशनां आधारे नवमो आणत अने दशमो प्राणत ए बे देवलोक जोडाजोड छे अने ते बन्ने देवलोकनो एकइंद्र छे. ते बन्ने देवलोकमां थइने चार प्रतरने चारसें विमानो छे. तेमां बाणुं त्रिखूणां, अठयासी चोखुणां, अठयासी वाटलां अने एकसोबत्रीसविविधआकारनां पुष्पावकीर्ण-

विमानछे. ते विमाननां नींयतलीयानो पृथ्वीपींम बे हजार त्रणसें जोजन जामोछे; ते विमानो नवसें जोजन उंचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोलां अने एक धोला वर्णनांज छे. नवमा अने दशमा देवलोकनां उपर असंख्याता जोजने अथवा बारमा राजलोकनां छेमे आकाशनां आधारे अगियारमो आरण अने बारमो अच्युत देवलोक जोमाजोम छे ते बन्ने देवलोकनो एक इंड छे. ते बन्ने देवलोकमां थइने चार प्रतरने त्रणसें विमानो छे, तेमां बहोंतेर त्रिखूणां, अमसठ चोखूणां, चोसठ वाटलां अने छन्नु विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान छे. ते विमानना नींयतलीयानो पृथ्वीपींम बे हजारत्रणसें जोजन जामो छे, ते विमानो नवसें जोनजनां उंचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळां अने एक धोळा वर्णनांज छे. अगियारमा अने बारमा देवलोकनां उपर असंख्यात जोजने अथवा तेरमा राजलोकमां आकाशनां आधारे नवग्रैवेयक छे

ते दरेकनो अकेको प्रतर होवाथी नवग्रैवेयकना नव प्रतरो छे. ते नव प्रतरोमां प्रथम नीचेनी त्रीके त्रण प्रतरे एकसो अगियार विमान छे, तेमां चालीश त्रिखुणां, छत्रीस चोखुणां अने पांत्रीस वाटलां विमान छे. ए हेठली त्रीकमां पुष्पावकीर्ण विमान नथी.तेना उपर असंख्यात जोजने बीजी मध्यनी त्रीके एकसोने सात विमान छे तेमां अठावीस त्रिखुणां, चोवीस चोखुणां, तेवीस वाटला अने बत्रीस पुष्पावकीर्ण विमान छे तेना उपर असंख्यात जोजने अथवा तेरमाराजलोकने छेडे उपरनुं त्रीजुं त्रीक छे. तेनां एकसो विमान छे तेमां सोळ त्रिखूणां, बार चोखुणां, अगियार वाटलां अने एकसठ पुष्पावकीर्ण विमान छे, एम नवग्रैवेयकनां सर्वे मळी त्रणसें अढार विमान छे. तेनां नोंयतळीयानो पृथ्वीपींड बे हजार बसें जोजन जाडो छे ते विमानो एक हजार जोजननां उंचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळा अने एक धोळा वर्णनांजछे. नवग्रैवेयकनी उपर असंख्यात जोजने अथवा चौदमा

राजलोकनां छेडे आकाशनां आधारे पांचअनुत्तरवि॰ मान छे तेनोएक प्रतरने पांच विमान छे. तेमां वचलुं सर्वार्थसिद्ध विमान लाख जोजननुं लांबु पहोळुं अने वाटलुं छे ते सर्वार्थ सिद्ध विमाननी चार दिशाए अनुक्रमे विजय, विजयंत, जयंतने अपराजीत एम चार विमान छे. ते त्रिखुणां छे. ते विमाननां भोंय॰ तळीयानो पृथ्वीपींड बे हजारने एकसो जोजन जाडो छे. ते विमानो एक हजार ने एकसो जोजन उंचा, असंख्यात जोजननां लांबा पहोळां अने एक धोळा वर्णनांज छे. ते पांच अनुत्तर विमाननी उपर बार जोजने, पीस्तालीस लाख जोजननी लांबी पहोळी, छत्राकारे, मध्यभागे आठ जोजननी जाडी, छेडे मा- खीनी पांख जेवी पातळी, एककोड बहेंतालीस लाख त्रीसहजार बसें ओगणपचास जोजन झाझेरी परिधि अने पाणीनाकणीया, मचकुंदनुंफूल, रुपानोपाटो ने मो- तीना हारथी पण अधिकउजळी एवी सिद्धशिलाछे. ते सिद्धशिलानी उपर एक जोजनने छेडे लोकनो अंत छे तीहां एक गाउनो छठोभाग एटले त्रणसें तेत्रीस धनु-

ष्यनी उपर बत्रीस आंगळमां सर्व सिद्धना अनंताजीवो रह्यां ठे.

बार देवलोक, नवग्रैवेयक अने पांच अनुत्तर विमानना सर्वे मळीने चोरासीलाख सत्ताणुं हजारने त्रेवीस विमानो ठे. ते विमानो अत्यंत सुगंधीमय, माखणना जेवा मृदुस्पर्श, नित्यउद्योतवंत, मनोहर, अने जीनजुवनोए सहीत ठे, तथा शब्द, रुप, गंध, रस, स्पर्श, ऋद्धि, गति, लावण्य, कान्ति, स्थिति, ए दशवाना मनोज्ञ ठे जेमां एवा अति सुंदर विमानो ने विषे असंख्यात देवो रहे छे.

पृथ्वीकायादि एकेंद्रियनां-पांच दंरुक बे इंद्रियादि विगलेंद्रियनां त्रण दंरुक तिर्यंच पचेंद्रियनो एक दंरुक अने मनुष्यनो एक दंरुक एम दश दंरुके जुवनो अनिश्चल अनित्य अने अनियमीत ठे.

जुवनपति निकायमां सातक्रोरुने बहोंतेर लाख जीनजुवन ठे, वैमानिकमां चोरासीलाख सत्ताणुं हजारने त्रेवीस जीन जुवन ठे अने तिर्च्छालोकमां त्रण हजार बसें ठंगणसाठ जीनजुवन ठे. एम सर्वे मळी

आठक्रोड सत्तावनलाख बसें ने ब्यासी तथा व्यंतर निकाय अने ज्योतिषीमां असंख्याता जीनभुवनोछे. ते सर्वेशास्वता छे.

भुवनपति निकायनां दरेक जीनभुवनमां एकसो एंसी एंसी जीनप्रतिमाजी छे. नवग्रैवेयकना त्रणसें अढार अने पांच अनुत्तरनां पांच मळीने त्रणसें त्रेवीस जीनभुवनोमां एकसोवीस वीस जीनप्रतिमाजी अने बीजा सर्व वैमानिकनां जीनभुवनोमां एकसो एंसी एंसी जीनप्रतिमाजी छे. तिर्छा लोकनां साठ जीनभुवनोमां एकसो चोवीस चोवीस अने बाकीना त्रण हजार एकसो नवाणुं जीनभुवनमां एकसोवीस वीस प्रतिमाजी छे. एम गणतां सर्वमळी पंदरअबज बेतालीस करोड अठावन लाख छत्रीस हजारने एंसी जीनप्रतिमाजी छे; तथा व्यंतर निकायमां अने ज्योतिषीमां असंख्यात जीनप्रतिमाजी छे.सर्व जीनप्रतिमाजी ऋषभ, चंद्रानन, वारिखेण ने वर्द्धमान ए चार नामनी अने सदा शास्वती छे. ॥ इति भुवनद्वार ॥

अथ त्रीजुं शरीरद्वार.

शरीर–"शीर्यते तच्चशरीरं" प्रतिक्षणेपुद्गलना उपचयअपचयेकरीने वधे, घटे ते शरीर कहीए; ए शरीर पांच छे.१ औदारिक, २ वैक्रिय, ३ आहारक, ४ तैजस, ५ कार्मण.

औदारिक–उदार–प्रधान तिर्थंकरगणधरादिक पदवीनीअपेक्षाएसर्वशरीरोमां उत्तम, स्थुल पुद्गलोनुं बनेलुं, उत्पन्नथयापछीतरतवधे, घटे, परिणमे अने छेदन भेदन ग्रहणादिथइशकेएवुं; औदारिकनाम कर्मनांउदये औदारिकशरीरयोग्य पुद्गलग्रहणकरीजीव पोताना प्रदेशसाथेमेळवी शरीरपणेनिपजावे ते औदारिकशरीरकहेवाय छे.

वैक्रिय–विविध प्रकारनी विक्रिया करे जेमके नानानुंमोटुं–मोटानुंनानुं, सुरुपनुंकुरुप–कुरुपनुं सुरुप, दृश्यनुंअदृश्य–अदृश्यनुंदृश्य, एकनुं अनेक–अनेकनुं एक, अप्रतिघातीनुं प्रतिघाती–प्रतिघातीनुं अप्रतिघाती, भूचरनुंखेचर–खेचरनुं भूचर, इत्यादि घणा प्रकारनुं थइशकेएवुं वैक्रिय नामकर्मनांउदयथी वैक्रिय

शरीर योग्य पुद्गल ग्रहण करी जीव पोताना प्रदेशनी साथे मेळवी शरीर पणे निपजावे ते वैक्रिय शरीर कहेवाय छे. ते वैक्रिय शरीरनां बे नेद छे. १ नव प्रत्ययिक, २ लब्धि प्रत्ययिक.

आहारक—अल्पकाळने माटे जे ग्रहण कराय ते आहारक शरीर, चौदपूर्वधर लब्धिवंत साधु संदेह टाळवानिमिते अथवा तिर्थंकरनीरीद्धि जोवाने अर्थे स्फाटिकनां जेवुं अति उज्वळ, मुढा हाथ प्रमाण, अंतरमूहुर्तनीस्थितिवाळुं; आहारकनामकर्मोदये आहारकशरीरयोग्य शुन्न विशुद्ध पुद्गल ग्रहण करी जीवप्रदेशसाथे मेळवी शरीरपणे निपजावे ते आहारक शरीर कहेवाय बे.

तैजस—तेजनो विकार, तेजोमय, तेजपूर्णएवुं; करेला नोजनने पचावनार अने तेजोलेश्या तथा श्रापके अनुग्रहनां प्रयोजनवाळुं, तैजस नामकर्मनां उदयथी तैजस शरीर योग्य पुद्गल ग्रहण करीजीव पोताना प्रदेशनी साथे मेळवी शरीरपणे निपजावे ते तैजस शरीर कहेवाय बे.

कार्मण–कर्मनोविकार, कर्ममय, कर्मस्वरुप, सर्व शरीरोनुं बीज एवुं, खीरनीरनीपेठे जीव प्रदेशनीसाथे जे कर्मदळमळीरह्यांछे ते कार्मण शरीर कहेवाय छे.

औदारिकनी अपेक्षाए वैक्रियनां प्रदेश असंख्यातगुणा, वैक्रियनी अपेक्षाए आहारकनां प्रदेश असंख्यातगुणा, आहारकनी अपेक्षाए तैजसनां प्रदेश अनंतगुणा अने तैजसनी अपेक्षाए कार्मण शरीरनांप्रदेश अनंतगुणा छे, औदारिकथी वैक्रियनी अवगाहनां सूक्ष्म, वैक्रियथी आहारकनी अवगाहनां सूक्ष्म अने आहारकथी तैजसने तैजसथी पण कार्मणनी अवगाहनां सूक्ष्म छे. तैजस अने कार्मण शरीर अप्रतिघाति एटले कोइथी रोकाय नहि अथवा कोइनेरोकेनहिएवा, जीवने अनादिसंबंधवाळा छे.

नारकीनो एक दंडक, भुवनपतिना दशदंडक, ज्योतिषीनो एक दंडक, व्यंतरनो एक दंडक अने वैमानिकनो एक दंडक, ए चौद दंडके वैक्रिय, तैजस

अने कार्मण, एम त्रण शरीर होय छे. बे इंद्रिय, ते इंद्रिय, चौरिंद्रिय, पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय अने वनस्पतिकाय, ए सात दंडके, तथा समुर्छिम तिर्यंच पंचेंद्रिय अने समुर्छिम मनुष्यने औदारिक तैजस ने कार्मण एम त्रण शरीर होय छे, वायुकाय अने गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रियना दंडके औदारिक, वैक्रिय, तैजस अने कार्मण, एम चार शरीर होय अने गर्भज मनुष्यना दंडके पांचे शरीर होय छे.

॥ इति शरीरद्वार ॥

अथ अवगाहना द्वार.

अवगाहना–शरीरनुं प्रमाण–जघन्य तथा उत्कृष्ट चोवीश दंडके कहे छे.

प्रथम नारकीना दंडके सामान्यपणे अवगाहना जघन्य अंगुलनां असंख्यातमां भाग जेटली अने उत्कृष्ट पांचशें धनुष्यनी छे, जुदी जुदी नारकीनी अपेक्षाए पहेली नारकीनी पोणाआठ धनुष्य छ अंगुल, बीजी नारकीनी साडापंन्नर धनुष्य बार अंगुल त्रीजी नारकीनी सवाएकत्रिस धनुष्य, चोथी नारकीनी

साडीबासठ धनुष्य, पांचमी नारकीनी सवासो धनुष्य, छठी नारकीनी अढीसें धनुष्य अने सातमी नारकीनी पांचसें धनुष्यनी वधारेमां वधारे अवगाहनां छे.

प्रथम नारकीमां पहेलां प्रतरे नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान त्रण हाथनुं कह्युं छे, अने बीजा प्रतरे पांच हाथ साडाआठ अंगुळनुं, त्रीजा प्रतरे सातहाथ सत्तर अंगुळनुं देहमान छे; एम दरेक प्रतरे प्रतरे बे हाथ साडाआठआठ अंगुळ वधारतां छेल्ला तेरमा प्रतरमां नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान पोणाआठ धनुष्य ने छ अंगुळनुं जाणवुं. बीजी नारकीमां पहेले प्रतरे नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान पोणाआठ धनुष्य ने छ अंगुलनुं कह्युं छे, अने बीजा प्रतरे साडाआठ धनुष्य ने नव अंगुलनुं, त्रीजा प्रतरे सत्तानव धनुयष्यने बार अंगुलनुं, एम दरेक प्रतरे त्रण हाथने त्रण अंगुल वधारता छेल्लां अगियारमां प्रतरमां नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान साडापन्नर धनुष्यने बार अंगुलतुं जाणवुं. त्रीजी नारकीमां

पहेला प्रतरे साडापन्नर धनुष्यने बार अंगुलनुं, बीजा प्रतरे साडासत्तर धनुष्य साडासात अंगुलनुं एम दरेक प्रतरे सातहाथने साडीओगणीस अंगुलनी वृद्धि करता करता छेला नवमां प्रतरे सवाएकत्रीस धनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान जाणवुं. चोथी नारकीमां पहेले प्रतरे सवाएकत्रीस धनुष्यनुं देहमान कह्युं छे अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे पांच धनुष्यने वीस अंगुळनी वृद्धि करता करता छेल्ला सातमा प्रतरे साडीबासठ धनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान जाणवुं. पांचमी नारकीमां पहेले प्रतरे साडीबासठ धनुष्यनुं अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे पन्नरधनुष्यने अडीहाथनी वृद्धि करता करता छेला पांचमा प्रतरे एकसो पच्चीस धनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान जाणवुं. छठी नारकीमां पहेले प्रतरे एकसोपच्चीस धनुष्यनुं अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे साडीबासठ धनुष्यनी वृद्धि करता करता छेल्ला त्रीजा प्रतरमां नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान बसेंपच्चास धनुष्यनुं जाणवुं. सातमी नारकीमां एक प्रतर छे तेमांना नारकीनां जीवोनुं उत्कृष्ट

देहमान पांचसें धनुष्यनुं जाणवुं; ए प्रमाणे साते नारकीमां दरेक प्रतरोना नारकीनुं नव प्रत्ययिक शरीर मान कह्युं; अने ते नारकीना जीवो उत्तरवैक्रिय शरीर करे तो जघन्यथी अंगुलना संख्यातमां नाग जेटलुं अने उत्कृष्टथी पोताना नव प्रत्ययिक शरीरथी बमणुं करी शके छे.

नुवनपतिना दशदंरूक, व्यंतरनो एक दंरूक अने ज्योतिषीनो एक दंरूक एम बार दंरूके देवदेवीनुं नव प्रत्ययिक शरीर एटले स्वानाविक शरीर जघन्य अंगुळना असंख्यातमां नाग जेटलुंने उत्कृष्ट सात हाथनुं होय छे. अने ते देवो उत्तरवैक्रिय शरीर करे तो जघन्य अंगुलना संख्यातमां नाग जेटलुंने उत्कृष्ट लाखजोजनपर्यंत करी शके छे, जघन्य शरीर उत्पत्ती समयेज होय छे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय वाउकाय अने साधारण वनस्पतिकायना जीवोनुं शरीर जघन्य अने उत्कृष्टथी अंगुळना असंख्यातमा नाग जेटलुं होय छे. प्रत्येक वनस्पतिकायनुं शरीर जघन्यथी अंगुळना असंख्या-

तमा जाग जेटलुंने उत्कृष्टथी हजार जोजनथी ऊा-
फेरुं जाणवुं.

सूक्ष्म ने साधारण नाम कर्मना उदए करीने अनंता जीवोए ग्रहण करेलुं एक शरीर ते सूक्ष्म निगोद (सूक्ष्म साधारण वनस्पतिकाय)नुं शरीर कहेवाय ए शरीर, सर्वजीवोना शरीरथी अतिसूक्ष्म अंगुलना असंख्यातमा जाग जेटलुं छे. सूक्ष्म निगोदिआना शरीरथी असंख्यात गणुं मोटु सूक्ष्म वाउकायनु शरीर जाणवुं. एटले असंख्याता सूक्ष्मनिगोदना शरीरे एक सूक्ष्म वाउकायनुं शरीर होय छे. सूक्ष्म वायुकायना शरीरथी असंख्यात गणुं मोटु सूक्ष्म तेउकायनुं, तेथी असंख्यातगणु मोटुं सूक्ष्म अपकायनुं अने तेथी असंख्यातगणुं मोटु सूक्ष्म पृथ्वीकायनुं शरीर कह्युं छे. हवे सूक्ष्म पृथ्वीकायना एक शरीरथी असंख्यात गणुं मोटु एक बादर वाउकायनुं, तेथी असंख्यातगणुं मोटु एक बादर अग्नीकायनुं, तेथी असंख्यातगणुं मोटु एक बादर अपकायनुं तेथी असंख्यातगणुं मोटु एक बादर पृथ्वी-

कायनुं अने तेथी पण असंख्यातगणुं मोटुं एक बादर निगोद (साधारण वनस्पति काय)नुं शरीर कह्युं छे. ए प्रमाणे पांच सूक्ष्मने पांच बादर ए दशेना शरीर मांहोमांहे एक बीजाथी अनुक्रमे असंख्यात गुणा मोटा मोटा कह्या छे, परंतु दशेना शरीरोमांहेनुं मोटामां मोटुं शरीर पण अंगुलना असंख्यातमां भाग जेटलुंज जाणवुं कारण के अंगुलना असंख्यातमां भागना पण असंख्यात भेद कह्या छे.

पृथ्वीकायादिक पांचे सूक्ष्म एकेंद्रिय जीवोना शरीर एवां सूक्ष्मछेके, एक शरीरतो देखायज नहि पण असंख्याता के अनंता सूक्ष्म जीवोना शरीरोनो पींड एकठो होय तो पण ते देखाता नथी अने प्रत्येक वनस्पति काय सिवाय पृथ्वीकायादि पांचे बादर एकेंद्रिय जीवोना शरीर पण एवा झीणा छे के ते असंख्याता जीवोना शरीरनां पींड एकठां होयतोज देखाय छे तेने माटे शास्त्रज्ञो कहेछे के एक पत्थर के मीठाना ककराने कोइ अतिबळवान पुरुष घणी वखत वाटी वाटीने झीणो भुको करे तोपण तेमां

रहेलां केटलाएक जीवशरीरोने कीलामणा थाय अने केटलाएक जीवशरीरने कीलामणा पण न थाय, केटलाएक मरे ने केटलाएक मरे पण नहि अने केटलाएकने तो मालम पण पमे नहि. जेमके—बार जोजननी लांबीने नव जोजननी पहोळी नगरीने विषे घणा लोको वसे ढे, तेमां कोइना घेर चोर धामपामे, लुंटे के मारे, तेनी खबर नगरीना लोकमां कोइने पमे ने कोइने न पमे, तेम अहीं पण जाणी लेवुं.

शंख विगेरे बेइंद्रिय जीवोनुं उत्कृष्ट शरीर प्रमाण बारजोजननुं, कानखजुरा विगेरे तेइंद्रिय जीवोनुं उत्कृष्ट शरीर प्रमाण त्रणगाउनुं अने ज्ञमरा विगेरे चौरिंद्रिय जीवोनुं उत्कृष्ट शरीर प्रमाण चार गाउनुं कह्युं ढे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय जीवोनुं जघन्य शरीरप्रमाण अंगुलना असंख्यातमा ज्ञाग जेटलुं जाणवुं.

गर्ज्ञजजलचर तथा उरपरिसर्पनी उत्कृष्ट अवगाहना एकहजारजोजननी, गर्ज्ञज ज्ञुजपरिसर्पनी पृथक्त्व (बेथी नव) गाउनी, गर्ज्ञज चोपगा (गाय

विगेरे) नी ६ गाउनी अने गर्भज खेचरजीवोनी पृथक्त्व धनुष्यनी उत्कृष्ट अवगाहना कही छे. समुर्च्छिम जलचरनी उत्कृष्ट अवगाहना हजार जोजननी, समुर्छिम उरपरिसर्पनी पृथक्त्व जोजननी, समुर्छिम चोपगानी पृथक्त्व गाउनी अने समुर्छिम भुजपरिसर्प तथा समुर्छिम खेचरजीवोनी पृथक्त्व धनुष्यनी उत्कृष्ट अवगाहना कही छे. तिर्यंच पचेंद्रिय कोइ जीव लब्धियोगे वैक्रिय शरीर करे तो जघन्य अंगुलनो संख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट नवसेंजोजन सुधी करी शके छे.

समुर्छिम मनुष्योनुं उत्कृष्ट अने जघन्य देहमान अंगुलना असंख्यातमां भागनुं कह्युं छे. गर्भज मनुष्यनुं जघन्य देहमान अंगुलना असंख्यातमा भाग जेटलुंने उत्कृष्ट त्रण गाउनुं कह्युं छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए पांच देवकुरुने पांच उत्तर कुरुक्षेत्रना मनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान त्रण गाउनुं, पांच हरिवर्षने पांच रम्यकक्षेत्रना मनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान बे गाउनुं, पांच हेमवंतने पांच ऐरण्यवृतक्षेत्रना मनुष्योनुं उत्कृष्ट

देहमान एक गाउनुं, उप्पन्न अंतरद्वीपना मनुष्योनुं उत्कृष्ट देहमान आठसें धनुष्यनुं अने पांच महाविदेना क्षेत्रना मनुष्योनुं उत्कृष्ट देहमान पांचसें धनुष्यनुं कह्युं छे. पांच भरतने पांच ऐरवतक्षेत्रमां पहेले आरे, धुरे (आरो बेसतां) त्रण गाउनुं ने छेडे (आरो उतरतां) बे गाउनुं, बीजेआरे धुरे बे गाउनुं, ने छेडे एक गाउनुं, त्रीजे आरे, धुरे एकगाउनुं, ने छेडे पांचसें धनुष्यनुं, चोथेआरे, धुरे पांचसें धनुष्यनुं, ने छेडे सात हाथनुं, पांचमे आरे, धुरे सात हाथनुं, ने छेडे एक हाथनुं. अने छठे आरे, धुरे एक हाथनुं, ने छेडे एक हाथ माठेरुं, देहमान आ अवसर्पिणी काळमां कह्युं छे. कोइ मनुष्य लब्धियोगे उत्तर वैक्रिय शरीर करेतो जघन्यअंगुलनासंख्यातमाभागजेटलुं ने उत्कृष्ट तो लाख जोजनथी झाझेरुं पण करी शके.

वैमानिकनां दंडके जघन्य शरीर अंगुलना असंख्यातमां भागनुं उत्पत्ती काळे होय छे, अने उत्कृष्ट देहमान पहेला सौधर्म ने बीजा इशान देवलोके देव (देवी) नुं सात हाथनुं, त्रीजाने चोथा देवलोके

देवोनुं ७ हाथनुं, पांचमाने ७ठा देवलोके पाच हाथनुं, सातमाने आठमा देवलोके चार हाथनुं, नवमा, दशमा, अगियारमा ने बारमा देवलोके त्रण हाथनुं, नवग्रैवेयके बे हाथनुं अने अनुत्तर विमाने एक हाथनुं उत्कृष्ट देहमान कह्युं ठे.

असुर कुमार निकायना देवोना शरीर स्याम, वायु कुमारना नीला, सुवर्ण कुमार, दिसिकुमार, ने स्तनितकुमारना सुवर्ण जेवा पीळां, अग्निकुमार, विद्युतकुमार,ने द्वीपकुमारना राता, अने नागकुमार तथा उदधिकुमारना गौर वर्णवाळां शरीर कह्यां ठे. पिशाच, भूत, यक्ष, महोरग अने गंधर्व निकायना देवोना शरीरस्याम, किन्नरना नीला, अने राक्षस तथा किंपुरुषना गौर(धोला) वर्णवाळां शरीर कह्या ठे. ज्योतिष देवो मांहे ताराउंना शरीर पंचवर्णा अने बीजा सर्वेना तपावेला सुवर्ण सरखा वर्णवाळां शरीर कह्या ठे. सौधर्म अने इशान देवलोकना देवना शरीर राता सुर्वण सरखा कान्तिवाळा, सनत्कुमार, माहेंद्र, अने ब्रह्मदेवलोकना देवोना शरीर कमळनी केसराना स-

रवा कान्तिवाळा अने लांतकआदि उपरना सर्व देवलोकना देवोनो वर्ण एक बीजाथी उत्तरोत्तर उज्वल, उज्वलतर अने उज्वलतम कह्यो छे.

सिद्धना जीवोनी क्षेत्रावगाहना जघन्य एक हाथ ने आठ अंगुलनी, मध्यम चार हाथने सोळ अंगुलनी अने उत्कृष्टी त्रणसें तेत्रीस धनुष्यने बत्रीस अंगुलनी जाणवी.

आ अवसर्पिणी काळमां त्रीजा, चोथा आरामा चोवीस तिर्थकर थया तेमनुं देहमान—रुषभदेवनु ५०० धनुष्यनुं, अजीतनाथनुं ४५० धनुष्यनुं, संभवनाथनुं ४०० धनुष्यनुं, अभिनंदननुं ३५० धनुष्यनुं, सुमतिनाथनुं ३०० धनुष्यनुं, पद्मप्रभुनुं २५० धनुष्यनुं, सुपार्श्वनाथनुं २०० धनुष्यनुं, चंद्रप्रभुनुं १५० धनुष्यनुं, सुविधिनाथनुं १०० धनुष्यनुं, शीतळनाथनुं ९० धनुष्यनुं, श्रेयांसनाथनुं ८० धनुष्यनुं, वासुपूज्यनुं ७० धनुष्यनुं, विमळनाथनुं ६० धनुष्यनुं, अनंतनाथनुं ५० धनुष्यनुं, धर्मनाथनुं ४५ धनुष्यनुं, शांतिनाथनुं ४० धनुष्यनुं, कुंथुनाथनुं ३५ धनुष्यनुं, अरनाथनुं ३० ध-

नुष्यनुं, मल्लिनाथनुं २५ धनुष्यनुं, मुनिसुव्रतस्वामिनुं २० धनुष्यनुं, नमिनाथनुं १५ धनुष्यनुं, नेमिनाथनुं १० धनुष्यनुं, पार्श्वनाथनुं ए हाथनुं अने वर्द्धमान स्वामिनुं ७ हाथनुं देहमान जाणवुं.

॥ इति अवगाहनाद्वार ॥

अथ पांचमुं लेश्याद्वार.

जेणे करी जीव कर्म साथे आश्लेश पामे तेने लेश्या कहीए. ते लेश्याना बे भेद छे, एक द्रव्यलेश्या तथा बीजी भावलेश्या, त्यां आत्माने काळा तथा पीळादिक द्रव्यरुप कर्मपुद्गळ संयोग ते द्रव्य लेश्या, अने तेथी आत्माना शुभाशुभ परिणाम ते भावलेश्या, अर्थात छ लेश्यानी कोइ एवी जातनी अनंती वर्गणा छे के तेमाथी आत्मानी योग प्रवृति (मन वचनकायनो व्यापार) ना अनुसारे लेश्यानी वर्गणा ग्रहण कराय ते द्रव्य लेश्या, अने तेथी जीव उपर थती असर ते भाव लेश्या जाणवी.

अशुभ लेश्याथी थती अशुभ असर, आत्माना स्वाभाविक शुभ अध्यवशाय उपर थती नथी, त्यां

द्रष्टांत कहे छे, जेम लालनुं धोळा काचमां प्रतिबींब पडे खरुं, पण तेथी ते धोळो काच रंगाय नहि. अधोलोकमां प्राये (घणुं करीने) अशुभ द्रव्योजछे अने उर्ध्वलोकमां प्राये शुभद्रव्यो छे, माटे अधोलोकमां अशुभ द्रव्यलेश्या अने उर्ध्वलोकमां शुभ द्रव्यलेश्याज ग्रहण थाय छे तेथी उर्ध्व अने अधोलोकमां द्रव्यलेश्या अवस्थित रहे अने भावलेश्या फर्या करे छे. ते लेश्याना नाम परिणाम, लक्षण वर्ण रस स्पर्श गंध स्थानक स्थिती चवनगति अने दंडकादिक कहे छे. नाम कृष्ण, नील, कापोत, तेजो, पद्म अने शुक्ल ए लेश्याना नाम जाणवा.

परिणाम—द्रव्यलेश्याथी जीवना अध्यवशाय जे थाय छे ते परिणाम कहेवाय छे. ते परिणाम जघन्य मध्यम उत्कृष्ट विगेरे घणा प्रकारना छे. मूळ ते छ लेश्याना परिणाम केवा होय? तेने माटे कह्युं छे के.

॥ गाथा ॥

पंथाउ परिब्भट्ठा, छ पुरिस्सा अडवि मज्झ आरंम्मि.
जंबु तरुस्स हेठा, परुप्परंतेवि चिंतेति. ॥ १ ॥

निम्मूल खंध साखा, सालागुछे पक्केय पमिय सडियाइं,
जह एएहिं भावा, तह लेसाउ विनायबा, ॥ १ ॥

मार्गथकी परिभ्रष्ट थयेला एवा छ पुरुषो वनमां आराम लेवाने एक जंबुवृक्षनी हेठ(नीचे,) आवी बेठा, ने माहोमाहे विचारवा लाग्यां के आ वृक्षना फळ भक्षण करीने आपणे क्षुधातृषा समावीए, एम विचारी एक पुरुष फळने अर्थे ते वृक्षने मूळथी छेदवा लाग्यो, त्यारे बीजो कहे थडथी छेदीए, त्रीजो कहे मोटी डाळाउ छेदीए, चोथो कहे नानी डाळीउ छेदीए, पांचमो कहे के फळनेज तोडीए त्यारे छठो कहे के पृथ्वी उपर खरी पडेला फल मध्येथी वीणी खइए. जेम ए छ पुरुषना परिणाम जुदा जुदा तेम कृष्णादीकथी मांडी यावत् शुक्ल लेश्याना परिणाम पण जुदा जुदा जाणवा.

लक्षण—पांचे आश्रव, त्रण अगुप्ति, छ जीवनि कायनी अव्रति, आरंभने विषे तिव्र परिणाम, द्रोहि, पापने विषे साहसिक, सुग (डुगंछा) सहित, निध्वंस

परिणाम अने अजीतेंद्रिय वगेरेना व्यापारेसहित जीवनापरिणाम ते कृष्ण लेश्यानुं लक्षण जाणवुं. इर्षा, अमर्षवंत. अतपस्वि, मायावि, पापथकी बीहेनहि, गृद्ध (आशक्त), प्रमादी, रसनोलोलुपी, मायागवेषी, आरंभी अव्रति अने पापनेविषेसाहसिक विगेरेव्यापारेसहितजीवनापरिणाम ते नीललेश्यानुं लक्षणजाणवुं. वांकु वांकु समाचरे, नीवरु माया करे, सरल पणाथी रहित, मोढे जुदो अने पुंठ जुदो, मिथ्यात्वि, अनार्य, दुष्टवचनबोले, चोर अने मच्छरी विगेरेना व्यापारेसहितजीवनापरिणाम ते कापोतलेश्यानुंलक्षणजाणवुं. अमाइ, अचपळ, अकुतुहळी, विनित, दमितेंद्रिय योगवंत, उपधानवंत, दृढधर्मी, प्रियधर्मि अने पापथकी वीहे, ए विगेरे व्यापारेसहित जीवनापरिणाम ते तेजोलेश्यानुं लक्षणजाणवुं. क्रोधमानमाया अने लोभ ए चारे कषाय पातळा, प्रशांत चित्त, (इंद्रियोने दमनार), योगवंत, उपधानवंत, थोडुंबोले उपशांत अने जीतेंद्रिय विगेरे व्यापारे सहित जीवनापरिणाम ते पद्मलेश्यानुं

लक्षणजाणवुं. आर्त रौद्र ध्यान वर्जी धर्म शुक्ल ध्यान ध्यावे, प्रशांत चित्त, आत्म रमणता, पांच समितिए समित, त्रण गुप्तिए गुप्ता, सरागी तथा वितरागी उपशांत चित्त अने जीतेंद्रिय विगेरे व्यापारे सहित जीवनापरिणाम ते शुक्ल लेश्यानुं लक्षण जाणवुं.

वर्ण—स्निग्ध मेघनीघटासरखो, भेंसना शिंगडानीगोळी, अंजण, खंजण, अरिष्टरत्न, नेत्रनी कीकी अने काळा सुरमाथी अनंत गुणो कृष्ण लेश्यानो वर्ण महा भयंकर जाणवो. अशोक वृक्षना अंकुर, नीलचाशपक्षी अने वैडुर्यरत्नथी अनंत गुणो नील लेश्यानोवर्ण जाणवो. अळशीनाफूल, कोकीलानी पांख अने पारेवानाकंठना वर्णथी अनंतगुणो कापोत लेश्यानोवर्ण जाणवो. हिंगळोक, उगतो सूर्य, दिपकनी शीखा, पोपटनीचांच अने तपावेला लाल सोनानावर्णथी अनंतगुणो तेजो लेश्यानो वर्ण जाणवो. हरियाळनो मध्यवर्ण, हळदर अने सेणानाफूलना वर्णथी अनंतगुणो पद्मलेश्यानो वर्णजाणवो. शंख, मचकुंदनाफूल, दूध, पूर्णचंद्रमा, मोतीनो हार अने

रुपाना वर्णथी अनंतगुणो शुक्ल लेश्यानोवर्ण जाणवो.

गंध–गाय, श्वान अने सापनाशव (मुरुदां)ना गंधथी अनंतगुणो खराब गंध कृष्ण, नील अने कापोतलेश्यानोछे. वासपीस, कपुर, कस्तुरी अने उत्तम अत्तरोथी पण अनंतगुणो प्रशस्त (सारो) गंध तेजो, पद्मअनेशुक्ल लेश्यानो जाणवो.

रस–कडवा तुंबडा, इंद्रवारुणी, लींबडो अने रोहणना रसथी अनंतगुणो कडवोरस कृष्णलेश्यानो जाणवो. सूंठ, मरी, पीपर अने गजपीपरना रसथी अनंतगुणोतीखोरस नीललेश्यानोजाणवो,काची केरी अने काचाकोठनारसथी अनंतगुणो तुरोरस कापोतलेश्यानो जाणवो. पाका आंबा,पाका कोठ अने पाकाबीजोरानारसथी अनंत गुणो मीठोरस तेजोलेश्यानोजाणवो.प्रधानवारुणी, (मदीरा)विविधप्रकारनाआसवअने मधकरतां अनंतगुणोमीठोरस पद्मलेश्यानोजाणवो.खजुर,द्राक्ष,दुध,साकर,खांड अने गोळथी अनंतगुणो गळयो रस शुक्ल लेश्यानो जाणवो.

स्पर्श–काकचीनापांदडा, गायनीजीभ, सागना

पत्र अने करवतनीधारथी अनंतगुणो करकश स्पर्श कृष्ण, नील अने कापोत लेश्यानो जाणवो, बुरो नामनीवनस्पति,सरसदनाफुल अने मांखणथी अनंतगुणो सुकुमाळस्पर्श तेजो, पद्म अने शुक्ललेश्यानो जाणवो.

स्थानक–असंख्याती उत्सर्पीणी, अवसर्पीणीना जेटलासमयथाय, अथवा लोकनाजेटलाप्रदेश थाय तेटला लेश्याना स्थानक छे ते जाणवा.

स्थिति–लेश्याजीवनेकेटलोवखत रहे एम कहेवुं तेनुंनामस्थितिकहेवाय. छए लेश्यामांथी दरेकलेश्या ओछामांओछी(जघन्य) अंतरमुहुर्तरहेछे अने वधारेमां वधारे (उत्कृष्ट) कृष्णलेश्यानीस्थिति. तेत्रीससागरोपमउपरअंतरमुहुर्तनीछे. नीललेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमउपर पल्योपमनोअसंख्यातमो भाग, कापोत लेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति त्रणसागरोपमउपर पल्योपमनोअसंख्यातमोभाग, तेजोलेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति बेसागरोपमउपर पल्योपमनोअसंख्यातमो भाग, पद्मलेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमउपर अंतरमुहुर्त अने शुक्ल लेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति तेत्रीस

सागरोपमउपरअंतरमुहुर्त छे.

च्यवन—कइ लेश्याएजीव कइ गतिमांजाय एम जे कहेवुं तेनुंनाम अहीं च्यवन कहेलुं छे. कृष्ण, नील अने कापोत एत्रणलेश्यावाळाजीवो च्यवी (मरी) ने दुरगति(नारकी तथा तिर्यंच)मां जाय,अने तेजो पद्म अने शुक्ल एत्रणलेश्यावाळाजीवो च्यवीने सद्-गति [मनुष्य अने देवगति]मां जाय.

गाथा.

अंतमुहुत्तम्मिगए ॥ अंतमुहुत्तम्मि सेस ए चेव ॥
लेसाहि परिणयाहि ॥ जीवा वच्चंति परलोयं ॥

अर्थ—मनुष्य तथा तिर्यंच ते परभवनी लेश्या आव्यापछी, अंतरमुहुर्तेमरणपामे, अने देवता तथा नारकी पोतानी मुलगी (भवस्थ) लेश्यानुंमुहुर्त थाकतुं रहे [बाकी रहे] तेवारे मरणपामीने पर-भव जाय.

अल्पबहुत्व—कइलेश्याए जीवथोडा अने कइ लेश्याए जीवघणाहोय एमकहेवुं ते अल्पबहुत्व. छए लेश्यामांहे सर्वथीथोडाजीवो शुक्ललेश्याए होय,

शुक्कलेश्यावंतकरतां पद्मलेश्याए जीव असंख्य गुणा होय, पद्मलेश्याथी तेजोलेश्याएवर्तता जीवो असंख्य गुणाजाणवा, तेजोलेश्याएवर्तता जीवोथी कापोतलेश्याएवर्तताजीवो अनंतगुणाजाणवा. कापोतलेश्यावंतजीवोकरतां नीललेश्याएवर्तताजीवो विशेपाधिक अने नीललेश्यावंत जीवोथीपण विशेषाधिक कृष्णलेश्यावंतजीवोकह्यां छे, एटले सर्वलेश्याउमां सर्वथी अधिकजीवो कृष्णलेश्याएहोयछे.

गति–नरकगति, तिर्यंचगति, मनुष्यगति अने देवगति. एचारगतिछ तेनेविषे लेश्यानीस्थिति कहे छे–पहेलीनरकगतिमां कृष्णलेश्यानी दससागरोपमाधिकपल्योपमनोअसंख्यातमोनाग जघन्य, अनेतत्रीश सागरोपमनीउत्कृष्टी स्थिति छे, तथा नीललेश्यानीत्रण सागरोपमाधिकपल्योपमनो असंख्यातमोनागजघन्य अने दससागरोपमाधिक पल्योपमनोअसंख्यातमो नाग उत्कृष्टीस्थितिछे.अने कापोतलेश्यानीदशहजार वरसनीजघन्यने त्रणसागरोपमाधिक पल्योपमनो असंख्यातमोनाग उत्कृष्टीस्थितिजाणवी. बीजी तिर्य-

चगति अने त्रीजी मनुष्यगतिनेविषे ठएलेश्यानी जघन्य तथा उत्कृष्टीस्थिति अंतरमुहुर्तनीछे, पण तेमा एटलुं विशेष जाणवुंके मनुष्यगतिए शुक्कलेश्यानी उत्कृष्टस्थिति केवळीमनुष्यनी अपेक्षाएनववरसउणी पूर्व क्रोमवरसनीहोयछे. एटलुंविशेषजाणवुं.हवे चोथी देवगतिए समुदाये ठएलेश्याहोयछे तेमां कृष्ण-लेश्यानीजघन्यस्थिति दशहजारवरसनी अने उ-त्कृष्टीस्थितिएकपल्योपमनाअसंख्यातमांन्नाग जेटली जाणवी, जेटली कृष्णलेश्यानीउत्कृष्टीस्थिति क-हीछे तेथी एकसमयअधिक नीललेश्यानी जघन्य स्थितिछे अने उत्कृष्टीस्थितिपल्योपमना असंख्यातमां न्नागजेटलीजाणवी, जेटली नीललेश्यानी उत्कृष्टी-स्थितिकहीछे तेथी एकसमयअधिक कापोतलेश्यानी जघन्यस्थिति छे अने उत्कृष्टी स्थिति पल्योपमनाअसं-ख्यातमांन्नाग जेटली जाणवी, हवे तेजोलेश्यानी जघन्यस्थिति दशहजारवरसनीछे अने उत्कृष्टीस्थिति बेसागरोपमउपर पल्योपमना असंख्यातमांन्नागजेटली जाणवी, जेटली तेजोलेश्यानी उत्कृष्टीस्थितिकहीछे

तेथी एकसमयअधिक पद्मलेश्यानी जघन्यस्थितिछे अने उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमअधिक अंतरमुहुर्तनीजाणवी, जेटली पद्मलेश्यानी उत्कृष्टीस्थितिकही छे तेथी एक समयअधिक शुक्कलेश्यानीजघन्य स्थिति छे अने उत्कृष्टीस्थिति तेत्रीससागरोपम उपर अंतर मुहुर्तनीजाणवी.

जेम लोटामां, नाना घडामां अने मोटाघडामांथी पाणीभरेलुंहोय तेमां ते दरेकमां असंख्याता जीवछे अने ते एकबीजानीअपेक्षाए थोडा झाझा जीवकहेवाय छे, तेम कृष्ण, नील अने कापोत लेश्यानी उपर कह्या प्रमाणे पल्योपमनाअसंख्यातमांभागनीउत्कृष्टी स्थितिकहीछे ते दरेक एक बीजाथी अधिक अधिकतर जाणवी केमके असंख्याताना असंख्याताभेदछे एम सर्वत्रजाणवुं.

चोवीश दंडके लेश्या.

नरक गतिमां कृष्ण, नील अने कापोत ए त्रण लेश्या होय छे, तेमां पहेलीअनेबीजीनरके एक कापोत लेश्या त्रीजी नरके कापोत थोडी अने नील

घणी, चोथी नरके एकनीललेश्या पांचमीनरके नीलथो-
की अने कृष्णघणी, छठीनरके एककृष्ण लेश्या अने सात
मीनरके महाकृष्णलेश्याहोयछे. दशभुवनपतिनादंडके
प्रथमनी चारलेश्याहोय छे. वादर अपर्याप्ता पृथ्वीकाय,
अपकाय अने वनस्पतिकायनेविषे प्रथमनीचारलेश्या
होय अने तेओए पर्याप्तिपुरीकर्यापछी तेजोसिवाय वाकी
नी त्रण लेश्याहोयछे. पृथ्वीकायादिकपांचे सुक्ष्म पर्याप्ता
तथा अपर्याप्ता, वादर तेउकाय अने वाउकाय पर्याप्ता
तथा अपर्याप्ता, विगलेंद्रिय पर्याप्तातथा अपर्याप्ताअने
समुर्छीम तिर्यंच पचेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्तानेविषे
प्रथमनीत्रणलेश्याहोयछे. समुर्छीममनुष्यने एककृष्ण-
लेश्याहोय अनेगर्भजतिर्यंच तथागर्भजमनुष्यने कृष्णा
दिकछएलेश्याहोय छे. व्यंतर अने वाणव्यंतरने प्रथमनी
चार लेश्याहोयछे ज्योतिषीए तथा पहेलेदेवलोके अने
बीजेदेवलोके एक तेजोलेश्या त्रीजे, चोथेअने पांचमेदेव
लोके एक पद्मलेश्या, छठादेवलोकथीबारमा देवलोकसु-
धी अने नवग्रैवेयके शुक्ल लेश्या तथा पांचअनुत्तर विमाने
परमशुक्ललेश्याहोयछे. सिद्धनाजीवोअलेश्यावंतजाणवा

यंत्र.

चोवीस दंडके	छ लेश्याना नाम.						
लेश्याद्वार	१ कृष्ण.	२ नील.	३ कापोत.	४ तेजो.	५ पद्म.	६ शुक्ल.	७ कुल.
नारकी १	१	१	१	०	०	०	३
दश भुवनपति १०	१	१	१	१	०	०	४
पृथ्वीकाय १	१	१	१	१	०	०	४
अपकाय १	१	१	१	१	०	०	४
तेउकाय १	१	१	१	०	०	०	३
वाउकाय १	१	१	१	०	०	०	३
वनस्पतिकाय १	१	१	१	१	०	०	४
विगलेंद्रिय ३	१	१	१	०	०	०	३
गर्भजातिर्यंच १	१	१	१	१	१	१	६
गर्भजमनुष्य १	१	१	१	१	१	१	६
व्यंतर १	१	१	१	१	०	०	४
ज्योतिष १	०	०	०	१	०	०	१
वैमानिक १	०	०	०	१	१	१	३

॥ एवं लेश्या द्वार ॥

अथ छठुं इंद्रियद्वार.

इंद्रिय–इंद्र एटले परमैश्वर्यवान् आत्मा तेनुं चिन्ह अथवाजीवेरचेल, सेवेल अने जीवाधिन ते इंद्रियजाणवी. ते इंद्रियोपांचछे, १ स्पर्शेंद्रिय (चामडी), २ रसेंद्रिय (जीन्न), ३ घ्राणेंद्रिय, (नाक), ४ चक्षुरिंद्रिय (नेत्र) अने ५ श्रोतेंद्रिय (कान), दरेकइंद्रियो बेप्रकारेछे, एक द्रवेंद्रिय अने बीजी न्नावेंद्रिय.

द्रवेंद्रिय ते निर्माणनामकर्म अने अंगोपांग नामकर्मनाउदयथी प्राप्तथायछे; तेनां बेन्नेद छे, १ निर्वृत्तिद्रवेंद्रिय अने २ उपकरण द्रवेंद्रिय, निर्वृत्ति द्रवेंद्रियनो बाह्य अने अज्यंतर आकार छे, तेमां बाह्याकार जातिनी अपेक्षाए घणां प्रकारनो छे, जेमकेः–मनुष्यनांकान सुंदरनेत्रनीबन्नेबाजुएछे, अश्व-नांकान उपलान्नागमांनेअणीदारछे अने हाथीनां-कान मोटाविशाळनेविंझणा (पंखा) ना आकारेछे अथवा कोइनां नाकचपटां, कोइना अणीदारहोयछे एवीरीते पांचेइंद्रियोनां बाह्याकार घणांप्रकारनां छे

अने अभ्यंतर आकारमां स्पर्शेंद्रियनोआकार घणां प्रकारनो एटले पोतपोतानां शरीरसरखो, रसेंद्रियनोखुरपा (अस्त्रा) सरखो, घ्राणेंद्रियनो अतिमुक्तकपुष्पसरखो, चक्षुरिंद्रियनो मसुरनीदाळसरखोअने श्रोतेंद्रियनो कदंब वृक्षनां फुलसरखोआकारछे, ए प्रमाणे निर्वृत्ति अने स्वविषयग्रहणकरवानीशक्तिरुप उपकरणद्रव्येंद्रिय जाणवो.

भावेंद्रिय—मतिज्ञानावर्णादिकर्मोनां क्षयोपशमप्रमाणे स्वविषयजाणवानी के समजवानी शक्ति ते भावेंद्रिय, तेनां बेभेदछे. एकलब्धिभावेंद्रिय अनेबीजी उपयोगभावेंद्रिय, लब्धि भावेंद्रिय—जाति अने गत्यादिकर्मोथी अने जातिगत्यादिनेआवरणकरवावाळाएवा कर्मनां क्षयोपशमथी जे शक्ति उत्पन्नथायते लब्धिभावेंद्रिय कहेवाय छे. उपयोग भावेंद्रिय—इंद्रियोने पोतपोतानांविषयोमांसावधानता एटले जेज्ञाननोव्यापारते उपयोग भावेंद्रिय कहीछे.

स्पर्शेंद्रियनो विषय उनो, टाढो, भारे, हळवो, स्निग्ध, रुक्ष, मृदु अने बरसट छे, रसेंद्रियनो विषय

मीठो, खाटो, कषायेलो, तीखो अने कडवो छे. घ्राणेंद्रियनो विषय सुगंध अने दुर्गंध छे. चक्षुरिंद्रियनो विषय धोळो, रातो, पीळो, नीलो अने काळो छे. श्रोतेंद्रियनो विषय सचित, अचित अने मिश्र शब्द छे वधारेमांवधारे (वैक्रिय शरीरनी अपेक्षाए) स्पर्शेंद्रिय, रसेंद्रिय अने घ्राणेंद्रियनी ग्रहण शक्ति नवजोजनसुधीनीछे, चक्षुरिंद्रियनी ग्रहण शक्ति एक लाख जोजनथी झाझेरी अने श्रोतेंद्रियनी ग्रहण शक्ति बार जोजनसुधीनीछे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकाय अने वनस्पतिकाय ए पांच एकेंद्रियनां दंडके एक स्पर्शेंद्रिय. शंखविगेरे बेइंद्रियनां दंडके स्पर्श अने रस, मांकण विगेरे तेइंद्रियनां दंडके स्पर्श, रस अने घ्राण, विंछी विगेरे चौरिंद्रियना दंडके स्पर्श, रस, घ्राण अने चक्षु, नारकी, दश भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी, वैमानिक, तिर्यंच अने मनुष्यनां दंडके स्पर्श, रस, घ्राण, चक्षु अने श्रोत ए पांच इंद्रियो छे.

॥ एवं इंद्रियद्वार ॥

अथ सातमुं समुद्घात द्वार.

समुद्घात—सम—एकीभाव, उत्—प्रबळता, घात क्षय एकीभाववमेकरी घणांजकर्मनोक्षयजेनी अंदर तेनुंनाम समुद्घात अथवा वेदनादिना प्राबल्यताववमेकरी एकीभावना योगे घणांज कर्मक्षय छे जेक्रियानोअंदर तेनुंनाम समुद्घात, ते समुद्घातसातछे. १ वेदनासमुद्घात, २ कषाय समुद्घात, ३ मरणसमुद्घात, ४ वैक्रियसमुद्घात, ५ तैजससमुद्घात, ६ आहारकसमुद्घात अने ७ केवलीसमुद्घात.

वेदना समुद्घान—अत्यंत वेदनाउत्पन्नथवाथी तेनीअंदरआत्मानुं तन्मयपणुंथइजवुं अने तेमां घणांजकर्मनोक्षयथवो तेनुंनाम वेदनासमुद्घात. ज्यारेजीवने अत्यंतवेदनाथायछे त्यारे पोतानाआत्मप्रदेशोबहारनीकळे, ते नीकळेला आत्मप्रदेशथी पोलाणनोभाग पुरीदेने लांबाकाळे भोगववालायककर्मने उदीरणाकरणववमेखेंची वर्तमानकाळेभोगवीले, जोके

तेवखते कर्मोनोक्षय थाय, पण फरी अशातावेदनीयकर्मदळ घणांज बंधायछे.अशाता वेदनीयनोज समुद्घात थाय, पण शातावेदनीयनो समुद्घात नथाय कारणके जेनी शांती नथाय तेनेमाटे समुद्घातहोय, पण शांती थाय तेनेमाटे समुद्घात नहोय जेमकेः— पोताने क्रोधादिउदयआव्यांछतां तेने विषे तन्मय न थाय ने दबावीराखेतो समुद्घातथायनहि, पण क्रोधादिथयेछते तेने न दबावे [शांती धारण न करे] ने तेने विषे तन्मय एटले एकी भाव थइ जाय तो समुद्घात थाय छे, वेदना समुद्घातनो काळ अंतर मुहुर्तनो छे.

कषायसमुद्घात—ज्यारे जीवने तिव्रकषाय थाय त्यारे कषायनीप्रबलतावडेकरीने एकीभाव [तन्मय] ना योगे पोताना आत्मप्रदेशो बहार नीकळे छे, नीकळेलाजीवप्रदेशथी पोलाणनोभाग पुरीदेछे अने लांबाकाळे भोगववालायक कषायने उदीरणा करणवडे खेंची वर्तमानकाळे भोगवी लेछे. तथी ते कर्मोनो तो क्षय थाय पण अशुभ परिणाम

वडे बीजा नवा कर्म घणां बंधाय छे. ते कषाय समुद घातनो काळ अंतरमुहुर्तनो छे ने पछीथी आत्मप्रदेशो शांत थइ जाय छे.

मरण समुद्घात–ज्यारे जीवने अंतरमुहुर्त आयुष्य बाकीहोयत्यारे आत्मानाप्रदेशोने जे गतिमां जवानुंहोयत्यांसुधीलंबावेछे अने अंतरमुहुर्तनुं आयुष्य भोगवीलेछे आवखते ते भवसबंधीना बाकीरहेलां कर्मनोक्षयकरेछे पण ते समुद्घातथी नवांकर्मो बंधातानथी. मरणसमुद्घात असमाधीवाळो जीवकरेछे.

वैक्रिय समुद्घात–ज्यारे जीवने वैक्रिय समुद्घात करवीहोय त्यारे वैक्रियनामकर्मवडे वैक्रिययोग्यपुद्गलग्रहणकरीने आत्मप्रदेशो बहार काढी अनेकरुप करे ने वैक्रिय समुद्घात भोगवी लेछे. तेनो काळ उत्तर वैक्रियशरीरनी विकुर्वणानाप्रमाणेजाणवो.

तैजस समुद्घात–ज्यारे जीवने तैजस समुद्घात करवी होय, त्यारे तैजस नामकर्मवडे पुद्गलोग्रहण करी जेना उपर तेजो लेश्या मुकवी होय, त्यांसुधी आत्मप्रदेशो लंबावे, जेनाउपर तेजो लेश्या मूकी होय

अने ते लेश्या जो शीतळ होय तो तेने शांत करे ने उष्ण लेश्याहोयतो बाळी नांखेछे. तैजस समुद्घात नो काळ अंतरमुहुर्तनो छे.

आहारक समुद्घात—ज्यारे जीवने आहारक समुद्घातकरवीहोयत्यारे आहारक शरीर नामकर्म-वडे करी आहारकनांपुद्गलोलइने मुंढाहाथ प्रमाण शरीरकरे ने तेनीअंदरआत्मानाप्रदेशो खेपवी महा-विदेह क्षेत्रने विषे तिर्थंकरनीऋद्धिजोवा अथवा कोइ सूक्ष्मशंकानुंसमाधानकरवा मोकले छे. ते आहारक शरीरत्यां जइ अंतरमुहुर्तमां पाछुंआवी विसराळथइ जाय छे.

केवळी समुद्घात—ज्यारे केवळीने समुद्घात करवीहोयत्यारे पोतानाआत्मप्रदेशोने बहार काढी चौदराजलोकप्रमाण दंडकरे, बीजेसमये ते प्रदेशोने उत्तरदक्षिण लंबावे, त्रीजे समये पूर्व, पश्चिम लंबावे, चोथेसमये आंतरापुरे अने पांचमेसमये ते आंतरा-संहरे, छठेसमये उत्तरदक्षिणना आत्मप्रदेश संहरे, सातमे समये पूर्वपश्चिमना आत्मप्रदेश संहरे अने

आठमेसमये दंमसंहरे छे, केवळीसमुद्घातवमे घणां कर्मनो क्षयकरे छे.

नारकी अने वाउकायना दंमके वेदनी, कषाय, मरण, अने वैक्रिय ए चार समुद्घात होयछे, पृथ्वी काय, अप्पकाय, तेउकाय, वनस्पतिकाय, बेइंड्रिय, तेइंड्रिय अने चौरिंड्रिय ए सातदंमके, एक वेदना बीजी कषाय अने त्रीजी मरण समुद्घात छे. दश-भुवनपतिना दशदंमक, व्यंतरनो एकदंमक, ज्योति-षीनो एकदंमक, वैमानिकनो एकदंमकने गर्नजतिर्य-चनो एकदंमक एम चौद दंमके, वेदना, कषाय, मरण, वैक्रिय अने तैजस एम पांच समुद्घात होयछे अने गर्नज मनुष्यना दंमके वेदना, कषाय, मरण, वैक्रिय, आहारक, तैजस अने केवळी एम साते समुद्घात कही छे.

॥ इति समुद्घात द्वार ॥

अथ आठमुं संघयण द्वार.

संघयण—सहनन एटले हामना संधि विशेष प्राप्त थाय छे शरीरावस्थाना अवयवो जेणे करीने ते

संहनन अर्थात शरीरना हाडनो दृढ दृढतरदृढतमबंध तेने संघयणकहीए, ते संघयण छ छे १ वज्ररुषभ नाराच, २ रुषभनाराच, ३ नाराच, ४ अर्धनाराच, ५ कीलिका, ६ सेवार्त्त.

वज्ररुषभनाराचसंघयण—वज्र—खीली, रुषभ—पाटो, अने नाराच एटले मर्कटबंध वांदरीने तेनु बच्चु बे हाथे आंकडा भीडावे छे तेम सांधाना हाडना माहोमाहे आंकडेआंकडाजोडेलाहोय तेने मर्कटबंधकहेछे. एटलेहाडने बेपासे मर्कटबंध तेना उपर बीजुं पाटानीपेठे फरतुं हाडकुं अने तेना उपर त्रणे हाडने आरपार खीलीरुप हाडकुं एवो अति दृढहाड संधिबंध ते वज्र रुषभनाराच संघयण कहेवाय छे. वज्ररुषभनाराचसंघयणवाळो कदि उंचेथी पत्थरउपरपडेतो ते पत्थरना चुरेचूरा थइ जाय पण तेनी हाडसंधि त्रुटेके वछुटे नहि. ए प्रथम संघयणनो धणी अतिउत्कृष्ट विशुद्ध अध्यवसाये चढती पदवीना देवतामांहे उपजे अने कोइक कर्म खपावी केवळज्ञानपामी मोक्षेपणजाय. अत्यंतदृढतरसंधि

बंधरुपपहेलासंघयणविना बीजासंघयणथी मोक्ष साधीशकायनहि. अति अशुभ्र अध्यवशाए करी सातमी नारकीए पण वज्ररुषभ्रनाराच संघयण वाळोज जाय छे.

रुषभ्रनाराचसंघयण—बे पासेमर्कटबंध अने उपर पाटो होय ते रुषभ्रनाराचसंघयणकहेवाय. ए रुषभ्रनाराचसंघयणनोधणी अति उत्कृष्ट विशुद्ध अध्यवसाये बारमा अच्युत देवलोक सुधी अने अति संक्लिष्ट अध्यवसाये छठी नारको सुधी जाय छे.

नाराचसंघयण—बे पासे मर्कटबंध होय पण उपरपाटोकेखीलीनहोय ते नाराचसंघयण कहेवाय. ए नाराच संघयणनो धणी अतिउत्कृष्ट विशुद्ध अध्यवसाये दशमाप्राणतदेवलोकसुधी अने अति संक्लिष्ट अध्यवसाये पांचमी धुमप्रभ्रानारकी सुधी जाय छे.

अर्ध नाराच संघयण—हाडसंधिना एक पासाए मर्कटबंध अने बीजा पासाएकीलिका होय पण बन्ने पासाएमर्कटबंध, पाटोकेखीलिनहोय ते अर्धनाराच

कहेवाय. ए अर्धनाराच संघयणनो धणी अति विशुद्ध अध्यवसाए करी छेवट आठमा सहस्त्रार देवलोक सुधी अने अतिसंक्लिष्टअध्यवसाए चोथी पंकप्रभा नारकी सुधी जाय छे.

कीलिकासंघयण—हाडसंधिबंध फक्त एक खीलिएज होय पण मर्कटबंधके पाटो न होय ते कीलिका संघयण कहेवाय. ए कीलिका संघयणनोधणी अति विशुद्ध अध्यवसाए करी छेवट छठा लांतक देवलोक सुधी अने संक्लिष्टअध्यवसाए त्रीजीवालुका प्रभा नारकी सुधी जाय छे.

सेवार्त्त—हाडकाना छेडा लगे एकएक बीजानी जोडे लागेला होय एटले अडेलां होय पण खीलि पाटो के मर्कट बंध न होय ते सेवार्त्त संघयण कहेवाय. ए सेवार्त्त संघयणनोधणी अति विशुद्ध अध्यवसाएकरी छेवट बहुमां बहु चोथा माहेंद्र देवलोक सुधीजाय अने अति संक्लिष्टअध्यवसाए छेवट बीजी शर्करा प्रभा नारकीसुधी जायछे.

गर्भज–मनुष्य तथा गर्भज तिर्यंचना दंडके छए संघयण होय. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय ए त्रण दंडकने विषे एक सेवार्त्त संघयण होय अने नारकी, भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषीने वैमानिक ए चौद दंडक तथा पांच एकेंद्रियना पांच दंडकमळी ओगणीश दंडकना जीव छए संघयणरहीत एटले असंघयणी कह्या छे, कारणके ए ओगणीशदंडकना जीवोने हाड मांस होय नहि अने हाड मांस विना संघयण होतु नथी. केटलाएक आचार्यो तिर्यंच पंचेंद्रिय संमूर्छिम अने मनुष्य संमूर्छिमने छए संघयण, पांचे एकेंद्रियने सेवार्त्त संघयण अने तेरदेवतानादंडके वज्ररुषभ नाराच संघयण कहेछे पण ते कथन औपचारीक जाणवुं. तिर्थंकर, चक्रवर्ती, बळदेव, वासुदेव, तद्भव मोक्षगामी मनुष्य अने असंख्याता वरसना आयुषवाळा तिर्यंच तथा मनुष्योने पहेलुंज संघयण कह्युं छे.

॥ इति संघयणद्वार ॥

अथ नवमुं संस्थान द्वार.

संस्थान—जे आकृतियें प्राणीउ रुडी रीते रहेछे एवो शरीरनो आकार विशेष तेने संस्थान कहीए ते संस्थान बे प्रकारे छे. एक जीवसंबंधीने बीजु अजीव संबंधी, तेमा जीवसंबंधी संस्थान छ प्रकारना छे तेना नाम एक समचतुरस्त्र बीजुं न्यग्रोध, त्रीजुं सादि, चोथुं वामन पांचमुं कुब्ज अने छठुं हुंडक. बीजु अजीव संबंधी संस्थान ते पांच प्रकारना छे तेना नाम, एक चोखुणुं, बीजुं त्रीखुणुं त्रीजु वाटलुं एटले चुडीना आकारे चोथुं गोळ एटले थाळीना आकारे, अने पांचमुं लांबुं, एम जीव संबंधी अने अजीव संबंधी संस्थान कह्या तेमा हवे जीवसंबंधी संस्थाननुं अहिं प्रयोजन छे. माटे तेनुं वर्णन निचे प्रमाणे जाणवुं.

समचतुरस्त्र संस्थान—समचोरस आकार जेमके पर्यंकासने बेठा छता चारबाजुए सरखुं माप थाय ते आवी रीते, जमणा ढींचणथी डाबा ढींचण सुधीनी जेटली दोरी थाय तेटलीज डाबा ढींचणथी जमणा

ढींचणे ने जमणा ढींचणथी माबा ढींचणे तथा पर्यंकाशन नाभिभागथी माथा सुधी एम चारे दोरी सरखी थाय ते समचतुरस्र संस्थान अथवा पोताना एकसो आठ अंगुळ प्रमाण देह जराय एवुं सर्वांगसुंदर जला लक्षणवाळुं ते समचतुरस्र संस्थान जाणवुं.

न्यग्रोध परिमंडल संस्थान--वडवृक्षनी पेठे नाभि उपरनो भाग सुंदर प्रमाणोपेत सुलक्षणवान् अने नाभिनी निचेनो भाग असुंदर अलक्षणोपेत होय ते न्यग्रोध परिमंडल संस्थान जाणवुं.

सादि संस्थान--आदिनुं एटले नाभिनी निचेनुं सुलक्षण प्रमाणोपेत अने नाभिना उपरनुं असुंदर अलक्षणोपेत होय ते सादि संस्थान जाणवुं.

वामन संस्थान--पीठ, उदर अने हृदय ए हीन लक्षणो होय अने मस्तक, कोट (कंठ), हाथ अने पग एटलां अवयवो सुलक्षणा प्रमाणोपेत होय ते वामन संस्थान जाणवुं.

कुब्ज संस्थान--कुबडुं ते वामन करतां वीपरीत एटले पीठ,उदर अने हृदय ए सुलक्षणा प्रमाणोपेत होय

अने मस्तक, कंठ, हाथ अने पग एटलां अवयवो हीन लक्षणे अप्रमाणोपेत होय ते कुब्जसंस्थान जाणवुं.

हुंडक संस्थान--सर्व अंगोपांग कुलक्षण हीनाधिक अशोभनिक होय ते हुंडक संस्थान जाणवुं.

नारकी, पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकाय, ने वनस्पतिकाय तथा बेइंद्रिय, तेइंद्रिय ने चौरिंद्रिय अने समूर्छिम मनुष्य तथा समूर्छिम तिर्यंचने एक हुंडक संस्थान कह्युं छे. दश भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिकना दंडके एक समचतुरस्त्र संस्थान होय छे. गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय अने गर्भज मनुष्य ना दंडके छए संस्थान कह्यां छे. उपर कह्यां प्रमाणे पांचे एकेंद्रिय दंडके हुंडक संस्थान छे तेमां पृथ्वीकाय जीवोनां शरीर मसुरनीदाळ अथवा चंद्रमाससरखां, अपकायनां पाणीनां परपोटा सरखा, तेउकायनां सोयना भारानीअणीयो सरखा, वाउकायनां धजासरखां अने वनस्पतिकायनां नाना प्रकारनाआकारेशरीरजाणवां. वाउकाय वैक्रिय शरीर करे तोपण धजानां जेवां संस्थान करे. गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय अने

मनुष्य तथा बारमा देवलोक सुधीना देवो उत्तरवैक्रियशरीरकरेतो ते घणां प्रकारनां संस्थाने(आकार) करी शके छे. नवग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तर विमानवासीदेवोने उत्तरवैक्रियशरीरकरवानीशक्ति छे पण तेवा शरीरनुं तेमनेप्रयोजननहिहोवाथी कदीए उत्तरवैक्रिय शरीरकरतांनथी. नारकीउत्तरवैक्रिय शरीर करे तो ते पण शरीरहुंडक संस्थानेज जाणवुं.

॥ इति संस्थान द्वार ॥

अथ दशमुं प्राणद्वार.

प्राणने धारण करे ते प्राणी-जीव कहेवाय छे. प्राण बेप्रकारे छे एकद्रव्यप्राण अने बीजुं भावप्राण, तेमां शरीर संबंधीभवोपग्राही आत्मसंबंध ते द्रव्यप्राण अने आत्मानाज्ञानादिगुणते भावप्राण जाणवां. स्पर्शेंद्रिय, रसेंद्रिय, घ्राणेंद्रिय, चक्षुरिंद्रियने श्रोतेंद्रिय तथा मनबल, वचनबल, ने कायबल अने आयुष्य तथा श्वासोश्वास ए दश द्रव्यप्राण जाणवां, ज्ञान, दर्शन, चारित्र अने वीर्य एचार भावप्राण कह्यां छे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकाय अने

वनस्पतिकाय ए पांच एकेंद्रियने, स्पर्शेंद्रिय, कायबल ३ श्वसोश्वास अने ४ आयुष्य एम चार प्राण होयछे शंख विगेरे बेइंद्रियने उपर कहेलां चार प्राणनी साथे रसेंद्रिय अने वचनबल सहित ६ प्राण होयछे. कीडी, मांकण, कानखजूरा विगेरे तेइंद्रियजीवोने उपर कहेलां ६ प्राणनी साथे घ्राणेंद्रिय सहित सातप्राण होय छे. माखी, भमरा, भमरीउ विगेरे चौरिंद्रियजीवोने उपर कहेलां सात प्राणनी साथे चक्षुरिंद्रिय सहित आठ प्राण होय छे. असंज्ञी तिर्यंच पंचेंद्रियने उपर कहेलां आठ प्राणनी साथे श्रोतेंद्रिय सहित नव प्राण होय छे अने असंज्ञी (समूर्छिम) मनुष्यने वचनबल नहि होवाथी अने श्वासोश्वास पर्याप्ति पुरी न करे माटे तेने सात के आठ प्राण होय छे. नारकी, दशभुवन पति, व्यंतर, ज्योतिषी, वैमानिक, गर्भज तिर्यंच पंचें द्रिय अने मनुष्य ए सर्वसंज्ञीपंचेंद्रियने पांच इंद्रिय, त्रणबल, श्वासोश्वास अने आयुष्य एम दशे प्राण होयछे. प्राणनी साथे जीवनेजे वियोग थाय तेनुं नाम मरण कहेवाय छे. सिद्धना जीवोने शरीर विगेरे नहि

होवाथी द्रव्य प्राणतो नथी पणनिजआत्मगुण अनंत ज्ञानादि चारे नावप्राण होय बे.

॥ इति प्राण द्वार ॥

अथ अगियारमुं पर्याप्ति द्वार.

पर्याप्ति—पुजलोपचयजः पुजल ग्रहणपरिणमन हेतुः शक्ति विशेषः—पुजलना उपचयथी थयो (जे) पुजल ग्रहण परिणमन हेतुरुप शक्ति विशेष, तेने पर्याप्ति कहे बे.

जीवने एक गतिथी बीजी गतिए जातां साथे तैजस अने कार्मणशरीर होयबे. ते शरीरवमे करीनेजीव यथायोग्य आहारने ग्रहण करे बे ने पबी ए आहारद्वाराए चार, पांचके ब विन्नागे जीववीर्य प्रवृती एटले शक्ति फोरवे बे, केमके स्वयोग्य सर्व पर्याप्ति जीव साथेज आरंन्ने ने पुरी अनुक्रमे करे बे. पर्याप्ति ब बे. १ आहारपर्याप्ति, २ शरीरपर्याप्ति, ३ इंद्रिय पर्याप्ति, ४ श्वासोश्वासपर्याप्ति, ५ नाषापर्याप्ति, अने ६ मनपर्याप्ति.

प्रथम आहारने ग्रहणकरी परिणमावी रसख-

लादि जुदा करवानी शक्तिविशेष तेने आहारपर्याप्ति कहे छे. रसपणेपरिणामने पामेल आहारने रस, रुधिर, मांस, मेद, अस्थि (हाडकां) मज्जा तथा वीर्य एसातधातुपणेपरिणमावीने शरीरनिपजाववानी शक्ति विशेष तेनेबीजी शरीरपार्याप्तिकहेछे. सातधातुपणे परिणामनेपामेलजेरस ते जेने जेटलीद्रव्यइंद्रियोजोइए.तेने तेटलीइंद्रियपणेपरिणमाववानीजेशक्तिविशेष तेने इंद्रियपर्याप्ति कहे छे, जे वडे श्वासोश्वासयोग्य पुद्गल ग्रहण करीने श्वासोश्वासपणेपरिणमावी श्वासोश्वासलेवा मुकवानीशक्तिविशेषने श्वासोश्वासपर्याप्ति कहेछे. भाषा वर्गणा योग्यपुद्गलद्रव्यग्रहीवचनपणे परिणमावी अवलंबी मुकवानी जे शक्तिविशेष तेने भाषापर्याप्तिकहेछे. मनोवर्गणा योग्य पुद्गलग्रहणकरी तेने मनपणेपरिणमावी अवलंबी लेवा मुकवानी शक्ति विशेष तेने मनपर्याप्ति कहे छे.

औदारिक शरीरवाळो पहेली आहार पर्याप्ति एक समयमां अने बाकीनीबीजी सर्वेपर्याप्तिओअनुक्रमे अंतरमुहुर्तमां एक पछी एक पुरण करे छे. वै-

क्रियशरीरवाळो एक शरीरपर्याप्ति अंतर मुहुर्तमां अने बाकीनीपांचेपर्याप्तिउ एक एक समयमां अनुक्रमे एकपछी एकपुरीकरेछे.

आहार, शरीर अने इंद्रिय पर्याप्ति पुरी कर्या सिवाय कोइ जीव मरण पामे नहि. स्वयोग्य सर्व पर्याप्तिपुरीकरे तेने पर्याप्तो अने स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरीनथी त्यांसुधीतेने अपर्याप्तो कहेवायछे. पर्याप्तिनां बे भेद छे, एक लब्धिपर्याप्तिने बीजी करण पर्याप्ति स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरी नथी पण करशे ते लब्धिपर्याप्ति अने स्वयोग्य सर्व पर्याप्तिपुरीकरी लीधी छे तेने करणपर्याप्ति कहेछे. अपर्याप्ति पण वे प्रकारनीछे एक लब्धि अपर्याप्ति ने बीजी करण अपर्याप्ति. स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरशेजनहि तेने लब्धिअपर्याप्ति अने स्वयोग्य सर्व पर्याप्ति पुरीकरी नथी पण करशे तेने करण अपर्याप्ति कहेवाय छे.

पर्याप्ति नाम कर्मना उदयथी लब्धिपर्याप्ति अने अपर्याप्ति नाम कर्मना उदयथी लब्धि अपर्याप्ति प्राप्त थाय छे, पण करणपर्याप्ति अने करण

अपर्याप्ति नाम मात्रछे, एकर्मना उदयथी थतीनथी. जेम देवतापर्याप्तिपुरीकरेज पणज्यांसुधी पुरीकरी नथी त्यां सुधी तेनुं कांइक नाम आपवुं जोइए माटे तेने करण अपर्याप्ति कहेछे, अने सर्वे पर्याप्तिउ पुरीकरी लीधीछे एम जणाववानेमाटे तेने करण पर्याप्ति कहेछे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकाय अने वनस्पतिकाए एकेंद्रिय जीवोने आहार, शरीर, इंद्रिय अने श्वासोश्वास एम चार पर्याप्तिउ कही छे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय तथा असंज्ञी पंचेंद्रियने उपरनी चार पर्याप्ति साथे भाषा पर्याप्तिसहित पांच पर्याप्ति कही छे. नारकी, दशभुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक तथा गर्भजतिर्यंच पंचेंद्रियअने मनुष्य ए सर्वे संज्ञी पंचेंद्रियने उपर कहेली पांच-पर्याप्तिसाथे मनपर्याप्तिसहित छए पर्याप्ति होयछे.

॥ इतिपर्याप्तिद्वार ॥

अथ बारमुं योनीद्वार.

यौनी—उत्पत्ति स्थानक—सामान्ये जेजे जीवनां उत्पत्ति स्थानक वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शे करी सरखां

होय, ते सर्वे एकजाती योनीमांहे गणीए, जेम गो- बरना गणमांहे जुदा जुदा कीमा, क्रमीश्रा, वींगी विगेरे घणां जीव उपजे बे, ते सर्वना जुदा जुदा कुळ बे, पण योनी तो एकज गणाय, एवी रीते गणतां सर्व संसारी जीवोनी चोरासी लाख योनी बे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकायनी सात लाख अने साधारण वनस्पतिकायनी चौदलाख तथा प्रत्येक वनस्पतिकायनी दशलाख योनी कही बे. बे इंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रियनी बब्बे लाख, गर्भज तिर्यंचपंचेंद्रियनीचारलाख, नारकीनी चारलाख तथा चारनिकायनादेवतानी चारलाख अने मनुष्यनी चौद लाख एम सर्वेमळी संसारीजीवोनी चोरासी लाख योनीकहीबे अने सिद्धना जीवोने शरीर नहि होवाथी योनी पण नथी.

देवता तथा नारकीनी अचित्त योनी होयबे, गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय तथा गर्भज मनुष्यनी कांइक सचित्तने कांइक अचित्तरुप मिश्र योनीबे अने एकें- द्रिय तथा विगलेंद्रियनीमांहे कोइकनी सचित्त, कोइ-

कनी अचित्तने कोइकनी सचित अचित्तरुप मिश्रयोनी कहीछे. देवता, नारकी अने एकेन्द्रियनी योनी ढांकेली होयछे, विगलेंद्रियनी प्रगट (उघाडी) अने गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय तथा गर्भज मनुष्यनी कांइक ढांकेली ने कांइक प्रगट एटले गर्भ होवाथी बाहेर पेट मोटुं देखाय अने मांहे देखाय नहि तेमाटे एने कांइक ढांकेली अने कांइक प्रगट एम बे प्रकारे योनी कहीछे. साते नारकीमांहे केटलाएकनी उष्ण योनी ने केटलाएकनी शीतयोनी होयछे. गर्भजतिर्यंचपंचेंद्रिय, गर्भजमनुष्य अने चारनिकायनादेवतानी कांइकशीत अने कांइकउष्णरुप मिश्रयोनी होय छे, तेउकायनी उष्णयोनी अने पृथ्वीकाय, अपकाय, वाउकाय ने वस्पतिकाय तथा बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय मांहे कोइकनीउष्ण, कोइकनी शीतने कोइकनी शीतउष्णरुप मिश्रयोनीकहीछे.

॥ इति योनी द्वार ॥

अथ तेरमु कुलकोटी द्वार.

जीवोने उपजवानीयोनीमांहे १९७५०००००००००००० कुलनीकोटी छे तेमां पृथ्वीकाय ने विषे बार लाख कुलकोटी अपकायनेविषे सात लाख कुलकोटी, तेउकायने विषे त्रणलाख कुलकोटी वाउकायने विषे सात लाख कुलकोटी अने वनस्पतिकायनेविषे अठावीस लाख कुलकोटी बेइंद्रियने विषे सात लाख कुलकोटी तेइंद्रियने विषे आठ लाख कुलकोटी अने चौरिंद्रियनेविषे नवलाख कुलकोटी, जलचरने विषे साडाबार लाख कुलकोटी, खेचरनेविषे बारलाख कुलकोटी चोपगा ने विषे दश लाख कुलकोटी उरपरिसर्पनेविषे दशलाख कुलकोटी अने भूजपरिसर्पने विषे नवलाख कुलकोटी जाणवी, एमज मनुष्यनेविषे बारलाख कुलकोटी, देवतानेविषे छवीसलाखकुलकोटी अने नारकीने विषे पचीसलाख कुलकोटीछे. ए सर्व मळीने जीवोना एक कोडा कोड, सत्ताणुं लाखकोड पचासहजारकोड कुल कह्यां छे.

॥ इति कुलकोटी द्वार ॥

अथ चौदमु ज्ञानद्वार.

ज्ञान—जेने करी वस्तुनुं स्वरुप जाणीए, गुणपर्याये करी वस्तुनो निर्णय करीए तेनुं नाम ज्ञान, अथवा सामान्य विशेषात्मक वस्तुने विषे विशेष ग्रहणात्मक जे बोध तेनुं नाम ज्ञान कहेवायछे. १ मतिज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अवधिज्ञान, ४ मनःपर्यवज्ञान, अने ५ केवलज्ञान एम ज्ञान पांच प्रकारनुं छे. पांच इंद्रिय तथा मनवडे नियत वस्तुनुं जीवने जे ज्ञान, तेनुं नाम मतिज्ञान. सांभळवे करी जाणीए एटले सम्यक प्रकारे शास्त्र जाणवा, वांचवा तथा सांभळवाथी मननपूर्वक वस्तुनुं जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम श्रुतज्ञान. इंद्रियादिकनी अपेक्षा विना मर्यादा प्रमाणे रुपी वस्तुनुं जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम अवधिज्ञान, संज्ञी पंचेंद्रिय जीवना मनोगत भावनुं अर्थात् मनचिंतित अर्थनुं जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम मनः पर्यवज्ञान. संपूर्ण लोकालोकनुं तथा जीवअजीवना सर्व गुण पर्यायोनुं तथा रुपी अरुपी सर्व वस्तुउनुं जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम केवळज्ञान

सर्व ज्ञानावरणी कर्मनोक्षय थवाथी, आवरणरुप उपाधी रहीत, केवळज्ञान सर्वथा एकज प्रकारनुं छे अने बाकीना चारे ज्ञान ज्ञानावरणीय कर्मना क्षयोपशम प्रमाणे होवाथी घणां प्रकारनां छे. मतिज्ञान ने श्रुतज्ञान परोक्ष छे अने अवधिज्ञान, मनः पर्यवज्ञान तथा केवळज्ञान प्रत्यक्ष कह्यां छे.

दश भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक ए देवताना तेर दंडके तथा नारकी अने गर्भज तिर्यंचपंचेंद्रियना दंडके सम्यकदृष्टि जीवने मतिज्ञान, श्रुतज्ञान अने अवधिज्ञान एम त्रण ज्ञान होय छे, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, अने चौरिंद्रिय ए त्रण विकलेंद्रियना दंडके अपर्याप्तावस्थाए केटलाएक जीवोने मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान एम बे ज्ञान सिद्धांतने विषे कह्यां छे. गर्भज मनुष्यना दंडके पांचे ज्ञान कह्याछे. पांच एकेंद्रियना दंडके एकज मिथ्यात्व गुणठाणुं होवाथी ते जीवोने ज्ञान होतुं नथी. सिद्धना जीवोने केवळज्ञान होय छे.

॥ इति ज्ञान द्वार ॥

अथ पंदरमुं अज्ञानद्वार.

अज्ञान—अनंत धर्मात्मक वस्तुने मोहनीकर्म ना उदयथी एकरुप पुर्णकरीजाणे, संसार हेतु तेने मोक्ष हेतु जाणे, एकांते ग्रहण करवारुप अथवा त्याग करवारुप एम एकांतेज वस्तु स्वरुप माने पण उन्नय रुप नजाणे, माटे मिथ्यात्वना उदये करीने मिथ्यात्वीनुं जाणपणुं ते अजाणरुपज होय तेनुं नाम अज्ञान कह्युं छे. १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ विन्नंगज्ञान एम त्रण प्रकारनां अज्ञान कह्यां छे.

तेर देवताना दंमक एक गर्न्नज मनुष्यनो तथा एक गर्न्नज तिर्यंचनो अने एक नारकीनो दंमक एम सर्व मळीने सोळदंमकने विषे त्रण अज्ञान लान्ने अने पांच एकेंद्रियना तथा त्रण विगलेंद्रियना दंमके एम आठदंमके एक विन्नंगज्ञान विना बाकीना बे अज्ञान कह्यां छे.

॥ इति अज्ञान द्वार ॥

अथ सोळमुं दर्शन द्वार.

दर्शन—सामान्यपणे निराकारोपयोगरुप वस्तु

नो जे अवबोध तेनुंनाम दर्शन १ चक्षुदर्शन, २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन, ४ केवळदर्शन एम चार प्रकारे दर्शन छे.

चक्षुदर्शन–घटादि पदार्थोंने आंखोवडे सामान्य पणे देखवुं ते. अचक्षुदर्शन एटले चक्षु सिवाय बाकीनी इंद्रियो जे स्पर्शन, रसन, घ्राणन, श्रोतन अने नोइंद्रिय जे मन एणे करी शब्दादिक अर्थनो जे सामान्यावबोध थाय ते अचक्षुदर्शन, द्रव्य, क्षेत्र, काळने भाव ए चार मर्यादा मांहे रह्यां जे रुपी द्रव्य तेनो सामान्यावबोध ते त्रीजुं अवधिदर्शन, सर्वद्रव्यनो सामान्यावबोध ते निरावरण अप्रतिपातीएवुं चोथुं केवळ दर्शन जाणवुं. ए चार दर्शन अनाकार छे, कारणके जाति, गुण, क्रियादिक विशेषण रहित तथा वस्तुना आकार रहित केवळ आ कांइक छे एवुं देखीए तेनुं नाम दर्शन कह्युं छे.

पृथ्वीकायादि पांच एकेंद्रियना पांच दंडक, बे इंद्रियनो एकदंडकअने तेइंद्रियनो एक दंडक एम सात दंडकने विषे एक अचक्षु दर्शन होय, चौरिंद्रि-

यनादंमके चक्षुदर्शन तथा अचक्षुदर्शनकह्युं छे. तेर देवताना दंमक, एक नारकीनो दंमक अने एक तिर्यंच पंचेंड्रियनो दंमक एम पंदर दंमकने विषे चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन अने अवधिदर्शन एम त्रण दर्शन होय अने मनुष्यना दंमके केवळदर्शन सहीत चारे दर्शन होय छे. सिद्धना जीवोने एक केवळदर्शन होय छे.

॥ इति दर्शन द्वार ॥

अथ सत्तरमुं दृष्टि द्वार.

दृष्टि—जे अवलोकनकरवुं तेने दृष्टिकहीए. ते दृष्टि त्रण प्रकारे छे. १ सम्यग् दृष्टि, १ मिथ्यात्वदृष्टि अने ३ मिश्रदृष्टि तेमां श्री वितरागे कहेलां वस्तुतत्वनुं ज्ञानथाय ते प्रथम सम्यग् दृष्टिजाणवी. सम्यग्दृष्टिनां लक्षणथी जे विपरीत ते बीजी मिथ्यात्वदृष्टि तथा सारुं अथवा मातुं ज्ञान बेहुने विषे जे खरापणानुं थाय ते त्रीजी मिश्रदृष्टि जाणवी.

पृथ्वीकायादिकपांच एकेंद्रियनादंमके एक मिथ्यात्वदृष्टिछे. विगलेंद्रियनात्रणदंमके एक मिथ्या-

त्वदृष्टि अने बीजी सम्यक्त्वदृष्टि एम बे दृष्टि कहीछे कारणके जे जीव परजवथी सास्वादन सम्यक्त्व सहीत आवे छे तेने अपर्याप्तावस्थाए सम्यक्त्व दृष्टि होय छे ते अपेक्षाए विगलेंद्रियना दंरूके बे दृष्टि जाणवी, तेर देवताना दंरूके गर्जज मनुष्य अने तिर्यंचना दंरूके तथा नारकीना दंरूके एम सोळ दंरूके त्रण दृष्टि कही छे. पण एमां नव ग्रैवेयके एक सम्यक्त्व अने बीजी मिथ्यात्व ए बे दृष्टि लाजे तथा पांच अनुत्तर विमाने एक सम्यक्त्व दृष्टिज लाजे तथा समुर्च्छिम तिर्यंचने समयक्त्व अने मिथ्यात्व ए बे दृष्टिज लाजे अने समुर्छिम मनुष्यने एक मिथ्यात्व दृष्टि कही छे.

॥ इति दृष्टि द्वार ॥

अथ अढारमुं योगद्वार.

योग–युक्तथवुं तेने योगकहीए अथवा जीवना बलवीर्य, शक्ति, पराक्रमने योग कहीए, अथवा योग एटले व्यापार तेयोग त्रणप्रकारनांछे मन १ योग २ वचन योग अने ३ काययोग.

मनयोग एटले मननोव्यापार ते चारप्रकारे छे. १ सत्यमनोयोग, २ असत्यमनोयोग, ३ सत्यासत्य-मनोयोग अने ४ असत्याअमृषा मनोयोग वचन योग एटले जाषानो व्यापार ते चार प्रकारे छे. १ सत्य वचनयोग २ असत्य वचनयोग ३ सत्यासत्य (मिश्र) वचनयोग अने ४ असत्याअमृषा वचनयोग, काय-योग एटले कायानोव्यापार ते सातप्रकारे छे. १ औदारिक काययोग २ औदारिक मिश्र काययोग ३ वैक्रिय काययोग ४ वैक्रिय मिश्र काययोग ५ आ-हारक काययोग ६ आहारकमिश्रकाययोग अने ७ कार्मणकाययोग. ए प्रमाणे बधामळीने पंदर योग कह्यां छे.

सत्य मनयोग एटले वस्तुने वस्तुरुपे चिंतववी जेमके जीवादिक पदार्थ द्रव्यरुपे नित्य, पर्यायरुपे अनित्य एम अनेकांतपणे चिंतववुं ते सत्य मनयोग अने तेथी विपरीत ते असत्य मनयोग जेम जीवा-दिक पदार्थ एकांतपणे नित्य विश्वव्यापी इत्यादिक चिंतववुं तेनुं नाम असत्यमनयोग. सत्यासत्य मनो-

योग एटले कांइक साचुं कांइक जुठुं एम मिश्र जावे चिंतववुं जेमके आजे गाममां दश जनम्या दश मुआ एम अनुमाने कांइक साचुं जुठुं चिंतववुं. असत्या अमृषामनोयोग एटले आनुं अमुक नाम छे, आ अमुक जात छे, आ वस्तु लाव. आ वस्तु ले इत्यादिक चिंतववुं तेथी जीनवचन विराधाय नहि माटे जुठ पण नहि अने साच पण नहीं एवुं व्यवहारिक चिंतववुं. साचा वचननुं आत्मानीसाथेजोडवुं ते सत्य वचनयोग, असत्यवचननी साथे आत्माने जोडवुं ते असत्यवचनयोग, कांइक सत्य अने कांइक असत्य एम मिश्रजाषा बोले ते सत्यासत्य वचनयोग, हे देवदत्त चोपडी लाव ब्रह्मदत्त अमुक गाम गयो एम बोलवुं अर्थात् आमंत्रण, याचना विगेरे करवु ते सत्याअमृषावचनयोगजाणवो. औदारिक शरीरने योगे जे जीवनो व्यापार ते औदारिक काययोग, अने अपर्याप्तावस्थाए मनुष्य अने तिर्यंचने कार्मण साथे मिश्र जे औदारिक पुद्गलजन्य व्यापारने औदारिक मिश्रयोग जाणवो. वैक्रिय शरीरने

योगे जे जीवनो व्यापार ते वैक्रिययोग अने देवता तथा नारकीने अपर्याप्तावस्थाए कार्मण साथे मिश्र जे वैक्रिय पुद्गल अथवा मनुष्यादिकने उत्तर वैक्रिय करतां ज्या सुधी तेनीपर्याप्तिपुरीथइनथी त्यां सुधी औदारिक पुद्गल साथे वैक्रिय पुद्गल मिश्र होय तेनाथी थतो जीवनोव्यापार ते वैक्रियमिश्रयोग जाणवो. आहारक शरीरनेयोगे जे जीवनो व्यापार ते आहारक काययोग अने आहारकशरीर करतां ज्यां सुधी तेनीपर्याप्तिपुरीकरीनथी त्यां सुधी औदारिक शरीर साथे आहारक मिश्र होय तेनाथी थतो जे जीवनो व्यापार ते आहारकमिश्रयोग जाणवो. सातमुं कार्मण काययोग एटले कर्मदळ साथे आत्मप्रदेशनुं मळवुं ते कार्मण शरीर कहीए तेणे करी परभवादिकथी आगमन शक्ति तेनुं नाम कार्मणकाययोग जाणवो, तैजस शरीर अने कार्मण शरीर सर्वदा होय तेथी तैजस काययोग मांहेज गण्यो छे एम जाणवुं.

देवताना तेर दंडक, नारकीनो एक दंडक एम

चौद दंमके मनना चार, वचनना चार तथा वैक्रियकाययोग, वेक्रियमिश्रकाययोग अने कार्मणकाययोग ए त्रण योग कायाना मळीने अगियार योग कह्यां छे. तिर्यंचना दंडके एक आहारककाययोग अने बीजो आहारक मिश्रकाययोग वर्जीने बाकीना तेर योग कह्यां छे, गर्नजमनुष्यना दंमकनेविषे पंदर योग होय छे. बेइंडिय, तेइंडिय अने चौरिंडियना दंमके एक औदारिककाययोग, बीजो औदारिक मिश्रकाययोग, त्रीजो कार्मणकाययोग अने चोथो असत्यामृषावचनयोग एम चार योगकह्यां छे. वाउकायना एकदंमकनेविषे एक औदारिककाययोग, बीजो औदारीकमिश्र काययोग, त्रीजो वैक्रियकाययोग, चोथोवैक्रिय मिश्र काययोग,अने पांचमो कार्मणकाययोग एम पांचयोग कह्यां छे. पृथ्वीकाय, अपकाय,तेउकाय अने वनस्पतिकायना दंमके एक औदारिक काययोग, बीजो औदारिकमिश्रकाययोग अने त्रीजो कार्मण काययोग एम त्रणयोगकह्यां छे, सिद्धना जीवो अयोगी छे. ॥ इति योगद्वार. ॥

अथ उंगणीसमुं उपयोग द्वार.

उपयोग—वस्तुस्वरुपने उळखवा, जाणवा, प्रकाशवाने विषे जेउपयोगीहोय तेनुंनाम उपयोग ए जीवनुंलक्षण जीवस्वभावचेतनारुपजाणवुं, ते उपयोग साकार अने निराकार एम बे प्रकारनो छे तेमां दरेकवस्तुने नियमेकरीग्रहणकरवी एज तेनो परिणामरुपआकार तेजेनेकरीनेथाय ते पांचज्ञान अने त्रणअज्ञानरुप आठ प्रकारे साकार उपयोग जाणवो. अने ए लक्षणोथीभीन्न उपयोग ते निराकारचार प्रकारनां दर्शनरुपजाणवो. साकारने निराकार बंने मळीने बार प्रकारनां उपयोग कह्यां छे.

मनुष्यना दंडके बारउपयोगहोयछे. नारकीनो एकदंडक, तिर्यंचपचेंद्रियनो एकदंडक तथा देवताना तेरदंडक ए पंदरदंडकनेविषे केवळज्ञान, केवळदर्शन अने मनःपर्यव ज्ञानविना बाकीना नवउपयोगहोयछे. बेइंद्रिय तथा तेइंद्रियना दंडके एक मतिज्ञान बीजुं श्रुतज्ञान त्रीजुं

मतिअज्ञान चोथुं श्रुत अज्ञान अने पांचमुं अचक्षु दर्शन ए पांच उपयोग होय, अने चौरिंद्रियना दंडके ए पांच उपयोगनीसाथे एक चक्षुदर्शनसहीत छ उपयोग होय छे, पृथ्वीकायादि पांच थावरना दंडके एक मतिअज्ञान बीजुं श्रुतअज्ञान अने त्रीजुं अचक्षुदर्शन एम त्रणउपयोगहोय. समुर्छिम तिर्यंचने मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन ए छ उपयोग कह्या छे. समुर्छिम मनुष्यने मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन एम चार उपयोग कह्या छे. सिद्धना जीवने एक केवळदर्शन अने बीजुं केवळज्ञान ए बे उपयोग जाणवा. एक समये जीवने एक उपयोग होय. छदमस्थ जीवने पहेले समये दर्शन अने बीजे समये ज्ञान तथा केवळीभगवानने तो पहेले समये ज्ञान (विशेषावबोध) अने बीजे समये दर्शन (सामान्याव बोध) होय छे.

इति उपयोगद्वार.

अथ वीशमुं गुणस्थानकद्वार.

गुणस्थान—गुण जे जीवना ज्ञान, दर्शन, चारित्रादि गुण तेनुं स्थान अशुद्ध, शुद्ध, शुद्धतर, शुद्धतम विगेरे अध्यवसायने गुणस्थानक कहेछे, जो पण जीवना असंख्याता अध्यवसाय स्थानक भेदे असंख्य गुणस्थानक होयछे तो पण स्थुल व्यवहारे चौद गुण स्थानक कह्यां छे तेनां नाम १ मिथ्यादृष्टि गुणस्थानक,२ सास्वादन गुणस्थानक३ मिश्रदृष्टि गुणस्थानक, ४ अविरति सम्यक् दृष्टि गुणस्थानक, ५ देशविरति गुणस्थानक, ६ प्रमत्त संयत गुणस्थानक,७ अप्रमत्तसंयत गुणस्थानक, ८ निवृत्ति अथवा अपूर्व करण गुण स्थानक, ९ अनिवृत्ति—बादर संपराय गुणस्थानक, १० सूक्ष्म संपराय गुणस्थानक, ११ उपशांतमोह वीतराग गुणस्थानक, १२ क्षीणमोह वीतराग गुणस्थानक, १३ सजोगी गुणस्थानक, १४ अयोगी केवळी गुणस्थानक एम चौद गुणस्थानक जाणवां.

मिथ्यात्व एटले जीन वचनथी विपरीत दृष्टी, जेम धंतुराना बीज खाधे थके श्वेत वस्तुने पण पी-

ळीवस्तु जाणे छे तेम मिथ्यात्व मोहनीयना जोरथी रागद्वेष मोहादिक अढार दोषे सहीत अथवा संसारना हेतु एवा स्त्री हथियार वगेरे चिन्हे करीने सहीत होय तेने पण देवकरी माने धनधान्य स्त्री वगेरेमां आसक्त परिग्रहादिक गुरुना लक्षणे हीनने गुरु करी माने हिंसादिक अधर्मने धर्म करी माने एने मिथ्यात्व कहीए. एवा मिथ्यात्व उदयवंत जीव पण कोइक देखादेखीए, कोइ सुगतिनी अभिलाषे तथा कोइ भद्रकजीव मोक्षहेतु क्रिया करे माटे तेने मिथ्यात्व गुणस्थानक कहीए अथवा एकांशे घटादिकनी मान्यता अविरुद्ध पण होय ते कारणे अने अक्षरनो अनंतमो भाग जीवने सदा सर्वदा उघाडो रहे अवराय नहि ते गुणने लीधे पण मिथ्यात्व उदयवंत जीवने मिथ्यात्व गुणस्थानक कह्युं छे. औपशमिक सम्यक्त्व वंत जीव अनंतानु बंधी कषायना उदये औपशमिक वमता क्षीरना स्वाद सरखो भाव मिथ्यात्व गुणस्थानक पाम्या पहेला जे जीवने होय ते सास्वादन सम्यक्दृष्टी गुणस्थान बीजुं जाणवुं.

मिश्रमोहनीना उदयथी जीवने रुची के अरुची ए बन्ने न होय एवा जे अध्यवसाय ते मिश्रदृष्टी गुणस्थानक त्रीजुं जाणवुं. विरति गुण जाणतो छतो पण अप्रत्याख्यान कषायोदये विरति आदरी न शके पण तत्वरुची, सम्यक्त्ववंत जीनवचन यथावस्थितपणे परिणमे तेनुं नाम अविरति सम्यकृदृष्टी गुणस्थानक चोथुं जाणवुं. प्रत्याख्यानी कषायोदये सर्व विरतिपणुं तो न आदरी शके, पण कांइक अंसे सावध्य योगनी विरति करे. जेम निरपराध, निरपेक्ष, संकल्पी, त्रसजीवने न हणवो, इत्यादिक सम्यक्त्व सहीत अध्यवसाय अथवा सम्यक्त्वसहीत एक नवकारसी करे एवा अध्यवसाय ते देशविरतिसम्यकृदृष्टीगुणस्थानक पांचमुं जाणवुं. देशविरतिगुण स्थानकथी अनंतगुण विशुद्ध सर्व विरतिरुप चारित्रना अध्यवसाय पण प्रमादेकरीनेसहीतहोय तेनुं नाम प्रमतसंयत गुणठाणु छठु जाणवुं. प्रमादपांच प्रकारेछे, मद, विषय, कषाय, निद्रा अने विकथा, ते पांचप्रमादथीरहीत अनंतगुणविशुद्ध, निश्चय

चारीत्रे स्थिरतारुप अध्यवसाय ते सातमुं अप्रमत्तसंयतनामनुं गुणस्थानक जाणवुं. पूर्वे नहि पामेला एवा अत्यंतविशुद्धअध्यवसायेकरी चारीत्रमोहनीनी एकवीस प्रकृति उपशमाववा अथवा खपाववाने अर्थे रसघात, स्थितिघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम अने अपूर्वस्थितिबंध ए पांचवाना धुरसमयथी करे ते आठमुंअपूर्वकरणगुणस्थानक जाणवुं; अथवा एक समये अनेकजीव ए गुणस्थानकेचढे पण अध्यवसाय, शुद्ध, शुद्धतरादिके निवृत्ति एटले फेरफार होय माटे ते आठमागुणस्थानकने निवृत्तिगुणगुणस्थानक पण कहे छे. नवमे गुणस्थानके एक समये घणा जीव चढे पण तेउना अध्यवसायमा फेरफार न होय माटे तेनुं नाम अनिवृत्तिगुणस्थानक अथवा बादर एटले मोटाखंड अने संपराय एटले कषायना आ गुणस्थानके जीव करे एटले कषायना उपशमाववाके खपाववाने अर्थे घणाखंडकरे तेथी तेनुं नाम बादरसंपरायनामा नवमुंगुणस्थानक जाणवुं. सूक्ष्म छे संपराय एटले किट्टीकृत लोभकषायनो

उदय ज्यां ते सूक्ष्म संपराय नामे दशमुं गुणस्थानक जाणवुं. जेम मेलवालुपाणी शान्तथवाथी मेल निचे बेसे ने पाणीनिर्मळथाय अथवा जणाय तेम ज्यां मोहनीकर्मनोउपशमथाय तेनुंनाम उपशांतमोह गुणस्थानक अगीयारमुं कह्युं छे. पाणीमां मळ छे ते पाछुं डोळावाथी अवस्य मळीन थाय, तेम आ गुणस्थानकपामेलाजीवने कषाय सत्तामां छे तेथी त्यांथी अवस्य पडेज एम जाणवुं, सर्व मोहनीप्रकृतिक्षयथतां, सत्तामांथी पण मोहनीकर्म टळीजतां अत्यंत विशुद्धअध्यवसायस्थानक छे ज्यां तेनुं नाम क्षीणमोहगुणस्थानक बारमुं जाणवुं. बारमागुणठाणेथी कोइजीव पडे पण मरणपामे नहि. मन, वचनने काययोगसहीत वर्ते अने घाती कर्मनाक्षयथकी केवळज्ञान होय ते सयोगी केवळी गुणस्थानक तेरमुं जाणवुं. त्रणे योगनो रोध करे एटले बादर मनवचनने कायाना व्यापारने अन्नावे, मेरुपर्वतनी पेठे निःप्रकंप शैलेसीकरणकरतां, अयोगी केवळी गुणस्थानक चौदमुं जाणवुं. ते चौदमागुण-

स्थानकना छेल्ला समये जीव ऋजु श्रेणीए मोक्ष प्रत्ये पामे छे.

पहेला मिथ्यात्व गुणस्थानकनीस्थिति अभव्यनी अपेक्षाए अनादीअनंत अने भव्यनीअपेक्षाए अनादीसान्त तथा समकीतथी पडेला जीवनी अपेक्षाए सादीसान्त तेथी जघन्यथी अंतरमुहुर्त अने उत्कृष्ट देशोउणी अर्धपुद्गल परावर्त्त जेटली कही छे. बीजा सास्वादन गुणस्थानकनी स्थिति जघन्यथी एक समय अने उत्कृष्टथी छ आवलीका जाणवी. त्रीजा गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य तथा उत्कृष्टथी पण अंतरमुहुर्त जेटली कही छे. चोथा अविरति सम्यक्गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य अंतरमुहुर्त अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमथी झाझेरी कही छे. पांचमुं देशविरति गुणस्थानक छठ्ठु प्रमतगुणस्थानक, अने तेरमुं सयोगीगुणस्थानक ए दरेक गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य अंतरमुहुर्त अने उत्कृष्ट देशे उणपूर्व क्रोड वर्षनी कही छे. सातमुं अप्रमत, आठमुं अपूर्वकरण, नवमुं अनिवृत्तिबादरसंपराय,

दशमुं सुक्ष्म संपराय अने अगियारमुं उपशांत मोह गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट अंतरमुहुर्त दरेकनी कही छे. बारमा क्षीणमोह गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य तथा उत्कृष्टथी पण अंतर मुहुर्तनी जाणवी. चौदमा अयोगीकेवळीगुणस्थानकनी स्थिति पांचह्रस्वाक्षर उच्चारण काळ जेटली कही छे.

दरेक गुण स्थानके लेश्या, योग, उपयोग, बंध, उदय, उदीरणा अने सत्ता कहे छे. मिथ्यात्वादिक प्रथमना छ गुणस्थानके सर्व छए लेश्याहोयछे; अहीयां प्रत्येकलेश्याना असंख्याता लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसायस्थानक होय छे ने तेथी प्रमत्त गुण स्थानके पण कांइक कृष्ण लेश्याना अध्य वसाय होय माटे कांइ वीरोध जाणवो नही. सातमा अप्रमत गुणस्थानके, तेजो, पद्म अने शुक्ल ए त्रण लेश्या होयछे.आठमा अपुर्व करणगुणस्थानकथी तेरमा गुणस्थानक सुधीएक शुक्ल लेश्या कहीछे अने चौदमुं अयोगी गुणस्थानक अलेशी कह्युं छे. पहेला मिथ्यात्व

गुणस्थानके अने चोथा अविरतिसम्यक्दृष्टी गुणस्थानकने विषे, आहारकर काययोग अने आहारक मिश्र काययोगविना बाकीना तेरयोग कह्यां छे. त्रीजामिश्र गुणस्थानके चारमनना, चारवचनना अने औदारिक काययोग तथा वैक्रिय काययोग सहित दशयोग कह्यां छे. पांचमा देशविरति गुणस्थानके चार मनना, चार वचनना अने औदारिक काययोग, वैक्रियकाययोग तथा वैक्रियमिश्रकाय योग सहित अगियार योग कह्यां छे. उपर कहेलां अगियार योगनी साथे आहारक काययोग अने आहारकमिश्र काययोग सहीत तेरयोग छठ्ठा प्रमत्त गुणस्थानके, अने तेमांथी आहारकमिश्र अने वैक्रियमिश्रविना अगियार योग अप्रमत्त गुणस्थानके कह्यां छे. आठमा अपूर्वकरण गुणस्थानकथी बारमा क्षीण मोह गुणस्थानक सुधी दरेक गुणस्थानके, चारमनना, चार वचनना अने एक औदारीक काययोग मळी नवयोग होय छे. तेरमा सयोगी केवली गुणस्थानके, एक सत्य वचनयोग, बीजु असत्यामृषा वचनयोग,

त्रीजु सत्यमनयोग, चोथु असत्यामृषामनयोग, पांचमुं औदारीककाययोग, छठु औदारीकमिश्र काययोग अने सातमुं कामर्णकाययोग एम सात योग कह्यां छे. चौदमा अयोगी गुणस्थानके योगने रुंधे माटे एके योग होय नही अयोगी छे माटे एम जाणवुं. पहेला मिथ्यात्व गुणस्थानके अने बीजा सास्वादन गुणस्थानके, त्रण अज्ञान अने चक्षु दर्शन, अचक्षुदर्शन तथा अवधिदर्शन सहीत छ उपयोग सिद्धांतने विषे कह्यां छे. त्रीजा मिश्र गुणस्थानके त्रण अज्ञान ज्ञानेकरीमिश्र अने त्रण दर्शन एम छ उपयोग होय छे. अविरति सम्यक् गुणस्थानके अने देशविरति गुणस्थानके, मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान अने चक्षु, अचक्षु तथा अवधिदर्शन सहीत छ उपयोग कह्या छे, छठा प्रमत्तगुणस्थानकथी बारमा क्षीणमोहगुणस्थानक सुधी पूर्वोक्त छ उपयोगनी साथे मनःपर्यवज्ञान सहीत, सात उपयोग कह्या छे. तेरमे अने चौदमे गुणस्थानके केवळ ज्ञान अने केवळ दर्शन एवं बे उपयोग जाणवा ? ज्ञाना

वरणीयकर्म, २ दर्शनावरणीयकर्म, ३ वेदनीय कर्म, ४ मोहनीय कर्म, ५ आयुकर्म, ६ नामकर्म, ७ गोत्रकर्म अने ८ अंतराय कर्म एवं आठ कर्म छे. प्रथम मिथ्यात्व गुणस्थानकथी सातमाअप्रतमगुणस्थानक सुधीना सातगुणस्थानकमांथी एक मिश्रगुणस्थानक वर्जी बाकीना छए गुणस्थानके सातके आठ कर्म बांधे; आयु बंधकाळे आठ अने आयु न बांधतो होय त्यारे सातकर्म सदा सर्व जीव बांधे त्रीजुमिश्र गुणस्थानक, आठमुं अपूर्व करण अने नवमुं अनिवृति बादरगुणस्थानक एवं त्रण गुणस्थानके आयु कर्मविना बाकीना सात कर्म बांधे. दशमा सुक्ष्मसंपरायगुणस्थानके एक आयु कर्म अने बीजु मोहनीय एवे कर्म वर्जी बाकीना छ कर्म बांधे. अगियारमुं उपशांतमोह, बारमुं क्षीणमोह अने तेरमुं सयोगी केवळी एवं त्रण गुणस्थानके एक साता वेदनीजबांधे अने चौदमुअयोगीगुणस्थानक तो अबंधक छे त्यां कोइ जीवकर्म बांधे नहि एम कह्युं छे. मिथ्यात्वथी मांडी सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानक सुधी आठे कर्मनो

उदय, अगियारमे तथा बारमे गुणस्थानके मोहनीय कर्मविना बाकीना सात कर्मनो उदय अने तेरमे तथा चौदमे गुणस्थानके, अघाती एवा वेदनीय, आयुः, नाम अने गोत्र एवं चार कर्मनो उदय होय छे. मिथ्यात्वथी प्रमत्त सुधी छ गुणस्थानकमांथी एक मिश्र गुणस्थानक वर्जी बाकीना पांच गुणस्थानके, सातके आठ कर्मनी उदीरणा, मिश्र गुणस्थानके आठ कर्मनी उदीरणा, अप्रमत्त, अपूर्व अने अनिवृत्ति गुणस्थानके आयुकर्म अने वेदनीय कर्मविना छ कर्मनी उदीरणा, सूक्ष्म संपराय गुणस्थानके छ अथवा पांच कर्मनी उदीरणा अने उपशांतमोहगुणस्थानके, वेदनीय, आयुः अने मोहनीयविना बाकीना पांच कर्मनो उदीरणा होय छे, तथा बारमा क्षीण मोह गुणस्थानके उपर कहेलां त्रण कर्मविनां पांचकर्मनी अने आवळीका थाकते ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने अंतराय कर्मनी उदीरणाटळे तेथी बाकीना एक नामकर्म अने बीजुं गोत्र एवं बे कर्मनीउदीरणा होय तथा तेरमा सयोगीगुणस्थानके पण ते नाम अने गोत्र

कर्मनी उदीरणा कही छे. चौदमुं अयोगी गुणस्थानक अणुदरीक होय त्यां एके कर्मनी उदीरणा होय नहि. पहेला गुणस्थानकथी मांडी अगियारमां गुणस्थानक सुधी आठ कर्मनी सत्ता, बारमा गुणस्थानके मोह नीयकर्म वर्जी सात कर्मनी सत्ता अने तेरमे तथा चौदमे गुणस्थानके वेदनीय कर्म, आयुः कर्म, नाम कर्म अने गोत्रकर्म ए चार अघाती कर्मनी सत्ता कही छे.

पृथ्वी कायादि पांच एकेंद्रियना दंडके एक मिथ्यात्व गुणस्थानक सिद्धांतने विषे कह्युं छे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियनादंडके मिथ्यात्व अने शास्वादन एम बे गुणस्थानक लाभे. नारकी, भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिकने विषे पेहेलेथी चार गुणस्थानक लाभे पण एमां एटलुं विशेष छेके अनुत्तर विमानवासी जीवोने एक अविरति समकीत दृष्टि चोथु गुणस्थानकज होयछे. गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रियने पहेलेथी देशविरति पर्यंत पांच गुणस्थानक अने मनुष्यना दंडके चौदे गुणस्थानक कह्यां छे.

॥ इति गुणस्थानक द्वार ॥

अथ एकवीसमुं आहारद्वार.

आहार त्रण प्रकारनां छे ओजाहार, रोमाहार अने प्रक्षेपाहार तेमां ओज—तैजस शरीर, तेणे करीने जे आहारछे तेनु नाम ओजाहार अर्थात् जीव परभवे जतां प्रथमसमये तैजस अने कार्मण शरीरवडे औदारिक शरीर योग्य पुद्गलनो आहार करे अने बीजा समयथीमांडी, कार्मण साथे औदारिक मिश्र कायवडे आहार करे ते, शरीर पर्याप्ति पुरी थाय त्यां सुधीजे आहार ते सर्व ओजाहार जाणवो. लोमाहार स्पर्शेंद्रिये करीने जीवजे आहार पुद्गल ग्रहण करे तेनुं नाम लोमाहार जेमके—तेलादिक शरीरे चोळवाथी अंदर गरमी तथा चिकाश आदि आवे अथवा उष्ण काळने विषे पाणीना स्पर्शवडे एटले न्हावाथी अगर भीनुं कपडुं शरीर उपर राखवाथी शीतळ पणाएकरी तृषा गरमी अने दाह विगेरे उपशमे एम जे स्पर्शेंद्रियवडे आहार ते लोमाहार जाणवो. प्रक्षेपाहार जे कोळीआ विगेरे करी कोगमां

(पेटमां) प्रक्षेपाय (नखाय) अर्थात् मुख प्रक्षेपे जे आहार ते त्रीजो प्रक्षेपाहार जाणवो.

एकेंद्रियनापांच, देवतानातेर, अने नारकीनो एक उगणीस दंडके एक उजाहार अने बीजो लोमाहार होय छे. विगलेंद्रियना त्रण, गर्भज तिर्यंचनो एक अने गर्भज मनुष्यनो एक एम पांच दंडकने विषे, उजाहार, लोमाहार अने प्रक्षेपाहार ए त्रणे प्रकारना आहार कह्यां छे. एकेंद्रिय, विगलेंद्रि, अने गर्भज तिर्यंच तथा मनुष्यनामळीदश दंडके सचित्त, अचित्त, अने मिश्र आहार होय छे एटले कोइ वार सचित्त, कोइवार अचित्त अने कोइवार कांइ सचित्त कांइ अचित्तरुप मिश्र एम त्रण प्रकारना आहार होय छे अने नारकी तथा देवताना दंडके सदा सर्वदा अचित्तज आहार कह्यो छे. शरीर पर्याप्ती पुरी करे त्यां सुधी सर्व अपर्याप्ता अवस्थाए जीवोने उजाआहार होय छे अने शरीरपर्याप्ति पुरी कर्या पछी लोमाहार होय; ते लोमाहार असंज्ञीने अजाणता अने संज्ञीने जाणता अजाणता तथा देव-

ताने मनोज्ञपणे अने नारकीने अमनोज्ञपणे परिणमे छे.

॥ इति आहारद्वार ॥

अथ बावीसमुं आहारनी इच्छाद्वार.

पृथ्वीकायादिक सर्व एकेंद्रियने आहाराभिलाष सदा सर्वदा निरंतर होयछे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चउरिंद्रिय अने नारकीनाजीवोने एकवार आहार लीधा पछी वधारेमां वधारे अंतरमुहुर्तने आंतरे फरी आहारनी इच्छा थाय. पचेंद्रियतिर्यंचगर्भजने वधारेमां वधारे बे अहोरात्री अने मनुष्यने त्रण अहोरात्रीने आंतरे स्वाभाविक एटले तापरोगादिकना अभावे आहारनी इच्छाथायछे. आ उत्कृष्ट आहार इच्छा प्रमाण देवकुरु तथा उत्तरकुरुक्षेत्रना तथा भरत अने ऐरवत्तक्षेत्रनेविषे पहेला आराना मनुष्य तथा तिर्यंचनीअपेक्षाएजाणवो. भुवनपति, व्यतंर जोतीषि अने वैमानिकनादंडके, मनगमतो अने सर्व इंद्रियोने आल्हादकारी आहार परिणमे छे. माटे आयुष्यनाकाळमाननीअपेक्षाए आहारनी इच्छानो काळमान कह्यो छे. दशहजारवरसना आ-

युष्यवाळा देवताने एक अहोरात्रीनेआंतरे आहारनीइच्छाथाय, दशहजारवरसथी समयाधिकथी मांडीने एक सागरोपमथी उंणा आयुष्यवाळा देवोने बेथी नव दिवसना आंतरे आयुष्यना प्रमाण प्रमाणे आहारनी इच्छानुंकाळमान जाणवुं. एक सागरोपमना आयुष्यवाळा देवोने एक हजारवरसे आहारनीइच्छा बे सागरोपमनाआयुष्यवाळाने बे हजारवरसेआहारनी इच्छा, त्रण सागरोपमना आयुष्यवाळाने त्रण हजारवरसे आहारनी इच्छा एम जेटला सागरोपमनुं आयुष्य होय तेटला हजार वरसे देवोने आहारनी इच्छा थाय ते छेवट अनुत्तर विमानवासी देवोनुं तेत्रीश सागरोपमनुं उत्कृष्ट आयुष्यछे तेदेवोने तेत्रीशहजारवरसे उत्कृष्ट आहारनीइच्छानो काळमान जाणवो एम सर्व देवोने आयुष्य प्रमाणनी अपेक्षाए आहारनीइच्छानो काळमान कह्यो छे.

॥ इति आहार इच्छाद्वार ॥

अथ त्रेवीशमुं किमाहारद्वार.

पूर्व, पश्चिम, उत्तर अने दक्षिण ए चार तथा उर्ध्व (उंची) अने अधो (नीचि) मळी छ दिशाउ मांथी जीव केटली दिशाउनो आहार ग्रहण करे छे एम जे कहेवुं ते किमाहार.

एक अणाहारक ने बीजा आहारक एम जीवो बे प्रकारना छे. तेमां परभवजतां विग्रहगतोए जीव एक समयथीमांमी वधारेमां वधारे चारसमय सुधी अणाहारी होय अने केवळज्ञानी कर्म खपाववाने आठ समयनो केवळी समुद्घातकरे तेमां त्रीजे चोथे अने पांचमे समये केवळ कार्मणयोग होय, त्यां ते पण त्रण समय सुधी अणाहारी होय अने चौदमे गुण-स्थानके सैलेशीकरणे जीव अंतरमुहुर्त प्रमाण अणा-हारी होय अने सिद्धना जीव अनंतकाळ सदासर्वदा अणाहारी होय छे, उपर कहेला अणाहारी जीव सिवाय बाकीना सर्व जीवो आहारक जाणवा.

आहारक एवा चोवीसदंमकनाजीवो छए दिशाओथी आहारग्रहणकरे छे, पण एमां एटलुं

विशेष छे, के, एकेंद्रियना पांच दंमकना जीवोतो, त्रण, चार, पांच अथवा छएदिशाओनो आहार ग्रहण करेछे, कारणके चौदराजलोक, सुक्ष्म एकेंद्रिथी जर्यो छे, अने चौदराजलोक पछी अलोक छे, तेमा पुद्गलादिकनहिहोवाथी आहारछे नहि, माटे जे शुक्ष्मजीवो लोकनामध्यन्नागमां छे तेने तो छए दिशाओनो आहार होय, पण जे लोकने छेमे रहेला छे, एवा जीवोने उपर अलोक होवाथी उर्ध्वदिशीनो आहार होय नहि माटे ते जीवोने उर्ध्वदिशीसिवाय बाकीनी पांच दिशानो आहार होय; एवीज रीते लोकना छेमे रहेला जीवोने बेदिशीए अलोक होय तेने चारदिशानो अने जेने त्रण दिशाएअलोक होय तेने बाकीनी त्रणदिशानो आहार होय एम जाणवुं.

॥ इति किमाहार द्वार ॥

अथ चोवीशमुं जीवन्नेद द्वार.

जीवन्नेद–कर्मगति जात्यादिकनी अपेक्षाए जीवनी विशेष व्याख्या तेनुं नाम जीवन्नेद. जीवना मुख्य बे न्नेद छे, एक मुक्तिना अने बीजा संसारी.

आठे कर्मथी मुकाणा मुक्तथया ते मुक्तिना अने कर्मे करीसहीत, चारगतिरुपसंसारमांपरिभ्रमणकरे छे ते संसारीजीवोजाणवा.

मुक्तना-सिद्धना जीवोना भेद-१ जीनसिद्ध, २ अजीनसिद्ध, ३ तिर्थसिद्ध, ४ अतिर्थसिद्ध, ५ गृहस्थलिंगेसिद्ध, ६ अन्यलिंगेसिद्ध, ७ स्वलिंगेसिद्ध, ८ स्त्रिलिंगेसिद्ध, ९ पुरुषलिंगेसिद्ध, १० नपुंसकलिंगेसिद्ध, ११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध, १२ स्वयंबुद्धसिद्ध, १३ बुधबोधित सिद्ध १४ एक समये एक सिद्ध अने १५ एक समये अनेक सिद्ध; एम जेवी पदवि अने जेवा चिन्हादिके जीवसिद्धि पदने पाम्या मोक्षे गया ते अपेक्षाए गणता सिद्धनाजीवोना पंदर भेद कह्या छे.

सर्व संसारीजीवोना एक, बे, त्रण, चार, पांच, छ, अने चौद, बत्रीश तथा पांचसेंने त्रेसठ भेदपण जुदी जुदी अपेक्षाए शास्त्रने विषे कह्या छे. ते आ प्रमाणे-श्रुतज्ञाननो अनंतमो भाग सर्व संसारी जीवने सदा सर्वदा उघाडो होय अवराय नहि ते चेतना लक्षणे करी सर्व संसारी जीवो एक विध--एक

प्रकारना जाणवा. स्थावरनामकर्मोदयेकरी जे स्थिर रहे एटले पोतानी शक्तिए हाली चाली शके नहि ते स्थावर अने त्रसनामकर्मोदये जीवत्रसपणुपामे हालीचालीशके तडकेथी गंए आवे ते त्रस. एवं एकत्रसअनेबीजास्थावरमळी सर्वे संसारीजीवोना वे ज्ञेदथायछे, पुरुष, स्त्री अने नपुंसक वेदनी अपेक्षाए त्रण ज्ञेद, नारकी, तिर्यंच,मनुष्य अने देवगतिए करी चारज्ञेद, एकेंद्रिय, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रिय तथा पंचेंद्रिय मळीइंद्रियोनी अपेक्षाए पांच अने पृथ्विकाय, अप्काय, तेउकाय, वाउकाय वनस्पतिकायने त्रसकाय एम कायनी अपेक्षाए सर्व संसारी जीवोना छ ज्ञेद कह्यां छे. १ सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्ता, २ सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता, ३ बादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ४ बादर एकेंद्रिय पर्याप्ता, ५ बेइंद्रिय अपर्याप्ता, ६ बेइंद्रिय पर्याप्ता, ७ तेइंद्रिय अपर्याप्ता, ८ तेइंद्रीय पर्याप्ता, ए चौरिंद्रिय अपर्याप्ता, १० चौरिंद्रिय पर्याप्ता, ११ असंज्ञी पचेंद्रिय अपर्याप्ता, १२ असंज्ञी पचेंद्रिय पर्याप्ता, १३ संज्ञी

पचेंद्रिय अपर्याप्ता अने १४ संज्ञी पचेंद्रिय पर्याप्ता एम सर्व संसारी जीवोना चौद स्थानक—भेद—कर्म ग्रंथादिकने विषे कह्यां छे. पृथ्वीकायादिक स्थावरना पांच सूक्ष्म अने पांच बादर मळी दश, प्रत्येकवनस्पतिकायनो एक, विगलेंद्रियना त्रण, अने संज्ञी तथा असंज्ञी पंचेंद्रियना बे भेद एम सर्वेमळीने सोळ भेदने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करतां बत्रीश भेद पण प्रकारांतरे गण्या छे.

हवे जीवना पांचशें त्रेशठ भेद कह्यां छे ते आ प्रमाणे;—नारकीना सात भेद छे तेने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करतां चौद भेद थाय. पांच सुक्ष्म स्थावर, पांच बादर स्थावर, एक प्रत्येकवनस्पतिकाय अने त्रण विगलेंद्रिय एवं चौद तथा पांच समुर्छिम तिर्यंच पंचेंद्रिय ने पांच गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय एवं दशमळीने चोवीश भेद थाय, तेने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करतां तिर्यंचना अडताळीस भेद थाय. एकसोने एक गर्भज मनुष्यना पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता गणतां बसेंने बे अने समुर्छिम मनुष्यना एकसोने

एक अपर्याप्तामळी त्रणसेंने त्रण मनुष्यना नेद थाय. दश नुवनपति आठ व्यंतर, आठवाण व्यंतर, पंदर परमाधामी, दश तिर्यग्जृंनक, पांच चरज्योतिषी, पांच स्थिरज्योतिषी, नवलोकांतिक, त्रणकिल्बिषिआ, बार देवलोक, नवग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तरविमाननां मळीने नव्वाणुं तेने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता गणतां एकसोने अठाणुं नेद देवताना थाय. एवी रीते चौद नारकीना, अमतालीस तिर्यंचना, त्रणशेंने त्रण मनुष्यना अने एकसोने अठाणुं देवताना मळी सर्व संसारी जीवोना पांचसेंने त्रेशठ नेद कह्यां छे.

पृथ्वीकायना दंमके चार, अप्कायना दंमके चार, तेउकायना दंमके चार, वाउकायना दंमके चार तथा वनस्पतिकायना दंमके छ जीवनेद जाणवा, बे इंडियना दंमके बे, तेइंडियना दंमके बे, चौरिंडियना दंमके बे अने तिर्यंच पंचेंडियना दंमके वीश जीवनेद कह्यां छे. मनुष्यना दंमके त्रणसें ने त्रण ने तेर देवताना दंमके एकसोने अठाणुं जीवनेद पामीए.

॥ इति जीवनेद द्वार ॥

अथ पचीसमुं वेदद्वार.

वेद–जे अभिलाष करवो ते वेद त्रण प्रकारेछे स्त्रीवेद, पुरुषवेद अने नपुंशक वेद ते दरेकना वळी बब्बे भेद छे, १ द्रव्यवेद अने २ भाववेद.

दाढी, मुछादिक मुख पुरुषाकार, पुरुषचिन्ह, वीर्यपतन, दृढता अने धैर्यादि लक्षणे युक्त ते द्रव्य पुरुषवेद तथा जेम श्लेष्मनाजोरे खटाशनी इछा थाय खटाश भावे तेम जे कर्मना उदयथी स्त्रीनुं दर्शन, आलिंगन, मैथुनादिकनी इछा थाय ते भावपुरुषवेद. ते वेद घासना भडका जेवो जाणवो, जेम घासनी ज्वाला एकदम उठे पण पाछी तरत समाइ जायछे तेम पुरुषवेदी वेदना उदये विह्वल थाय पण कार्य सिद्धिए तरत शांत थाय. ते पुरुषवेद जाणवो.

स्तन, योनी प्रमुख अवयव सहित अने दाढी मुछादिक रहित ते द्रव्य स्त्रीवेद तथा जेम पित्तना जोरे मिष्टान्ननी इछा थाय मिष्ट भावे तेम जे कर्मना उदयथी पुरुष सुहामणो लागे, आलिंगन, मैथुनादिक अभिलाष उपजे ते भाव स्त्रीवेद. ते वेद बकरीनी

लींमीना अग्नि सरखो जाणवो, एटले जेम लींमीउं-
नी अग्नि जेम जेम खोरीए तेम तेम विशेष दीपे
घणीवार प्रज्वले तेम स्त्रीवेदी वेदनाउदये घणी प्र-
ज्वले पुरुषनाकरस्पर्शादिके वधारे दीपे घणे कष्ट
शांती थाय ते स्त्रीवेद जाणवो.

स्तनादिक स्त्री अवयवो अने दाढी मुछादिक पुरुष चिन्ह जेने होय नहि, कांइक स्त्रीनेमळती कांइक पुरुषने मळती भाषा बोले, स्त्रीनीपेरे चाळा चेष्टा करे अने स्त्रीनी जेम कोमळता निर्बळतादिकेकरी सहीत होय ते द्रव्य नपुंसकवेद जाणवो तथा जेम पित्त श्लेष्मनाजोरे खारा खाटानी इछायथाकरे खारुं खाटुं भावे एम जेकर्मनाउदयथी स्त्री अने पुरुष ए बन्ने सबंधि विषयाभिलाष उपजे ते भाव नपुंसक वेद जाणवो; ते वेदोदय नगर दाह सरखो छे, जेम नगर बलतुं होय तेमां रहेलां उकरडांदिक घणा काळ सुधी बळे तरत उलवाय नहि, तेम नपुंसकवेदी मोहाग्निज्वालाए ज्वाजल्यमान घणा

काळे पण शान्तिने पामे नहि. अंतरंग वेदरुप अग्नि धुंधवातो रहे ते नपुंसक वेद जाणवो.

पांच स्थावर, त्रण विगलेंद्रिय अने नारकीना दंडके एक नपुंसक वेद होय, गर्भज तिर्यंच अने गर्भज मनुष्यना दंडके त्रणे वेद होय, तथा देवताना तेर दंडके नपुंसक विना बाकीना बे वेद होय अने समुर्छिम तिर्यंच तथा समुर्छिम मनुष्यने एक नपुंसक वेद होय छे. गर्भज मनुष्य, गर्भज तिर्यंच, भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने सुधर्मा तथा इशान देवलोकनादेवो कायसेवी, कायसेवाए तृप्ति पामे, त्रीजा अने चोथा देवलोकना देवो स्पर्शसेवी, स्तनभुजा आलिंगनादिकायस्पर्शे तृप्ति पामे. पांचमा अने छठा देवलोकना देवो रुपसेवी पोताने भोग योग्य देवीना रुप, हास्य कटाक्षादिकरुप देखीने तृप्ति पामे. सातमा अने आठमा देवलोकना देवो शब्दसेवी पोताने भोग योग्य देवीना गीत वार्जीत्र हास्य नेपुर झंकारादि शब्द सांभळीने तृप्ति पामे. नवमां, दशमां, अगियारमां अने बारमां देवलोकना

देवो मनसेवी, एटले पोताने ज्ञोग योग्य देवी मनमांहे चिंतवे तेवारे ते देवी पोताना स्थानके बेठीथकीज शृंगारधरी ज्ञली बुरी काम चेष्टा मनमां चिंतवती ज्ञोगने माटे सावधान थाय तेवारे ते देवता त्यांज एटले पोताने स्थानके बेठा थका मनसंकल्पे परम सुख परम तृप्ति पामेठे. देवीउंनी उत्पत्ति बीजा देवलोक सुधी अने गमना गमन आठमा देवलोक सुधी ठे. स्पर्शसेवी, रुपसेवी अने शब्द सेवीने पण कायसेवीनी पेठ शुक्रपुजल ठे; ते शुक्रपुजल देवतानी शक्तिएकरीने देवांगनाना शरीर ने विषे शंक्रमे संचरे तेथी देवांगनाने संज्ञोग सुख उपजे ठे. ते शुक्रपुजल वैक्रिय होवाथी गर्ज्ज उपजे नहि. नवग्रैवेयक अने पांचअनुत्तरविमानना देवता अप्रवीचारा एटले विषय सेवा रहित ठे माटे मने करीने पण स्त्रीने प्रार्थे नहि माटे पराधिनरहित संतोषवंत सर्व विषय सेवी देवताउंथी पण अत्यंतसुखीया ठे.

काय सेवीथी अनंत गणु सुख स्पर्श सेवीने जाणवुं ने ते थकी अनंत गणु सुख रुपसेवीने ते थकी

अनंतगणुसुख शब्दसेवीने तथा ते थकी पण अनंतगणुसुख मनसेवीने अने ते थकी अनंतगणुं सुख अप्रवीचारीदेवोनेजाणवुं. उपर कहेला सर्व जीवोनासुखथी अनंतगणुं सुख गया छे राग अने द्वेष जेना एवा श्री वीतरागने जाणवुं.

॥ इति वेदद्वार ॥

अथ छवीसमुं कषायद्वार.

कषाय-(कष-आय)कष-संसार ने आय-लाभ एटले जेनाथी संसारनो लाभ थाय संसारनी परंपरावधे तेनुंनाम कषाय. अनंतानुबंधी, अप्रत्याख्यानी प्रत्याख्यानी अने संज्वलन ए चार भेद कषायना जाणवा.

अनंतानुबंधी-अनंता संसारने वधारनार एवो क्रोध, मान, माया अने लोभ ते अनंतानुबंधी कषाय जाणवो. ए क्रोध पर्वतनी लींटी जेवो, मान पाषाणना थांभला जेवुं, माया वांशना मुळ जेवी, अने लोभ करमजनारंगजेवो जाणवो, अप्रत्याख्यानी कोइ पण पच्चखाणने उदय आववानदे थोडा पण पच्चखाणनी प्राप्ति न थाय एवो क्रोध, मान, माया अने लोभ ते

अप्रत्याख्यानीकषाय जाणवो. एक्रोध सुकेला तळावनी रेखा सरखो, मान हाम्कना थांन्नलासरखुं, माया मेंढानाशिंगमा सरखी अने लोन्न कादवना रंग सरखो जाणवो. प्रत्याख्यानी सर्वविरतिरुप पच्चखाणने आवरे, आववा नदे एवो क्रोध, मान, माया अने लोन्न ने प्रत्याख्यानी कषाय जाणवो. ए क्रोध रेतीनी रेखा सरखो, मान काष्टना थांन्नला सरखुं, माया बळदना मुतरनी रेखासरखी अने लोन्न काजळना रंग सरखो जाणवो. संज्वलन चारित्रीयाने पण लगारेक दीपे, उदय आवे एवो क्रोध, मान, माया अने लोन्न ते संज्वलन कषाय जाणवो. ए क्रोधपाणीनीरेखासरखो, मान नेतरना थांन्नला सरखुं, माया वांशनीछाल सरखी अने लोन्न हळदरना रंग सरखो जाणवो.

अनंतानुबंधी समकीतनो, अप्रत्याख्यानी देश विरतिनो, प्रत्याख्यानी सर्वविरतिनो अने संज्वलन कषाय यथाख्यातचारित्रनो घातकरनार छे. क्रोध मान, माया अने लोन्ननी अपेक्षाए जीवो सर्वथी थोमामानी, मानीथी विशेषाधिक क्रोधी, क्रोधीथी

विशेषाधिक मायावंत अने मायावंतथी विशेषाधिक लोन्नीजीवो कह्यां छे.

चोवीशे दंम्के क्रोध, मान, माया अने लोन्न एम चारे कषाय होय छे, पण तेमां एटलुं विशेषक नारकीने क्रोध वधारे. तिर्यंचने माया वधारे मनुष्यने मान वधारे अने देवताउने लोन्न वधारे होय छे. एम कह्युं छे. ॥ इति कषायद्वार ॥

अथ सत्तावीसमुं संज्ञाद्वार.

संज्ञा—रुम्रा प्रकारनुं ज्ञान तेनुं नाम संज्ञा कहीए; ते संज्ञा बे प्रकारनी छे. एक ज्ञान संज्ञा अने बीजी अनुन्नवसंज्ञा. ज्ञान संज्ञा ते मतिज्ञान, श्रुत ज्ञान, अवधिज्ञान, मनःपर्यवज्ञान अने केवळज्ञान; ते केवळज्ञानरुपसंज्ञा क्षायिक अने मतिआदिक सर्व संज्ञा क्षायोपशमिक छे. बीजी अनुन्नव संज्ञा ते पोतानांकरेलां शातावेदनियादि कर्मोथी उत्पन्न थाय छे ते जेमके आवस्तु मारे आहारयोग्यछे आ वस्तुथी मारु पोषण थशे इत्यादिक एकेंद्रियादिकने पण अव्यक्तव्य शब्दार्थो ल्लख, ते अनुन्नव

संज्ञा. ते संज्ञा चार प्रकारे छे. आहारसंज्ञा, भय संज्ञा, मैथुनसंज्ञा अने परिग्रहसंज्ञा ए चार प्रकारे संज्ञा जाणवी; वली १ क्रोध, २ मान, ३ माया, ४ लोभ, ५ उंघ अने ६ लोक संज्ञा पण कही छे. ते उपरनी चार संज्ञामां मेळवता दश संज्ञा छे. बीजा ग्रंथोमां वळी १ सुख, २ दुःख, ३ मोह, ४ वितिगिछा, ५ शोक, अने ६ धर्म ए छ भेदवाली पण संज्ञा कहेली छे. ए संज्ञाउ ते पूर्वोक्त संज्ञाउ मांहे अंतर्गत जाणवी.

नरकादिक चोवीसदंडके सर्वजीवोने उपर कहेली चार अथवा दश संज्ञा होय छे. पृथ्वीकायादि जीवोने मन नथी तो पण आ कहेली संज्ञाउतो सर्व जीवोने होय. जेम वनस्पतिकायजीवो जळादिकना आहारवडे जीवे छे अने आवा प्रकारनी वस्तुउ मळे तो सारुं, आवस्तुथी मारुशरीरपुष्टथशे, एवो अवक्तव्य शब्दार्थों ल्लेख, ते आहार संज्ञा जाणवी. लज्जामणी विगेरे केटलीएकवनस्पति मनुष्यना हाथनो स्पर्शथवाथी संकोचीजाय छे ए भयसंज्ञा

जाणवी. नीलक चंपकादि वृक्षोने स्त्रीनो स्पर्शथवाथी प्रफुलीतथायछे अथवा ताकीवृक्षनीपासे ताम्र वृक्ष होय तोज ताम्री फळे छे फळवाळी थाय छे ए मैथुन संज्ञाना लक्षण जाणवा. बील्व पलाशादि वृक्षो नीधान (धन) ना उपर उगे छे अथवा पोताना मु· ळीआ वडे नीधाननें वींटेछे नीधाननी आसपास विंटलाय छे ए परिग्रह संज्ञानुं लक्षण जाणवुं. को- कनद वृक्षने मनुष्यादिकनो पगलागवाथी हुंकारा करे छे ए क्रोध संज्ञानुं लक्षण जाणवुं. हुं छता आ लोको दुःखी केमथाय छे एवा अहंकारे करी रुदंती वृक्ष रुदन करे छे कारणके तेथी सुवर्णसिद्धि थाय छे, ए मानसंज्ञानुं लक्षण छे. वेलडीउ फळने पोताना पांदडा वडे ढांके छे, ए माया संज्ञाना लक्षण छे. अति तीव्र लोभनाउदये जीव धनउपरवृक्षथाय छे, अथवा कोइ मोटोफणीधर नागथइ धननी रक्षा करे छे, ए लोभ संज्ञाना भाव जाणवा. वेलडीउमार्ग तजी वृक्षने वींटलाय ए उंघसंज्ञा, तथा कीडीउ श्रेणीबंध चालेछे, माकड एकदमनासेछे, अने

आ ज्ञवमां हजी मरण नथी आव्युं तो पण हुं मरी जइश ए जीवने ज्ञय लागे ठे ए सर्व पूर्वोक्त संज्ञाना ज्ञाव जाणवा. जीव ज्ञवोज्ञवथी आहारादिक कृत्य वमे टेवाएलो ठे माटे अजाण पणे, असंज्ञीपणे अथवा तो संज्ञीपणे पण उपर कहेली सर्व संज्ञाए सहीत जीव होय ठे. जेम नरघांवगामनारमाणस अन्य व्यवसायमां होय तो पण तेनी आंगळीउं उंची नीची थाय ठे अथवा टकोरा वगामे ठे, तथा कापमनो वहेपारी, कापमने फामवाना व्यवशायथी रात्रे उंघमां पण अणजाणतां पोतानुं धोतीउं के अन्य वस्त्र फामे ठे कारणके ए हंमेशानी प्रवृत्तिनी टेव ठे, एम सर्व संसारी जीवो देहममत्वेकरी आहारादिकथी टेवाएलां होवाथी हालपण जो अजाण होय अज्ञानी होय तो पण तेमां प्रवृत्ति करे ठे एनुं नाम संज्ञा जाणवुं. ॥ इति संज्ञाद्वार ॥

अथ अठावीसमुं स्वकाय स्थिति द्वार.

स्वकाय स्थिति–(स्वकाय स्थिति) स्व पोताना, काय--समुह, अर्थात पृथ्वीना जीवोनो समुह ते पृ-

थ्वीकाय, पाणीना जीवोनी जातीरुप समुह तेने विषे फरीफरी मरणपामीने तेनी तेजकायमां उत्पन्न थाय, तो तेनीअपेक्षाए जे स्थिति काळमान तेनुं नाम स्वकाय स्थिति जाणवी.

पृथ्वीकाय, अप्‌काय, तेउकाय अने वाउकाय ए चार एकेंद्रियना दंरुके उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति असंख्याती उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी काळनी अर्थात् पृथ्वीकायनो जीव मरणपामीने फरी तेजकायमां उपजे, पण पोतानी कायने मुके नहि तो असंख्यात उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी काळ सुधी रहे. एमज अप-काय तेउकाय अने वाउकायने विषेपणजाणी लेवुं. वनस्पति कायनी स्वकाय स्थिति उत्कृष्टी अनंता काळ प्रमाण जाणवी. आजे वनस्पति कायनी स्थिति कहीते व्यवहारराशी जीवनी अपेक्षाए जाणवी केमके व्यवहारराशीउजीव मरणपामी नीगोदमां जायतो अनंती उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी काळ सुधी रहेने पछी पाछो व्यवहार राशीमां आवे एम जाणवुं. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय एम विकलेंद्रि-

यमां दरेकने उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति संख्याता हजार बरश सुधीनी जाणवी. तिर्यंच पचेंद्रिय अने मनुष्यनी उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति सात आठ नवनी कही छे.

गर्नज तिर्यंच तथा मनुष्यो संख्याते आयुष्ये सातनव करे अने आठमे नवे युगलीउ थाय ए आठ नवे करी उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति त्रण पल्योपम अने सात पूर्व क्रोम वरसनी गर्भज तिर्यंच तथा मनुष्य नी जाणवी. त्रसकाय जीवोनी स्वकाय स्थिति बेह-जार सागरोपमनी कही छे, कारणके कोइपण जीव वधारेमां वधारे त्रसकायमां बे हजार सागरोपम सुधी रही शके ने पछी अवश्य एकिंद्रिय थाय, संज्ञीनी स्वकाय स्थिति उत्कृष्टी नवसें सागरोपमनी जाण-वीने पछी अवश्य असंज्ञीमां जाय एम कह्युं छे. दे-वता तथा नारकी मरीने पाछा देवता तथा नारकीमां जाय नहि अवश्य बीजी गतिए जाय. पृथ्वीकायादि उपर कहेला सघळा जीवोनी जघन्यकाय स्थिति अं-तर मुहुर्तनी जाणवी.

॥ इति स्वकाय स्थितिद्वार ॥

अथ उगणत्रीसमुं विरहकाळद्वार.

विरहकाळ–एकजीवउत्पन्नथयापठीबीजो जीव केटलाकाळनेअंतरेउत्पन्नथाय अथवाचवे एम जेदरेक दंम्कनेविषेकहेवुं तेनुंनामअहिं विरहकाळ जाणवो.

नारकीना दंम्के प्राये समयसमयप्रत्ये जीव उपजेठे अने चवेठे;परंतु क्यारेक अंतरपमेतो जघन्य एकसमय अने उत्कृष्टोबारमुहुर्तनोजाणवो. सातेनारकीमां कोइजीवनउत्पन्नथायतो वधारेमां वधारे बार मुहुर्तसुधीनउपजे पण बारमुहुर्त पठीतो जरुर कोइनरकेजीवउपजे माटे सामान्ये सातेनारकीआश्री बार मुहुर्तनोविरहजाणवो. जुदीजुदीनारकीनी अपेक्षाए पहेली रत्नप्रज्ञा नारकीए चोवीसमुहुर्त, बीजीशर्करा प्रज्ञाए सात दिवस,वालुकाए पंदर दिवस,पंक प्रज्ञाए एकमास, धुम प्रज्ञाए बेमास, तमप्रज्ञाए चार मास अने तमस्तम प्रज्ञानारकीनेविषे छमासनो उपजवा तथा चववानो विरहकाळएटले अंतर उत्कृष्टोजाणवो. अहिंजेनो जेटलो विरहकाळकह्योठे तेटलाकाळथी उपरांत अवश्य ए नरकोनेविषे कोइपणजीव उत्पन्न

थाय एम कह्युं छे.

दशभुवनपतिनादंडके जीव निरंतरउपजेछे अने चवेछे; परंतु कदीअंतरपडेतो जघन्यथी एक समयनो अने उत्कृष्टथी चोवीस मुहुर्तनो विरहकाळ एटले अंतरजाणवो एमज व्यंतर, ज्योतिषी तथा सौधर्मनेइशान देवलोकने विषे पण प्रत्येके उपजवा तथा चववानोविरहकाळ वधारेमांवधारे चोवीस मुहुर्तनो छे, तेवारपछीनिश्चे बीजोकोइजीव देवतापणे उपजेअथवाचवे. त्रीजा देवलोके नवदिवसने विसमुहुर्तनो, चोथादेवलोके बारदिवसअने दशमुहुर्तनो, पांचमादेवलोक साडीबावीस दिवसनो, छठा देवलोके पीस्ताळीसदिवसनो आठमाए सो दिवसनो, नवमाए तथा दशमाएप्रत्येके संख्याता मासनो अने अगियार तथा बारमाए संख्याता वरसनो विरहकाळ जाणवो. आ संख्याता वरस ज्यां सुधी सोवरसपुरानथाय त्यांसुधीनागणवा. पहेला, बीजा तथा त्रीजा ग्रैवेयके संख्याता सेंकडो वरसनो, चोथा, पांचमा अने छठा ग्रैवेयके संख्याताहजार

वरसनो अने सातमाआठमातथा नवमाग्रैवेयके संख्याता लाखवरसनो उपजवाचववानो विरह काळ कह्योछे. ज्यांसुधी हजार वरस पुरा न थाय त्यां सुधी संख्याता सेंकडा वरस, ज्यांसुधी लाखवरस पुरा नथायत्यांसुधी संख्याताहजारवरस अने ज्यांसुधी क्रोडवरसपुरानथाय त्यांसुधीना संख्याता लाखवरस-गणाय छे.एक सर्वार्थ सिद्धविना बाकीनाचारअनुत्तर-विमाननेविषे पल्योपमना असंख्यातमाभागजेटलो अने सर्वार्थ सिद्ध विमानने विषे पल्योपमनासंख्या-तमाभागजेटलो उत्कृष्ट विरहकाळकह्योछे. जघन्यथी एक समयनो उत्पात तथा चवन विरहकाळ सर्वदेव-लोकेजाणवो.

पृथ्वीकायादिपांचे एकेंद्रियनादंडके प्रत्येक समये जीवउत्पन्न थायछे अने चवेछे माटे ते एकें-द्रियनेविषे विरहकाळहोयनहि.

बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियना दंडके प्र-त्येके उत्पात अने चवननो विरह वधारेमां वधारे अं-तरमुहुर्त अने जघन्यथी एक समयनो कह्योछे. गर्भज

तिर्यंच पंचेंद्रियने विषे बार मुहुर्तनो अने समुर्छिम तिर्यंचपंचेंद्रियनेविषे अंतरमुहुर्तनो जन्म तथा मरणआश्रीविरहकाळजाणवो. गर्भज मनुष्यने विषे बारमुहुर्तनो अने समुर्छिममनुष्यनेविषे चोवीस मुहुर्तनो उत्कृष्टविरहकाळहोयछे. मोक्षनेविषे निरंतर जीवउत्पन्नथायछे. पण क्यारेक अंतर पडे तो जघन्य एक समय अने उत्कृष्टथी छ मासनुं सिद्धगतिनेविषे-आंतरुंकह्युंछे तथा सिद्धगतिथी सिद्धना जीवोनेचववानुंनथी माटे चवनविरहकाळहोयनहि एमजाणवुं.

॥ इति विरहकाळ द्वार॥

अथ त्रीसमुं चवन संख्याद्वार अने एकत्रीसमुं उपजवानुं संख्याद्वार.

चवन संख्या–एक समयमांजीवकेटलाचवे (मरे) ए संख्यानुं जे कहेवु ते चवन संख्या तथा एक समयमां केटलां उत्पन्न थाय एम जे कहेवुं ते उपजवानी संख्याद्वार. ए बन्नेद्वार भेगा कहे छे.

नारकीना दंडके, जीवो उपजे तो समये समये जघन्यथी एक, बे त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता अ-

संख्याता उपजे छे तथा चवे छे.

दश भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक मां सौधर्म देवलोकथी मांडीने आठमा सहस्रार देवलोक सुधीना देवलोकने विषे जीवो जो उपजे तो, एक समयमां जघन्यथी एक, बे त्रण अने उत्कृष्टा संख्याता असंख्याता जीवो उपजे तथा चवे छे. कारणके आठमा देवलोक सुधी तिर्यंच पण जायछे; ने ते तिर्यंचगतिमां जीवो असंख्याता छे माटे असंख्याता उपजे एम जाणवुं. नवमा आदि उपरना देवलोके एक समयमां छेवट संख्याता जीवो उपजे अने चवे छे. ते देवलोकमां फक्त गर्भजमनुष्यजायछे.

पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय अने वाउकायनादंडके, प्रतिसमये जीवो असंख्याता उपजेछे अनेचवेछे, तथा वनस्पतिनादंडके प्रतिसमये जीवो अनंताउपजे ने अनंताचवे छे; वनस्पतिकायमां जीव अनंता छे माटे वनस्पतिकायमांहेथी आव्या जीवो वनस्पतिकायमां समयेसमये अनंताउपजे अने अनंताचवेछे एम जाणवुं. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रिय

अने तिर्यंचपंचेंद्रियना दंडके, देवतानी पेठे एक बे त्रणथी यावत् संख्याता असंख्याता उपजे अने चवे छे.

गर्भज मनुष्यने विषे उपजेतो एक समये वधारेमां वधारे संख्याता जीवो उपजे अने चवे, तथा समुर्छिम मनुष्यने विषे देवतानी पेठे संख्याताने असंख्याता उपजे अने चवे छे. सिद्धगति (मोक्ष)ने विषे जीवो उपजेतो एक समये एक, बेथी मांडीने यावत् एकसोने आठ सुधि उपजे छे. ते सिद्धगतिमांथी पडवानो अभाव होवाथी कोइ चवतो नथी.

॥ इति चवन तथा उपजवानु संख्याद्वार ॥

अथ बत्रीशमुं गतिद्वार.

गति—गमन करवुं—कया दंडकनो जीव कया कया दंडके जाय एम जे कहेवुं ते अहिं गतिद्वार जाणवुं.

नारकी जीवो नारकीमांथी नीकळी, गर्भज तिर्यंच अने गर्भज मनुष्य एम बे दंडकमां जाय छे. दशभुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने सौधर्म तथा इशान देवलोकना देवो भवांतरे, पृथ्वीकाय, अप्काय, वनस्पतिकाय, पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्य एम

पांच दंरुके जाय, तथा सनत् कुमारादिसहस्त्रार पर्यं-तना देवो गर्न्नज तिर्यंच अने मनुष्य एम बे दंरुके जाय, ने सहस्त्रारथी उपरना देवलोकना देवो एक गर्न्नज मनुष्यनाज दंरुके जाय ठे. पृथ्वीकाय, अप-काय, वनस्पतिकाय तथा बेइंड्रिय, तेइंड्रिय अने चौरिंड्रिय ए ठ दंरुकना जीवो, न्नवांतरे पांच एकेंड्रिय, त्रण विगलेंड्रिय, तथा तिर्यंच पंचेंड्रिय अने मनुष्यना मळी दश दंरुकने विषे जाय अने वाउकाय तथा तेउकायनाजीवो ए उपर कहेलां दश दंरुकमांथी एक मनुष्यना दंरुक सिवाय बाकीना नव दंरुकने विषे जायठे. गर्न्नजतिर्यंच पंचेंड्रिय अने गर्न्नजमनुष्यना दंरुकमांथी संख्याता आयुष्यवाळा जीवो पोतानाकर्मानुसार २४ दंरुकमां जाय नथा असंख्याता आयुष्यवाळा तो तेर देवतानाजदंरुकेजायठे. संख्याता आयुष्यवाळा गर्न्नज मनुष्यमांथी वज्ररुषन्ननाराच संघयणना धणी कोइक जीव आठ कर्म खपावीने सिद्धगति मांहे पण जाय ठे. एम सामान्ये चोवीसे दंरुकना जीवोनीगति कही.

हवे चोवीसे दंरुकना जीवोनी गति पांचसें-

त्रेसठ जीवन्नेदनेविषे कहे छेः-पहेलोथी छठी नारकीना जीवो आयुक्षये नारकीमांथी नीकळीने पंदर कर्म न्नूमिनां गर्न्नजमनुष्यपर्याप्ता, पंदर कर्मन्नूमिनां गर्न्न-जमनुष्य अपर्याप्ता तथा पांचगर्न्नजतिर्यंचपर्याप्ताने पांचगर्न्नजतिर्यंचअपर्याप्ता एवं चालीशजीवन्नेदने विषे जाय, तथा सातमी नारकीथी नीकळ्यां जीवो तो पांच गर्न्नज तिर्यंच पर्याप्ताने पांच गर्न्नज तिर्यंच अपर्याप्ता एमदशजीवन्नेदने विषे जायछे. दशन्नुवनपति, सोळव्यंतर, पंदरपरमाधामी, दशतिर्यग् जृंन्नक, दशज्योतिषी, सौधर्म, इशान अने एक किल्वीषिया एम चोसठ जातिनां देवोमांथी नीकळ्या जीवो, पंदर कर्मन्नूमिनागर्न्नज मनुष्यअने पांच जातिना गर्न्नज तिर्यंच तथा बादर पृथ्वीकाय, बादर अपकायने बा-दरप्रत्येकवनस्पतिकाय मळी त्रेवीसपर्याप्ता तथा त्रे-वीस अपर्याप्ता एवं छेताळीस न्नेदमां जाय छे. सनत कुमारथी मांडीने सहस्रार पर्यंत छ देवलोकना देवो, वे किल्वीषिया जातिना देवो अने नवलोकांतिकना देवो एम सत्तर जातिना देवोमांथी नीकळ्या जीवो,

पांच गर्भज तिर्यंच अने पंदर कर्म भूमिना मनुष्य नामळी वीस पर्याप्ता तथा वीस अपर्याप्ता एवं चाळीस भेदमां जाय छे. नवमा आणत देवलोकथी मांडीने बारमा अच्युत देवलोक सुधीना चार देवलोकना देवो अने नव ग्रैवयक तथा पांच अनुत्तरविमानना देवो एसर्वे मळीने अढार देवलोकना नीकळ्याजीव, ते पंदरकर्म भूमिना मनुष्यमां जाय छे. नारकीनो एक दंडक तथा देवताना तेर दंडक मळीने चौद दंडकनी गति कही. जीवमात्र उत्पति काळे अपर्याप्तावस्थाए होय अने पछीथी पर्याप्ता थाय, ए अपेक्षाए अहीं नारकी तथा देवतानी गति पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता जीवभेदे कहीछे तो ते करण अपर्याप्ता जाणवा. करण अपर्याप्ता जीव अवश्य पर्याप्ता थायज, तेथी संग्रहणी विगेरेमां कह्युं छे के नारकी तथा देवता चवीने पर्याप्ता तिर्यंच अने मनुष्य थाय एमां कोइ विरोध नथी.

पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पतिकाय तथा बे इंद्रिय, ते इंद्रिय अने चौरिंद्रिय एवं छ दंडकनाजीवो

आयुक्षये आप आपणा दंरूकमांथी नीकळीने, पंदर कर्म ज्रूमिना गर्न्नज मनुष्य पर्याप्ता, पंदर गर्न्नज मनुष्य अपर्याप्ता, एकसोने एक समुर्छिम मनुष्य अने अरूताळीसतिर्यंचना ए सर्वे मळीने एकसोने ठगणा एंशी जीवन्नेदने विषे पोतपोताना कर्मानुसारे जाय छे. तेउकाय अने वाउकाय ए बे दंरूकना नीकळया जीव. अरूताळीस न्नेदना तिर्यंचमां जाय छे. एवी रीते बावीस दंकनी गति कही.

गर्न्नज तिर्यंच पंचेंद्रिय एवा जलचरजीवो आठमांथी बारमा देवलोके, नव ग्रैवेयके अने पांच अनुत्तर विमाने जाय नहि माटे सर्व पांचसे ने त्रेसठ जीवन्नेदमांथी ए अढार स्थानकना पर्याप्ता तथा अपर्याप्ताम⌐ी छत्रीस जीवन्नेद वादकरता वाकीना पांचसेंने सतावीस जीवन्नेदमां जलचर जीवो जाय छे. [illegible]रिसर्पजीवो उपर कहेला पांचसेंने सत्तावीस जीवन्नेदमांथी सातमी अने छठी नारकीना पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळी चार न्नेद वर्जीने बाकीना पांचसेंने त्रेवीस जीवन्नेदमां जाय छे. गर्न्नज

थलचर जीवो (चोपगा) उपर कहेला पांचसेने सत्तावीस जीवभेदमांथी सातमी, छठी अने पांचमीनारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीछभेदवर्जी ने बाकीना पांचसें ने एकवीस जीवभेदने विषे जाय छे. गर्भजखेचरजीवो उपरकहेला पांचसेंने सतावीसजीवभेदमांथी सातमी, छठी, पांचमी अने चोथी नारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्तामळीआठभेदवर्जीने बाकीना पांचसेंने ओगणीस जीवभेदमा जाय छे. गर्भज भुजपरिसर्पजीवो उपरकहेलापांचसेंने सत्तावीस जीव भेदमांथी सातमी, छठी, पांचमी, चोथी अने त्रीजी नारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीदशभेदवर्जीने बाकीनापांचसेंनेसत्तरजीवभेदमांजाय छे. हवे असंज्ञी तिर्यंच पंचेंद्रियजीवो आयुक्षयेनिकलीनेत्रणसेंने पंचाणुंभेदनेविषे जाय तेनां नाम कहे छे;—दश भुवन पति, सोल व्यंतर, पंदर परमाधामी, दशतिर्यग् जृंभक, छप्पन्नअंतरद्वीपनामनुष्यो, पहेली नारकी अने पंदरकर्मभूमिनामनुष्यो एवं एकसोने त्रेवीस पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीने बसेंने छेताळीस तथा

एकसोने एक समुर्छिम मनुष्यो अने अमृताळीस ज्ञेद तिर्यंचना गणतां त्रणसेंने पंचाणुं जीवज्ञेद थया तेमां असंज्ञी तिर्यंच पचेंड्रियनी गति जाणवी. एवं त्रेवीस दंमकनी गति कही.

मनुष्यना दंमके गति कहे ठे. प्रथम समुर्छिम मनुष्य आयुद्वये, समुर्छिम मनुष्यमांथी नीकळ्या, पंदर कर्म ज्ञुमीज मनुष्यपर्याप्ता, पंदरकर्मज्ञुमिज अपर्याप्या, एकसोने एक समुर्छिम मनुष्य अने अमृताळीस ज्ञेदना तिर्यंच एवं एकसोने ठगणा एंसी जीवज्ञेदमां जाय ठे पंदर कर्म ज्ञुमिना गर्ज्ञज मनुष्यो मांथी जीवो नीकळीने पांचसेंने त्रेसठ जोवज्ञेदमां जाय ठे. त्रीस अकर्म ज्ञुमिना मनुष्यमांथी नीकळया जीवो, दशज्ञुवनपति, सोलव्यंतर, पंदर परमाधामी, दशतिर्यंग् ज्रंज्नक, दश ज्योतिषी, एक किल्वीषिया अने सौधर्म तथा इशान ए बे देवलोक मळी चोसठ जोवज्ञेदमां जाय ठे. ठप्पन्न अंतर द्वीपनामनुष्यमांथी नीकळ्या जीवो, दश ज्ञुवनपति, सोलव्यंतर, पंदर परमाधामी अने दश तिर्यग् ज्रंज्नक एम एकावन

जीवभेदमां जाय छे. इति गतिद्वार.

अथ तेत्रीशमुं आगतिद्वार.

आगति–आगमन–कया दंडकने विषे कयाकया दंडकना जीवो आवीने उपजे एम जे कहेवुं तेनुं नाम अहिं आगत्तिद्वार जाणवुं.

नारकी तथा देवताना मळी चौद दंडकने विषे एक तिर्यंच पंचेंद्रिय अने बीजा मनुष्य एम बे दंडक मांहेथी जीवो आवी उत्पन्नथायछे. पृथ्वीकाय, अपकाय अने वनस्पतिकाय एम त्रण दंडकने विषे, एक नारकीवर्जीने बाकीना त्रेवीशें दंडकमांहेथी जीवोआवी उत्पन्नथायछे. तेउकाय, वाउकाय, बे इंद्रिय, ते इंद्रिय अने चौरिंद्रिय एम पांच दंडकने विषे. थावरना पांच, विगलेंद्रियना त्रण, तिर्यंच पचेंद्रिय अने मनुष्य एम दश दंडक मांहेथी जीवो आवी उत्पन्न थाय छे. तिर्यंचपचेंद्रियना दंडकनेविषे चोवीशे दंडकमांहेथी जीवो आवी उत्पन्न थाय छे. मनुष्यना दंडकने विषे. तेउकाय अने वाउकाय सिवाय बाकीना बावीश दंडकमांहेथी जीवो आवी

उत्पन्न थाय छे. एम सामान्ये चोवीशें दंडकनी आगति कही.

हवे चोवीशे दंडके, पांचसे त्रेसठ जीवभेदमांथी आगति कहेछे—पहेली नरके. पंदरकर्मभूमीज गर्भज मनुष्य, पांच गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय अने पांच समुर्छिमतिर्यंच पंचेंद्रिय एम पच्चीशभेदना जीव आवी उपजे. बीजी नरके. पंदरकर्मभूमिजगर्भज मनुष्य अने अने पांच गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय एम वीस भेदनाजीव आवी उपजे. त्रीजीनरके. पंदर कर्म भूमिज गर्भज मनुष्य तथा गर्भज जलचर, थलचर, उरपरिसर्प अने खेचर एम ओगणिश भेदमांहेथीजीव आवी उपजे. चोथोनरके पंदरकर्मभूमिज गर्भजमनुष्यतथा गर्भज जलचर थल चरअने उरपरिसर्प एम अढार भेदमांहेथीजीव आवी उपजे. पांचमी नरके पंदर कर्मभुमिज गर्भज मनुष्य तथा जलचर अने उरपरिसर्प एम सत्तर भेदमांहेथी जीव आवी उपजे. छठीनरके पंदर कर्मभुमिज गर्भज मनुष्य अने गर्भज जलचर एम सोलभेद मांहेथी जीव आवी उपजे. सातमी नरके पण पंदर कर्मभुमिज ग-

भ्नेज मनुष्य अने जलचर एम सोल भ्नेदमांहेथी आवी उपजे. नरकने विषे अपर्याप्ता जीवो जाय नहि ए प्रकारे नारकीना दंमके आगति कही.

दशभुवनपति, सोल व्यंतर, पंदर परमाधामी अने दशतिर्यग्जृंभ्नक ए एकावनजातिनादेवोनेविषे एकसोने एक क्षेत्रना गर्भ्नज मनुष्यपर्याप्ता, पांचगर्भ्नजतिर्यंच पर्याप्ता अनेपांच असंज्ञी तिर्यंच पचेंद्रिय एमएकसोने अगियार भ्नेदमांहेथी जीव आवी उपजे. दश प्रकारना ज्योतिषी अने सौधर्म एम अगियार जातीनां देवोने विषे पंदर कर्मभ्रूमिज गर्भ्नज मनुष्य, त्रीस अकर्मभ्रुमिज गर्भ्नजमनुष्य अने पांच गर्भ्नज तिर्यंच एम पचास भ्नेदमांहेथी जीवो आवी उपजे. बीजा इशान देवलोकने विषे पंदरकर्मभ्रुमि, पांचहरि वर्ष, पांच रम्यक, पांचदेवकुरु ने पांच उत्तरकुरु एवं पांत्रीस क्षेत्रना गर्भ्नज मनुष्यो तथापांचगर्भ्नजतिर्यंच एम चालीश भ्नेदमांहेथी जीव आवी उपजे. पहेला किल्बीषिया जातिना देवोने विषे पंदर कर्मभ्रुमि,पांच उत्तरकुरुने पांच देवकुरु एवं पचीस क्षेत्रना गर्भ्नज

मनुष्यो तथा पांचगर्न्नज तिर्यंच पंचेंड्रिय एम त्रीस न्नेदमांहेथी जीव आवी उपजे. त्रीजाथी आठमासुधी ७ देवलोक, नव लोकांतिक अने बे किल्वीषिया एम सत्तर जातिना देवोने विषे पंदर कर्मन्नुमिज गर्न्नज मनुष्य अने पांच गर्न्नज तिर्यंच पंचेंड्रिय एम वीस- न्नेदमांहेथी जीवो आवी उपजे. नवमा आणंत देव- लोकथी मांमीने पांच अनुत्तर विमान पर्यंत्ना अढार देवलोकने विषे पंदर कर्मन्नुमिज गर्न्नज मनुष्यना न्ने- दमांहेथी जीव आवी उपजे. एवी रीते एक नारकीनो दंमक तथा तेर देवताना दंमक मळीने चौद दंमके आगति कही.

पृथ्वीकाय, अपकाय अने वनस्पतिकाय ए त्रण दंमकनेविषे अमताळीसन्नेदना तिर्यंच, एकसोने एक समुर्च्छिम मनुष्य तथा पंदर कर्मन्नुमिज गर्न्नज मनु- ष्य पर्याप्ता, पंदर कर्मन्नुमिनां गर्न्नज मनुष्य अपर्याप्ता तथा पंदर परमाधामी, दश न्नुवनपति, सोलव्यंतर, दशतिर्यग् ज्रृंन्नक, दश ज्योतिषी, सौधर्म तथा इशान अने एक किल्वीषिया जातिना देवो एम सर्वे मळी

वसेंने त्रेंतालीस न्नेदमांहेथी जीव आवी उपजे. ते उकाय, वाउकाय, बेइंड्रिय, तेइंड्रिय, चौरिंड्रिय अने असंज्ञीतिर्यंच पंचेंड्रियने विषे एकसोनेएक समुर्छिम मनुष्य अपर्याप्ता, पंदर कर्म न्नुमिज मनुष्य पर्याप्ता, पंदर कर्म न्नुमिज मनुष्य अपर्याप्ता अने अम्तालीस न्नेदना तिर्यंच एम एकसोने उंगणाएंसी न्नेदमांहेथी जीव आवी उपजे. गर्न्नज तिर्यंच पंचेंड्रिय एवा जलचर, थलचर, उरपरिसर्प, न्नुजपरिसर्प अने खेचरने विषे एकसोने एक समुर्छिम मनुष्य अपर्याप्ता, पंदर कर्मन्नुमिज गर्न्नज मनुष्य पर्याप्ता, पंदर कर्म न्नुमिज मनुष्य अपर्याप्ता, अम्तालीस न्नेदना तिर्यंच तथा पंदर परमाधामी, दश न्नुवनपति, सोलव्यंतर, दश तिर्यग् ज्नंन्नक, दश ज्योतिष, त्रण किल्विषीया, नव लोकांतिक अने सौधर्मथी मांकीने आठमा सहस्रार पर्यंत् देवलोक तथा सात नारकी एम सर्वे मळीने बसेंने सम्सठ जीवन्नेद मांहेथी जीव आवी उपजे. त्रेवीस दंमके आगति कही.

समुर्छिम मनुष्यने विषे पंदर कर्म न्नुमिज म-

नुष्य पर्याप्ता, बादर पृथ्वीकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, बादर अपकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, बादर प्रत्येक वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, सुक्ष्म पृथ्वीकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता सुक्ष्म अपकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता सुक्ष्म साधारण वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, बादर साधारण वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता त्रण विकलेंद्रियना पर्याप्ता अपर्याप्ता, तथा वीस तिर्यंच पंचेंद्रियना अने एकसोने एक समुर्छिम मनुष्य एम सर्वे मळीने एकसोने इंकोतेर नेदमांथी जीवो आवी उपजे. पंदर कर्मनुमिज गर्नज मनुष्य ने वीषे उपर कहेला एकसोने इंकोतेर जीवनेद तथा नव्वाणु देवताना नेद अने पहेलीथी उठीनारकी सुधीना नारकी एम सर्वे मळीने बसेंने उंतेर नेदमांहेथी जीव आवीउपजे. त्रीस अकर्म नुमिना मनुष्यने विषे पंदर कर्मनुमिज गर्नज मनुष्य पर्याप्ता अने पांच गर्नज तिर्यंच पर्याप्ता मळी वीसनेदमांहेथी जीवआवीउपजे. उपन्न अंतर द्वीपना मनुष्यने विषे पंदर कर्मनुमिज गर्नज मनुष्य पर्याप्ता तथा पांच गर्नज तिर्यंचपर्याप्ता

अने पांच समुर्छिम तिर्यंच पंचेंद्रिय पर्याप्ता एम प-च्चीसभेदमांहेथी जीव आवी उपजे. एवीरीते चोवीस दंडके आगतिकही.

॥ इति आगतिद्वार ॥

अथ चोत्रीसमुं संपदा द्वार.

संपदा–पदवी त्रेवीसना नाम. १ अरिहंतनी पदवी, २ चक्रवर्तिनी, ३ वासुदेवनी, ४ बळ देवनी, ५ केवळीनी, ६ साधुनी, ७ श्रावकनी, ८ सम्यक्दृ-ष्टिनी, ९ मंडळिकनी, ए नव मोटी पदवी तथा चौद रत्न चक्रवर्तिना मेळवता त्रेवीस पदवी थाय. ते चौद रत्नना नाम, १ सेनापति रत्न, २ गाथा पति रत्न, ३ वार्धिक रत्न, ४ पुरोहित रत्न, ५ स्त्रीरत्न, ६ ह-स्तिरत्न अने ७ अश्वरत्न ए सात पचेंद्रीय रत्न छे तथा १ चक्र रत्न, २ खड्ग रत्न, ३ छत्र रत्न, ४ चर्म रत्न, ५ दंड रत्न, ६ मणिरत्न अने ७ कांगणि रत्न, ए सात एकेंद्रिय रत्न जाणवा. एम नवमोटी पदवी, सात पचेंद्रिय रत्न अने सात एकेंद्रियरत्न थइने त्रेवीस थया. चौद रत्नमां सेनापति ते देश

साधे, गाथापति ते धान्य रसवती नीपजावे. वार्धिकते आवास घर निपजावे, पुरोहित ते घाव साजा करे, शांन्ती कर्म करे अने विघ्न टाळे, स्त्रीरत्न भोग साधन आवे, अश्व तथा हस्ति स्वारीकरवाने कामआवे, चक्ररत्न षट् खंडसाधतामार्गबतावे, खड्ग रत्न वेरीनुं मस्तक छेदे, छत्र रत्न चक्रवर्तिना हस्तस्पर्शे बारजोजनसुधी वीस्तरे तेथी बारजोजनसुधीछायाकरे, चर्म रत्न ते कार्य उपन्ये ते चक्रवर्तिनास्पर्शे बारजो- जन विस्तरे ने तेमां प्रभातकाळे वीजवावे ते संध्या- काळे उपभोगमांआवे एवा शालिप्रमुखनेउत्पन्नकरे, दंडरत्न ते वांकी भूमिसमी करे, काम पडे हजार जो- जन धरतीवीदारे अने तमिस्त्रादिक गुफाना बार उघाडे, मणिरत्न ते हस्त अथवा मस्तके बांध्यथकुं समस्तरोगहरे अने बार जोजन सुधी उद्योत करे, अने कांगणिरत्न ते वैताढय पर्वतनी गुफामां बन्ने भींतेथइने उगणपचास मांडळाकरवा योग्य होय तथा तोला माप वधारे एवी रीते चौद रत्नना गुण अथवा उपयोग जाणवो. चक्ररत्न, खड्गरत्न, छत्र रत्न अने

दंरू रत्न ए चार रत्नो आयुध शाळामां उपजे. चर्म रत्न,मणिरत्न अने कांगणिरत्न ए त्रण रत्नो चक्रवर्तिना लक्ष्मीभंमारमांउपजे.सेनापति,गाथापति,वार्धिक अने पुरोहित ए चार रत्नो चक्रवर्तिना पोताना नगरमां उपजे. स्त्री रत्न वैताढ्य पर्वते विद्याधरना नगरमां उपजे. अश्व रत्न तथा गज रत्न वैताढ्य पर्वतना मूळे उपजे.चक्र रत्न,छत्र रत्नअने दंरूरत्नए त्रण एक धनुष्य एटले चार हाथ प्रमाणना होय.चर्मरत्न बेहाथ प्रमाण होय, खड्ग रत्न बत्रीस आंगुल लांबु होय, मणि-रत्न चारआंगुललांबुने बे आंगुलनुंपहोळुंहोय, कांगणि रत्न सुवर्णमय चार आंगुल लांबु होय, से-नापति गाथापति, वार्धिक अने पुरोहित ए चारनी उंचाइ (अवगाहना) चक्रवर्ति प्रमाणे जाणवी, स्त्रीरत्न चक्रवर्तिथी चार अंगुलनोची होय, अश्व रत्न कानना मुळथी ते पुंछना मुळ लगे एकसोने आठ आंगुलनो लांबो अने एंशी आंगुलनो उंचो होय अने गजरत्न चक्रवर्तिथी बमणो उंचो होय छे. सर्वे रत्ननुं माप चक्रवर्तिने आत्म आंगुल

प्रमाण जाणवुं.

पहेली नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उपर कहेली त्रेवीस पदवीमांथी सात एकेंद्रियरत्न विना बाकीनीसोळपदवीपामे, बीजीनरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानु सारे उपर कहेली सोळ पदवीमांथी चक्रवर्तिनी पदवीविना बाकीनी पंदर पदवी पामे, त्रीजी नरकना नीकळ्या ज.वो कर्मानुसारे उपर कहेली पंदर पदवीमाथी एक वासुदेवनी अने बीजी बळ देवनी पदवी विना बाकीनी तेर पदवी पामे, चोथी नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उपर कहेलीतेरपदवीमांथीतीर्थंकरनीपदवीविना बाकीनीबार पदवीपामे,पांचमी नरकथी नीकळ्या जीवोकर्मानुसारे ते बार पदवीमांथीकेवळीनी पदवीविना बाकीनी अगियारपदवी पामे,छठ्ठी नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे ते अगियार पदवीमांथी साधुजीनी पदवीविना बाकीनी दश पदवीपामे अने सातमीनरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे समकितदृष्टीनी, अश्वरत्ननी अने गज रत्ननी एम त्रण पदवी पामे, भुवनपति, वाण

व्यंतर अने ज्योतिषी ए त्रण निकायना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे वासुदेव अने तिर्थंकरनी पदवी विना बाकीनी एकवीस पदवी पामे. पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पतिकाय तथा गर्भज मनुष्यअने गर्भजतिर्यंचना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे तिर्थंकर, चक्रवर्ति, बळदेव अने वासुदेवनी पदवीविना बाकीनी उगणीस पदवी पामे. बे इंद्रिय, ते इंद्रिय अने चौरिंद्रिय तथा समुर्छिम तिर्यंच पंचेंद्रिने समुर्छिम मनुष्यमांथी नीकळ्याजीवो कर्मानु सारे तिर्थंकरनी, चक्रवर्तिनी, बळदेवनी, वासुदेवनी अने केवळीनी पदवी विना बाकीनी अढार पदवी पामे. तेउकाय अने वाउकायनानीकळ्याजीवो कर्मानुसारे सात एकेंद्रियनी तथा हस्ति रत्ननी अने अश्वरत्ननी एम नव पदवी पामे. पंदरपरमांधामीने पहेला किल्वीषियाना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे तिर्थंकर, चक्रवर्ति, वासुदेव, बळदेव अने केवळी विना बाकीनी अढार पदवी पामे. उपरना बे किल्वीषियाना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उपर कहेली अढारपदवीमांथी सात एकेंद्रिय रत्ननी

पदवी विना बाकीनी अगियार पदवी पामे, सौधर्म अने इशान देवलोकना नीकळ्याजीवो कर्मानुसारे त्रेवीस पदवी पामे. त्रीजाथी आठमा देवलोक सुधीना अने नव लोकांतिकना नीकळ्याजीवो कर्मानु सारे त्रेवीसपदवीमांथी सातएकिंद्रिय रत्ननी पदवी विना बाकीनी सोळपदवीपामे. नवमाथी बारमा देवलोकना तथा नव ग्रैवेयक सुधीना नीकळ्याजीवो सात एकिंद्रिय रत्नो तथा अश्वने हस्ति विना बाकीनी चौदपदवीपामे. पांच अनुत्तर विमानना निकळ्याजीवो तिर्थंकरनी, चक्रवर्तिनी, बळ देवनी, केवळीनी, मंम्ळिकनी, साधुनी, श्रावकनी अने समकित दृष्टिनी एम आठ पदवी पामे. तिर्थंकर अने चक्रवर्तिने विषे कोइ जीवोने तिर्थंकरनी, चक्रवर्तिनी मंम्ळिकनी, समकितनी,साधुनी अने केवळीनी एम ठ पदवीओ लाभे, वासु देवने विषे वासुदेवनी, मंम्ळिकनी अने समकीतनी एम त्रण पदवो लाभे. बळदेवने विषे कोइ जीवोने बळदेवनी, मंम्ळिकनी साधुनी, केवळीनी अने समकितनी एम पांचपदवी

लाने. मनुष्यमांहे पुरुषवेदे नव मोटी पदवी तथा सेनापति, गाथापति, वार्धिक अने पुरोहित एम तेर पदवी लाने, मनुष्यमांहे स्त्रीवेदे समकीतनी, श्राविकानी, साध्वीनी, केवळीनी अने स्त्री रत्ननी ए पांच पदवीलाने.

॥ इति संपदा द्वार ॥

अथ पांत्रीसमुं देवद्वार.

देव—१ द्रव्यदेव, २ नरदेव, ३ धर्मदेव, ४ देवाधिदेव अने ५ भावदेव छे. मनुष्य अथवा तिर्यंच पंचेंद्रियजीवोमांथी जेने देवतानुं आयुष्य बांध्यु छे ते आवताभवे देवपणे उपजशे एवा जे जीवो तेने द्रव्यदेव कहीए. चौद रत्न, नवनिधान जेहने होय तेने नरदेव कहीए. साधुना सत्तावीस गुणे करी सहित होय तेहने धर्म देव कहीए. बार गुणे सहित, अढार दोष रहित तथा चोत्रीस अतिशय, पांत्रीस वाणीना गुण ए विगेरे अनंत गुणे करीने सहित धर्मना प्रवर्तक होय तेने देवाधिदेव कहीए. चारनिकायना देवोने भाव देव कहीए. द्रव्य देवनी जघन्य

स्थिति अंतर मुहुर्तनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी कही छे, नरदेवनी जघन्यस्थिति सातसेंवरसनी अने उत्कृष्ट चोरासीलाखपूर्वनीकहीछे, धर्मदेवनी जघन्यस्थिति अंतरमुहुर्तनी अने उत्कष्ट देशे उणी पूर्वक्रोड वरसनी कही छे, देवाधि देवनी जघन्य स्थिति बहोंतेर वरसनी अने उत्कृष्ट चोरासीलाख पूर्वनी कहीछे अने भाव देवनी जघन्यस्थिति दशहजारवरसनी अने उत्कृष्ट तेत्रीससागरोपमनी जाणवी. द्रव्य देवचवीने देवता थाय, नरदेव चवीने नरके जाय अथवा कोइक चारित्र ग्रहण करी स्वर्गे अथवा मोक्षे पण जाय छे, धर्म देवचवीने वैमानिक अथवा मोक्षमां जाय छे, देवाधिदेव चवीने मोक्षे जाय अने भावदेव चवीने बादर पृथ्वीकाय, अपकायने वनस्पतिकाय तथा गर्भज मनुष्य अने तिर्यंचमां जाय छे. सर्वथी थोडा नरदेव होय, नरदेवथी देवाधी देव संख्यात गुणा, देवाधि देवथी धर्म देव संख्यात गुणा, धर्म देवथी द्रव्यदेव असंख्यात गुणा अने द्रव्य देवथी भावदेव असंख्यात गुणा जाणवा.

द्रव्यदेवनेविषे युगलीआ मनुष्य तथा युगलीआ तिर्यंच अने सर्वार्थसिद्धविना बाकीना सर्व स्थानकेथी जीवो आवी उपजे. नरदेवने विषे देवताना तेर दंडकने पहेली नारकीना नीकळ्या जीवो आवी उपजे, धर्म देवने विषे छठीने सातमी नारकी तथा तेउकायने वाउकाय अने युगलीआ मनुष्य तथा युगलीआ तिर्यंच वर्जीने बाकीना सर्व स्थानकना नीकळ्या जीवो आवीने उपजे, देवाधिदेवमां किल्वीषिया सिवाय वैमानिक देवलोकना देवो तथा पहेली, बीजी अने त्रीजी नारकीमांथी नीकळया जीवो आवीने उपजे अने भावदेवने विषे तिर्यंच पंचेंद्रिय अने संज्ञी मनुष्यमांथी नीकळ्या जीवो आवीने उपजेछे.

॥ इति देवद्वार ॥

अथ छत्रीसमुं संजतिद्वार.

संजति–संयमी ते–१ संयती (संजमवाळा), २ संयता संयती, ३ असंयती, ४ व्रती (व्रतवाळा), ५ व्रताव्रती, ६ अव्रती, ७ पच्चखाणी, ८ पच्चखाणा पच्चखाणी, ९ अपच्चखाणी, १० पंडिया (पंडित), ११

बालपंडिया, १२ बाला, १३ संवुडा (संवृत), १४ संवुडा असंवुडा, १५ असंवुडा, १६ जागरा(जागृत) १७ सुताजागरा, १८ सुता, १९ धम्मिया (धर्मिष्ट), २० धम्माधम्मिया, २१ अधम्मिया, २२ धम्मविवसाइया (धर्मव्यवशाइ), २३ धम्माधम्म विवसाइया, २४ अधम्मविवसाइया, २५ धम्मेठिया (धर्ममांस्थित), २६ धम्माधम्मेठिया अने २७ अधम्मेठिया. एम सत्तावीस प्रकारनुं विवेचन चोवीस दंडके नीचे प्रमाणे जाणवुं.

नारकी, देवता, एकेंद्रिय, विगलेंद्रिय एम बावीसदंडकना जीवो तथा समुर्छिम मनुष्य अने समुर्छिम तिर्यंच पंचेंद्रियना जीवो, असंयती, अव्रती, अपच्चखाणी, बाला, सुता, असंवुडा, अधम्मिया, अधम्मेठिया अने अधम्मविवसाइया कह्यां छे. गर्भजतिर्यंच पंचेंद्रियना दंडके जीवो, असंयती, संयतासंयती, अव्रती, व्रताव्रती, अपच्चखाणी, पच्चखाणा पच्चखाणी, बाला, बालपंडिया, सुता, सुताजागरा, असंवुडा, असंवुडा संवुडा, अधम्मिया, धम्माधम्मिया, अध-

म्मेठिया, धम्माधम्मेठिया, अधम्मविवसाइया अने धम्माधम्मविवसाइया कह्यां छे. गर्भज मनुष्यना दंडके तो संयती विगेरे सत्तावीसे बोल लाभे छे.

चोवीसे दंडकमां उत्तमधर्म साधन योग्य गर्भज मनुष्यनो भव छे. तेमां संयम थइ शके छे. ते संयम (चारित्र)ना पांच प्रकार छे. १ सामायिक चारित्र, २ छेदो पस्थापनियचारित्र, ३ परिहार विशुद्धिचारित्र, ४ सूक्ष्म संपरायचारित्र अने ५ यथाख्यात चारित्र. ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनो जे लाभ तेनुं नाम सामायिक चारित्र, पूर्व पर्यायनो छेद अने नवापर्यायनुं स्थापन करवुं ते छेदोपस्थापनिय चारित्र, विशेषकर्म निर्जरार्थे तपो विशेष ते परिहार विशुद्धि चारित्र, अति सूक्ष्म कषाय ते सूक्ष्म संपरायचारित्र अने अकषायपणुं थाय तेनुं नाम यथाख्यात चारित्र कह्युं छे.

विशेषपणे जाणवाने अर्थे पांचे चारित्रे, १ भेद, २ वेद, ३ राग, ४ निर्गंथ, ५ ज्ञान, ६ लिंग, ७ शरीर ८ क्षेत्र, ९ काळ, १० गति, ११ योग, १२ उपयोग,

१३ कषाय, १४ लेश्या, १५ गुणस्थानक, १६ नव, १७ आकर्ष, १८ भाव अने १९ अल्प बहुत्व ए ओगणीस बोल संक्षेपे कहे छे.

सामायिक चारित्रना बे भेद छे, एक इत्वरिकने बीजुं यावत्कथिक तेमां इत्वरिक एटले स्वल्पकाळनुं ने ते पहेला तथा छेल्ला तिर्थंकरना वारामां होय अने यावत्कथिक एटले घणा काळनुं ते बावीश तिर्थंकरना वारामां तथा महाविदेह क्षेत्रमां होय छे.छेदोपस्थापनिय चारित्रना बे भेद छे, एक सातिचार छेदोपस्थापनियने बीजु निरतिचार छेदोपस्थापनिय,तेमां सातिचार एटले मुळ गुणघातिने प्रायश्चितरुप होय अने निरतिचार एटले इत्वरीक सामायिकवंत नव दिक्षितने वडिदिक्षारुप होय छे. परिहार विशुद्धि चारित्रना बे भेद छे, एक निर्विषमानसिकने बीजुं निर्विष्टकायिक परिहार विशुद्धिचारित्र, तेमां निर्विषमानसिक एटले कर्म निर्जरा अर्थे तपो विशेष आचारित्रना आ सेवक ए कल्पमां प्रवर्तता होय तेने होय अने निर्विष्ट कायिक एटले आ, चारित्रमां प्रवर्तता

ना अनुचारी एटले वैयावच्चादिकना करनारने होय छे. सूक्ष्म संपराय चारित्रना बे भेदछे, एक विशुद्ध मानासिक अने बीजुं संक्लिष्ट मानासिक सुक्ष्म संपराय चारित्र, तेमां विशुद्धमानसिक एटले क्षयक श्रेणीए चमतां जीवने विशुद्ध पारिणामिकरुप अने बीजुं संक्लिष्ट मानासिक एटले उपशम श्रेणीथी पमतां जीवने संक्लिष्ट पारिणामिकरुप होयछे. यथाख्यात चारित्रना बे भेदछे, एक छद्मास्थिकने बीजुं कैवलिक, तेमां छाद्ममस्थिक ते अगियारमा तथा बारमा गुणस्थानके वर्तता जीवोने होय अने कैवलिक ते तेरमा तथा चौदमा गुणस्थानके होय छे. इतिभेद. सामायिक चारित्र तथा छेदोपस्थापनिय चारित्र, सवेदोने अथवा अवेदीने पण होय तेमां सवेदीने स्त्री, पुरुष अने नपुंसक एम त्रणे वेदे होय अने अवेदी ते उपशम वेदी तथा क्षपकवेदीने होय छे. परिहार विशुद्धी चारित्र सवेदी एटले पुरुष वेदवाळाने अथवा नपुंसक वेदवाळाने होय छे. सुक्ष्म संपराय चारित्र तथा यथा ख्यात चारित्र अवेदी एवा उपशम तथा क्षपकवेदी

ने होय छे. इतिवेद. पहेलेथी चार चारित्र सरागी होय अने यथाख्यात चारित्र वितरागी होय छे.इति राग. निर्ग्रंथना छ भेद छे १ पोलाक, २ बकुस, ३ प्रतिसेवना कुशील, ४ कषाय कुशील, ५ निर्ग्रंथ अने ६ स्नातक. ज्ञानादिना अतिचार सेवने करी मलने कुशील करे ते पोलाक कहीए, शरीरनी सुश्रुषा विभुषा करे अथवा उपकरण बहु मुल्यजल उजळता राखे संग्रहे तेने बकुस कहीए, मुल गुणतो पाळे सेवे पण उत्तरगुणमां कांइ कांइ छानो दोष लगाडे तेने प्रतिसेवना कुशील कहीए, संज्वलन कषायोदये करी कांइक अप्रशस्त परिणाम थाय पण मुळगुणमां तथा उत्तर गुणमां कांइ दोष लगाडे नहि तेने कषाय कुशील कहीए, संपुर्ण ग्रंथी रहित मोहनीय वर्जीत वितराग छद्मस्थ तेने निर्ग्रंथ कहीए अने घातीकर्म रहित सयोगी केवळी तथा सैलेशी प्रतिपन्न अयोगी केवळी तेने स्नातक कहेवायछे. सडुंसाधान्यनापुळा सरखा पुलाक, सडुंसाधान्यसरखां बकुस, मसळयाधान्य सरखा प्रतिसेवना कुशिल, उपण्या धान्य सरखां क-

षाय कुशील, कणकीसहितचोखासरखा निर्ग्रंथ अने अणीशुध्धचोखासदृश्यस्नातकजाणवा. पुलाक, बकुस अने प्रतिसेवना कुशीलमां एक सामायिकचारित्र तथा बीजुं छेदोपस्थापनियचारित्र एम बे चारित्र लाभे. कषाय कुशीलमां प्रथमना चार चारित्र लाभे. निर्ग्रंथमां अने स्नातकमां एक यथाख्यातचारित्रहोयछे. इतिनिर्ग्रंथ. प्रथमना चार चारित्रे बे, त्रण अथवा चार ज्ञान होय छे अने यथाख्यात चारित्रमां पांचज्ञाननीभजनाजाणवी. इतिज्ञान. स्वलिंगे पांच चारित्र लाभे, अन्यलिंगे अने गृहस्थलिंगे परिहारविशुध्धी चारित्रविना बाकीना चार चारित्रलाभे, एम द्रव्यलिंगनी अपेक्षाएजाणवुं तथा भावलिंगनी अपेक्षाए स्वलिंगे पांचे चारित्र होय अने अन्यलिंगे तथा गृहस्थलिंगे एके चारित्र होय नहि. इति लिंग. पहेला तथा बीजा चारित्रने विषे त्रणचार अथवा पांचे शरीरलाभे अने त्रीजा, चोथाने पांचमा चारित्रने विषे औदारिक, तैजस अने कार्मण एम त्रण शरीर होय छे. इति

शरीर. कर्म भुमिमां पांचे चारित्र होय अने अकर्म भुमि तथा अंतर द्वीपमां एके चारित्र होय नहि. इति क्षेत्र. उत्सर्पिणी काळमां जन्मनी अपेक्षाए पहेले आरे एके चारित्र न लाभे अने बीजा, त्रीजा तथा चोथा आरामां पांचेचारित्रलाभे तथा पांचमां छठा आरामां एके चारित्र होय नहि. आ अवसर्पिणी काळमां जन्मनी अपेक्षाए पहेलाने बीजा आरामां एके चारित्र न होय, चोथा आरामां पांचे चारित्र होय,पांचमां आरामां एक सामायिकअने बीजुं छेदोपस्थापनिय एम बे चारित्र होय अने छठे आरे एके चारित्र होय नहि. इतिकाळ. नारकी, तिर्यंच अने मनुष्य ए त्रणे गतिमां चारित्रनो आराधक जायनहि पण देवगतिमां जाय तेमां सामायिक अने छेदोपस्थापनिय चारित्र आराधक जघन्य पहेले देव लोके अने उत्कृष्ट अनुत्तर विमाने जाय छे, परिहार विशुद्धी चारित्र आराधक जघन्य पहेले देवलोके अने उत्कृष्ट आठमे देवलोके जाय, सुक्ष्म संपराय चारित्र अने यथाख्यात चारित्रना आराधक अनुत्तर विमाने

जाय तथा यथाख्यात चारित्रआराधक उत्कृष्टो मोक्षे पण जाय छे. इतिगति. मनयोग, वचनयोग अने काययोग ए त्रणे योगे पहेलेथी चार चारित्र अने अयोगीमां एक यथाख्यात चारित्र लाभे. इतियोग. सागार उपयोगमां पांच चारित्र अने अनागार उपयोगमां सुक्ष्मसंपरायचारित्र वर्जीने बाकीना चार चारित्र लाभे. इति उपयोग. प्रथमना चार चारित्र सकषायी अने यथाख्यात चारित्र कषाय रहित जाणवुं. सकषायी चारित्रमांथी पहेला बीजा ने त्रीजा चारित्रे संज्वलननो क्रोध मान, माय अने लोभ होय छे तथा सुक्ष्मसंपरायचारित्रे एक संज्वलन लोभनो कांइक अंश होय छे. इति कषाय, सामायिकने छेदोपस्थापनिय चारित्रमां छलेश्या, परिहारविशुद्धि चारित्रमां पाछली त्रण लेश्या अने सुक्ष्म संपराय तथा यथाख्यात चारित्रने विषे शुक्ल लेश्या कही छे. इति लेश्या. सामायिकने छेदोपस्थापनिय चारित्रे छठुं, सातमुं, आठमुं ने नवमुं एम चार गुणस्थानक होय, परिहार विशुद्ध चारित्रे छठुंने सातमुं एम बे गुणस्था

नक होय, सुक्ष्मसंपरायचारित्रे दशमु गुणस्थानक होय अने यथाख्यात चारित्रे अगियारमुं, बारमुं, तेरमुं तथा चौदमुं एम चारगुणस्थानक कह्यांछे. इति गुणस्थानक. सामायिक अने छेदोपस्थापनिय चारित्रवाळा जघन्य एकभव अने उत्कृष्टा आठ भव करे अने बाकीना त्रण चारित्रवाळा जघन्य एक भव अने उत्कृष्टा त्रणभव करे. इति भव. सामायिक चारित्र एकभवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट नवसें वार आवे, छेदोपस्थापनियचारित्र एक भवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट एकसोने वीसवार आवे परिहार विशुद्धि चारित्र एक भवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट त्रणवार आवे, सुक्ष्म संपराय चारित्र एक भवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट चार वार आवे अने यथाख्यात चारित्र एक भवमां जघन्य एकवार ने उत्कृष्ट बे वार आवे छे एम कह्युं छे. इति आकर्ष. पहेलेथी चार चारित्र सुधीमां एक क्षयोपशमभाव लाभे अने यथाख्यात चारित्रने विषे उपशमभाव अने क्षायिक ए बे भावलाभे. इतिभाव. सर्वथी थोडा

सुक्ष्मसंपरायचारित्रवाळा, सुक्ष्मसंपरायचारित्र वाळाथी परिहार विशुद्धि चारित्रवाळा संख्यातगुणा, परिहारविशुद्धि चारित्रवाळाथी यथाख्यात चारित्र-वाळा संख्यात गुणा, यथाख्यात चारित्रवाळाथी छेदो पस्थापनिय चारित्रवाळा संख्यात गुणा अने छेदो पस्थापनिय चारित्रवाळाथी सामायिक चारित्रवाळा जीवो संख्यातगुणा लाभे. इति अल्पबहुत्व. ए प्रमाणे ऊगणीशद्वारे संक्षेपे करीने पांच चारित्रकह्यां.

॥ इति संजतिद्वार ॥

अथ साडत्रीसमुं जराउद्वार.

जराउ–वेदनी–ते बे प्रकारे छे जरावेदना अने २ शोक वेदनी ते सर्व संसारी जीवोने होयछे. शरीरे करीने जे वेदाय ते जरावेदनी अने मने करीने जे वेदाय ते शोकवेदनी जाणवी,

नारकीनोएकदंडक, देवताना तेरदंडक, गर्भजतिर्यंचनोएक दंडक, अने गर्भज मनुष्यनो एक दंडक एम सोल दंडकना जीवोने एक जरा-वेदनी अने बीजी शोकवेदनी एम बे वेदनी होयछे,

एकेंद्रियनापांचदंडकअने विगलेंद्रियना त्रण दंडक एम आठ दंडकना जीवोने तथा समुर्छिम मनुष्य अने समुर्छिमतिर्यंचपंचेंद्रियने एक जरा-वेदनीज होय छे. सिद्धना जीवोने एके वेदनी नथी.

॥ इति जराद्वार ॥

अथ अडत्रीसमुं परिग्रहद्वार.

परिग्रह–संग्रह ते त्रण प्रकारे छे. १ कर्म परिग्रह, २ शरीर परिग्रह अने ३ बाह्य भंडोपगरण (भाजनादि उपकरण) परिग्रह.

नारकी तथा एकेंद्रियने एक कर्म परिग्रह अने बीजो शरीर परिग्रह एम बे परिग्रह होय छे. देवता तथा त्रण विगलेंद्रिय, तिर्यंच पंचेंद्रिय अने मनुष्यने त्रणे परिग्रह होय छे.

॥ इति परिग्रहद्वार ॥

अथ ओगणचालीसमुं अल्प बहुत्वद्वार.

अल्पबहुत्व एटले सर्व जीवोमां कया दंडके जीवो थोडा अने कया दंडके जीवो वधारे एम जे कहेवुं तेनुं नाम अहिं अल्पबहुत्व जाणवुं.

सर्वथी गर्नज मनुष्य थोमा, तेथी बादर अग्निकायना दंमके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी वैमानिकना दंमके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी जुवनपतिना दंमके जीवो असंख्यातगुणा तेथी नारकीना दंमके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी व्यंतरना दंमके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी ज्योतिषीना दंमके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी चौरिंद्रियना दंमके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी तिर्यंच पंचेंद्रियना दंमके जीवो विशेषाधिक, तेथी बेइंद्रियना दंमके जीवो विशेषाधिक, तेथी ते इंद्रियना दंमके जीवो विशेषाधिक, तेथी पृथ्वीकायना दंमके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी अपकायना दंमके जीवो असंख्यातगुणा, तेथी वाउकायना दंमके जीवो असंख्यातगुणा अने वाउकायथी वनस्पतिकायना जीवो अनंतगुणा कह्यां ले.ए प्रमाणे सामान्ये चोवीशे दंमके जीवोनुं अल्पबहुत्व कह्युं.

विशेष व्याख्याए जीवो सबंधी अल्पबहुत्वना अठाणुं नेदकहेले गर्नजमनुष्यो सर्वे थइने (७ए२२७१६२, ५१४२६४३, ३७५ए३५४, ३ए५०३३६,)

सातक्रोम बाणुलाख अठ्यावीशहजार एकसोनेबासठ क्रोमाक्रोम क्रोम, एकावनलाख बहेंतालीसहजार ठसेंनेत्रेंतालीश क्रोमाक्रोम, सामत्रीशलाख ङगणसाठ हजार त्रणसेंने चोपनक्रोम, ङगणचालीशलाख पच्चास हजार त्रणसोनेबत्रीश ठे. ते संख्यामांथी पण पुरुषो करतां स्त्री सत्यावीस गणी ऊाऊेरी ठे. माटे, १ प्रथम सर्वथी थोमा गर्भज मनुष्यो (पुरुषो), २ तेथी मनुष्यणी (स्त्रीउ) संख्यातगुणी, ३ तेथी बादर तेउकाय पर्याप्ता असंख्यातगुणा, ४ तेथी अनुत्तर विमानवासी देवो असंख्यातगुणा, ५ तेथी उपरला त्रण ग्रैवेयकना देवता संख्यातगुणा, ६ तेथी मध्य त्रण ग्रैवेयकना देवो संख्यातगुणा, ७ तेथी नीचला त्रण ग्रैवेयकना देवो संख्यातगुणा, ८ तेथी अच्युत देवलोकना देवता संख्यातगुणा, ९ तेथी आरण्य देवलोकना देवो संख्यातगुणा, १० तेथी प्राणात देवलोकना देवो संख्यातगुणा, ११ तेथी आणत देवलोकना देवो संख्यातगुणा, १२ तेथी सातमी नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, १३ तेथी ठ्ठी नरक

पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, १४ तेथी सहस्रार देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, १५ तेथी महाशुक्र देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, १६ तेथी पांचमी नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, १७ तेथी लांतक देवलोकना देवता असंख्यातगुणा, १८ तेथी चोथी नरकपृथ्वीना नारकीअसंख्यातगुणा, १९ तेथी ब्रह्मदेवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २० तेथी त्रीजी नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, २१ तेथी मां-हेंद्र देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २२ तेथी स-नत्कुमार देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २३ तेथी बीजी नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, २४ तेथी समुर्च्छिम मनुष्य असंख्यातगुणा, २५ तेथी इशान देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २६ तेथी इशान देवलोकनी देवीयो संख्यातगुणी, २७ तेथी सौधर्म देवलोकना देवो संख्यातगुणा, २८ तेथी सौधर्म देवलोकवासी देवीयो बत्रीसगुणी छे माटे संख्यात-गुणी, २९ तेथी भुवनपतिना देवता असंख्यातगुणा, ३० तेथी भुवनपतिनी देवीयो बत्रीसगुणी छे माटे

संख्यातगुणी ३१ तेथी पहेली नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, ३२ तेथी खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनिया पुरुष असंख्यातगुणा, ३३ तेथी खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनिनी स्त्रीउ त्रिगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ३४ तेथी थलचर पंचेंद्रिययोनिया पुरुष संख्यातगुणा, ३५ तेथी थलचर पंचेंद्रिय योनिनी स्त्रीउ त्रिगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ३६ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनिया पुरुष संख्यातगुणा, ३७ तेथी जलचर तिर्यंच योनिनी स्त्रीउ त्रिगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ३८ तेथी व्यंतर निकायना देवो संख्यातगुणा, ३९ तेथी व्यंतर देवीयो बत्रीसगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ४० तेथी ज्योतिषी देवता संख्यातगुणा, ४१ तेथी ज्योतिषीनी देवीयो बत्रीसगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ४२ तेथी खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनी या नपुंसक संख्यातगुणा, ४३ तेथी थलचर पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनि या नपुंसक संख्यातगुणा, ४४ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनि या नपुंसक संख्यातगुणा, ४५ तेथी चौरिंद्रिय पर्याप्ता संख्यातगुणा, ४६ तेथी सर्व पंचेंद्रिय पर्याप्ता

विशेषाधिक, ४७ तेथी बेइंद्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक, ४८ तेथी तेइंद्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक, ४९ तेथी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५० तेथी चौरिंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५१ तेथी तेइंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५२ तेथी बेइंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५३ तेथी प्रत्येक शरीरवाला बादर वनस्पति कायिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ५४ तेथी बादर निगोदपर्याप्ता अनंतकायना शरीर असंख्यातगुणा, ५५ तेथीबादरपृथ्वीकायियापर्याप्ता असंख्यातगुणा ५६ तेथी बादर अपकायिया पर्याप्ता असंख्यात गुणा, ५७ तेथी बादर वाउकायिया पर्याप्ता असंख्यात गुणा, ५८ तेथी बादर ते उकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ५९ तेथी प्रत्येक शरीरवाळा बादर वनस्पति कायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६० तेथी बादर निगोदीया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६१ तेथी बादर पृथ्वी कायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६२ तेथी बादर अपकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६३ तेथी बादर वाउकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६४

तेथी सुक्ष्म तेउकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६५ तेथी सुक्ष्म पृथ्वीकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक, ६६ तेथी सुक्ष्म अपकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक, ६७ तेथी सुक्ष्म वाउकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक, ६८ तेथी सुक्ष्म तेउकायिया पर्याप्ता संख्यात गुणा, ३९ तेथी सुक्ष्म पृथ्वीकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७० तेथी सुक्ष्म अपकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७१ तेथी सुक्ष्म वाउकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७२ तेथी सुक्ष्म निगोदनां शरीर अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ७३ तेथी सुक्ष्म निगोदनां शरीर पर्याप्ता संख्यातगुणा, ७४ तेथी अभव्य सिद्धिया जीव अनंत गुणा, ७५ तेथी पडिवाय प्रतिपत्ती सम्यग् दृष्टिजीव अनंतगुणा, ७६ तेथी सिद्धना जीव अनंतगुणा, ७७ तेथी बादर वनस्पतिकायिया पर्याप्ता अनंतगुणा, ७८ तेथी बादर पर्याप्ता विशेषाधिक, ७९ तेथी बादर वनस्पतिकायिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ८० तेथी बादर अपर्याप्ता विशेषाधिक, ८१ तेथी सर्वपर्याप्ता बादरजीव विशेषाधिक, ८२ तेथी सुक्ष्म वनस्पतिका-

यिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ७३ तेथी सुक्ष्म अपर्याप्ता विशेषाधिक, ७४ तेथी सुक्ष्म पर्याप्ता वनस्पतिकायिया संख्यातगुणा, ७५ तेथी सर्व सुक्ष्म पर्याप्ता विशेषाधिक, ७६ तेथी सर्व पर्याप्ता अपर्याप्ता सुक्ष्म जीव विशेषाधिक, ७७ तेथी नव्यसिद्धिक नव्यजीव विशेषाधिक, ७८ तेथी निगोदनाजीव विशेषाधिक, ७९ तेथी वनस्पतिना जीव विशेषाधिक,९० तेथी एकेंद्रियजीव विशेषाधिक, ९१ तेथी तिर्यंचयोनिया विशेषाधिक, ९२ तेथी मिथ्या दृष्टि विशेषा धिक, ९३ तेथी अविरतिजीव विशेषाधिक, ९४ तेथी सकषायी जीव विशेषाधिक, ९५ तेथी छद्मस्थजीव विशेषाधिक, ९६ तेथी सयोगी विशेषाधिक, तेथी सर्व संसारी जीवविशेषाधिक अने ९७ तेथी सर्व जीवविशेषाधिक छे.

॥ इति अल्प बहुत्वद्वार ॥

अथ चालीसमुं संज्ञीद्वार.

संज्ञी—संज्ञा—जाणवुं तेने संज्ञा कहीए. संज्ञा त्रण प्रकारनी छे, १ दीर्घकालीकी संज्ञा, २ हितोप-

देशीकी संज्ञा अने ३ दृष्टिवादोपदेशिकी संज्ञा. घणा काळनी वात जाणे एटले त्रिकालिक वस्तुनुं जाणपणुं ते दीर्घ कालिकी नामे संज्ञा जाणवी. पोताना शरीर रक्षणने अर्थे इष्ट वस्तुमां प्रवर्त्ते अने अहित वस्तुथी निवर्त्ते तेनुं नाम हितोपदेशिकी संज्ञा जाणवी. द्वादशांगीना जाणनार सम्यग् दृष्टि श्रुतज्ञानने जे जाणे तेनुं नाम दृष्टिवादोपदेशीकी संज्ञा जाणवी.

भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक ए देवताना तेर दंडक तथा तिर्यंचनो एक दंडक अने नारकीनो एक दंडक एम पंदर दंडके, एक दीर्घकालिकी संज्ञा होय कारणके आ अमुक काम कर्युं, अमुक काम करुं छुं, अने अमुक काम करीश एम अतित, अनागत अने वर्तमान ए त्रणकाल विषयिकनुं जाण पणुं छे माटे ते दीर्घकालिकी संज्ञा जाणवी. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियना दंडके जीवोने एक हितोपदेशिकी संज्ञा होय छे, कारणके एमने भाव मन छे माटे कांइक मनोज्ञान सहित वर्तमान काळने विषे इष्ट वस्तुनी प्रवृत्ति अने अनिष्ट वस्तुनी

निवृत्ति रुप जाण पणुं होय तेथी तेने हितोपदेशिकी संज्ञा जाणवी. पृथ्वीकायादिक पांचे एकेंद्रियना दंडके जीवोने एके संज्ञा होय नहि, कारणके एमने एकज काय योग छे माटे संज्ञा रहित जाणवा. मनुष्यना दंडके जीवोने दीर्घ कालिकी संज्ञा होय तथा कोइएक सम्यगदृष्टि, चौदपूर्वधरजीवोने बीजी दृष्टिवादो पदेशिकी संज्ञा पण होय छे. हितो पदेशिकी संज्ञा दीर्घकालिकी संज्ञाने विषे अंतर्भूतछे.

॥ इति संज्ञीद्वार ॥

अथ एकताळीसमुं प्रकीर्णद्वार.

जीवोना शरीरादिकना माप जे अंगुलेथी पामी एते अंगुलादिकनुं स्वरुप तथा जीवोना आयुष्य जे पल्योपम सागरोपमादिकना कह्यां छे ते पल्योपमअने सागरोपमनुं स्वरुप संक्षेपथी कहे छे.

एक आत्म अंगुल, बीजुं उत्सेधांगुल अने त्रीजुं प्रमाण अंगुल एम अंगुल त्रण प्रकारे छे,तेमां जे काळे जे लोकजेटलुं मनुष्यनुं अंगुलहोय तेअंगुलप्रमाणने आत्म अंगुल कह्युं छे. आत्म अंगुले नगर, गाम, कुवा, तळाव,

ञात्र, गढ, पोळ, कोठा, वहाण, रथ अने गाम्मादिक मपायछे जेमके रुषन्नदेवना वारे रुषन्नदेवना अंगुले मापीने लोको घर, हाट, कुवा प्रमुख करता हता अने श्रीमहावीर स्वामीना वारे महावीर स्वामीना अंगुले मापीने घर, हाट, कुवा प्रमुख लोको करता हता ए प्रमाणे आत्म अंगुलनुं स्वरुप जाणवुं.

अनंता सुक्ष्म परमाणुए एक व्यवहार परमाणु थाय, ते व्यवहार परमाणु मंदिरने विषे छिद्रादिकथी आवता सूर्यना किरणोमां जे उम्मतां रजना कणीया देखाय छे, तेना अनंतमा ञाग जेटलो ऊीणो होय छे. अनंता व्यवहार परमाणुए एक उष्ण सन्निया थाय, आठ उष्ण सन्निये एक सण सन्नियो थाय. ए आठ सण सन्निए एक उर्ध्वरेणु अने आठ उर्ध्वरेणुए एकत्रसरेणुथाय छे. ते त्रसरेणु बेइंद्रियादिक त्रस जीवोने चालती जे रज उमे छे, तेना एक कणीया बराबर जाणवो. आठ त्रसरेणुए एक रथरेणुए थाय; तेरथरेणु रथादिक चालतां जे रज उमे छे ते मांहेना एक कणीया जेवमो जाणवो. आठ रथरेणुए कुरुक्षे-

त्रना युगलीया मनुष्यना एक वाळाग्र, कुरुक्षेत्रना युगलीया मनुष्यना आठ वाळाग्रे हरिवर्ष अथवा रम्यकवर्षक्षेत्रना युगलीयानो एकवाळग्र. हरिवर्ष अथवा रम्यक वर्ष क्षेत्रना युगळीयाना आठ वाळाग्रे हेमवंत अथवा ऐरण्यवृत क्षेत्रना युगलीयानो एक वाळाग्र हेमवंत अथवा ऐरण्यवृत क्षेत्रना युगली-याना आठवाळाग्रे, महाविदेह क्षेत्रना मनुष्यनो एक वाळाग्र. महाविदेहना मनुष्यना आठ वाळाग्रे, जन-रत अथवा ऐरवृतक्षेत्रना मनुष्यनो एक वाळाग्र जाणवो. आठ वाळाग्रे एकलिंख, आठ लिंखे एकजुं, आठजुंए एक जवमध्य अने आठ जवमध्ये एक उत्से घांगुल थाय, एवा छ उत्सेघागुले एक पग, बे पगे एक वेंत, बे वेंते अथवा चोवीस अंगुले एक हाथ, चार हाथे एक धनुष्य, बे हजार धनुष्ये एकगाउ अने एवा चार गाउए एक जोजन थाय. ए उत्सेघांगुले देवतादिक सर्व संसारी जीवोनी अवगाहनानुं प्र-माण (माप) कह्युं छे.

चारसें उत्सेघांगुले एक प्रमाण अंगुल थाय. अने एक प्रमाण अंगुले चारसें उत्सेघांगुलथाय एम

जाणवुं. पाठांतरे हजार उत्सेधांगुले करीने एक प्रमाण अंगुल थाय एम लख्युं छे माटे बहु श्रुत कहे ते सत्य जाणवुं. चोवीस प्रमाण अंगुले एक हाथ, चार हाथे एक धनुष्य, बे हजार धनुष्ये एकगाउ अने एवा चार गाउए एक जोजन थाय छे. शाश्वता पर्वतो, द्वीपो, समुद्रो, नदीउ, द्रहो, पृथ्वी, लोक, अलोक, नरकावासा अने विमानो विगेरेनुं लांबपणुं, पहोळपणुं तथा परिधि विगेरेना माप प्रमाण अंगुले कह्यां छे.

हवे पल्योपमनुं स्वरुप कहे छे. एक उद्धार पल्योपम, बीजो अद्धापल्योपम अने त्रीजो क्षेत्र पल्योपम एवी रीते त्रण प्रकारना पल्योपम छे, ने ते दरेकना वळी एक बादर अने बीजो सुक्ष्म एम बे बे भेद गणतां पल्योपम छ प्रकारना थाय छे.

उत्सेधांगुले एक जोजन एटले चार गाउ लांबो, पहोळोने उंडो एवो एक कुपाकार पल्य (पालो) कल्पीए, ने ते पल्य मध्ये देवकुरु अथवा उत्तर कुरुमां उत्पन्न थयेलो एवो सात दिवसनो घेटो होय ते घेटानोवाळ एक उत्सेधांगुल प्रमाण लइ तेना सात वार आठ आठ खंड करीए त्यारे ए एक अंगुल प्र-

माण वाळनां बीसलाख सत्ताणुं हजार एकसोने बावन खंरू थाय तेवा खंरू गांसीने ए पल्य जरीये, ते एवी रीते गांसीने जरीयेके तेना उपर चक्रवर्तीनुं कटक चाल्युं जाय तो पण ते घसके नहि तथा गंगानदीनो प्रवाह तेने जेदी शके नहि, अग्निए करीने बळे नहि अने वायरे करी एक बाळाग्र खंम पण उके नहि एवो गांसीने जरीए; पठी ए पल्यमांथी एकेका समये एकेक केशखंरू काढतां जेटले काळे ते पल्य खाली थाय तेटला काळने बादर उधार पल्योपम कहे ठे. ते उधार पल्यो पम संख्याता समयकाळ, प्रमाण होय ठे, जे कारणमाटे ते खंम संख्याताज होय माटे संख्यातो काळ कह्यो ठे एम उधार पल्योपमनुं स्वरुप जाणवुं.

पूर्वे जे वालाग्रखंरू पल्यजर्यो ठे ते वाळाग्र खंरूने ज्ञानीर्ठ बादरवालाग्र कहे ठे. बादर एकेक खंरूना असंख्याता असंख्याता सुक्ष्म खंरू मनथी कल्पीए, ते एवा सुक्ष्म कल्पीए केजे एक खंरूनो वळी बीजो खंरू केवळी केवळज्ञाने करी पण कल्पी न शके एवा सुक्ष्मखंरू कल्पीए. ए सुक्ष्मखंरू करी पुर्वोक्त रीते कुप

नरीए पछी ते कुपमांथी समये समये एकेको खंम काढीए एम काढतां काढतां जेटला काळे ए पल्य खाली थाय तेटला काळने सुक्ष्म उद्धार पल्योपम कहे छे. सुक्ष्म उद्धार पल्योपम असंख्याता समय एटले संख्याता क्रोम वरसनो होय छे. पच्चीस कोमा कोमी उद्धार पल्योपमना जेटला समय थाय तेटला द्वीप अने समुद्रो आ तिर्छा लोकमां छे एम कह्युं छे.

पूर्वोक्त योजन प्रमाण पल्य बादर वाळाग्रे नरी अने तेमांथी सोसो वर्षे एकेक वालाग्र काढतां काढतां ते पल्य जेटला काळे खाली थाय तेटला काळने बादर अद्धा पल्योपम कहे छे. बादर अद्धा पल्योपम संख्याता क्रोम वरस प्रमाण थाय. हवे तेहीज बादर खंमना पूर्वोक्त रीते असंख्याता सुक्ष्म खंम कल्पीए ने ते कल्पेला खंममांथी एकेको खंम सोसो वर्षे काढीए ने एम सुक्ष्म खंम काढतां काढतां जेटलाकाळे ते पल्य खाली थाय तेटला काळने सुक्ष्म अद्धा पल्योपम कहे छे. सुक्ष्म अद्धा पल्योपम असंख्याता क्रोम वर्षे थाय, दश कोमाकोमी सुक्ष्म अद्धा पल्योपमे एक अद्धा

सागरोपम थाय; ए सुक्ष्म अद्धापल्योपम अने सागरोपमे करी देवता, नारकी अने तिर्यंच विगेरेना आयुष्य तथा स्वकायस्थिति, भवस्थिति अने कर्म स्थितिनुं काळमान कह्युं छे.

पूर्वोक्त रीते एक योजन प्रमाण पल्यनेविषे भरेला बादर वाळाग्र मांहेथी एकेका वाळाग्रे स्पर्शेला जेटला जेटला आकाश प्रदेश होय तेटला तेटला समये एक वाळाग्र काढीए एम काढतां काढतां जेटला काळे ते पल्य खाली थाय तेटला काळने एक बादर क्षेत्र पल्योपम कहीए. एक बादरक्षेत्र पल्योपम असंख्याती उत्सर्पीणी अने असंख्याती अवसर्पीणीए थाय छे. हवे तेहीज बादर वाळाग्र खंडना पूर्वोक्त रीते सूक्ष्म वाळाग्रखंड कल्पीए ने ते कल्पेला सुक्ष्म वाळाग्रने स्पर्शेला प्रदेश तथा अणस्पर्श्या एवा समस्त आकाश प्रदेशने समये समये काढतां जेटलाकाळे ते पल्य खाली थाय तेटला काळने सुक्ष्म क्षेत्र पल्योपम कहे छे. सुक्ष्मक्षेत्र पल्योपमनुं काळमान पूर्वोक्त बादरक्षेत्र पल्योपमथी असंख्यातगुणु असंख्याती उत्सर्पीणी अने असंख्याती अवसर्पीणी प्रमाण

कह्युं छे. एवा दश कोमाकोमी सुक्ष्मक्षेत्र पल्योपमे एक सुक्ष्मक्षेत्र सागरोपम थाय. ए पल्योपम तथा सागरोपमे करी त्रसादिक जीवोनुं परिमाण करवुं एम कह्युं छे.

त्रण प्रकारना सुक्ष्म पल्योपमनुं प्रयोजन शास्त्र ने विषे छे अने त्रण प्रकारना बादर पल्योपम कह्यां छे तेतो फक्त सुक्ष्म पल्योपमना सुखावबोध थवा माटे कह्यां छे तेनुं कांइ बीजुं प्रयोजन शास्त्रने विषे नथी.

दश कोमाकोमी पल्योपमे एक सागरोपम थाय दश कोमाकोडी सागरोपमे एक उत्सर्पीणी अने दश कोमाकोमी सागरोपमे एक अवसर्पीणी थाय. एक उत्सर्पीणी अने एक अवसर्पीणी मळीने वीस कोमाकोमी सागरोपमे एक काळचक्र थाय. अनंता काळचक्रे एक पुद्गल परावर्त्तन थाय. एवा अनंता पुद्गल परावर्त्तनो, जीवे समकित अणफरस्या अतिक्रम्या माटे तत्वरुचीरुप शुद्ध समकितवमे भला प्रकारे ज्ञान दर्शन चारित्र आराधी अनंत सुखनुं धाम मोक्षने माटे प्रयत्न करवो ते जीवने श्रेयस्कर छे.

॥ इति प्रकीर्णद्वार. ॥

अथ जीवविचारना बोल.

१ जीवना भेद बे छे–१ संसारी–कर्म सहित. २ सिद्ध--कर्म रहित.

२ संसारी जीवना भेद बे छे–१ त्रस–हाले चाले ते. २ स्थावर--स्थिर रहे ते.

३ स्थावर जीवना पांच भेद छे--१ पृथ्वीकाय--माटी पाषाणादिक. २ अप्पकाय--पाणीना जीव. ३ तेउकाय--अग्निना जीव. ४ वाउकाय--वायराना जीव. ५ वनस्पतिकाय--झाड पालादिकना जीव.

४ वनस्पतिकायना बे भेद छे–१ प्रत्येक–एक शरीरने विषे एकजीव होय ते. २ साधारण–एक शरीरने विषे अनंता जीव होय ते.

५ त्रसकायना चार भेद छे–१ बेइंद्रिय–स्पर्शनेंद्रिय (त्वचा) अने रसनेंद्रिय (जीभ) वाळां. २ तेइंद्रिय–स्पर्शनेंद्रिय, रसनेंद्रिय अने घ्राणेंद्रिय (नासिका) वाळां. ३ चउरिंद्रिय–स्पर्शनेंद्रिय, रसनेंद्रिय, घ्राणेंद्रिय अने चक्षुरिंद्रिय (आंख) वाळा. ४ पंचेंद्रिय–स्पर्शनेंद्रिय, रसनेंद्रिय, घ्राणेंद्रिय, चक्षु-

रिंद्रिय अने श्रोत्रेंद्रिय (कान) वाळा.

६ पंचेंद्रिय जीवना चार ज्ञेद छे—१ नारकी, २ तिर्यंच, ३ मनुष्य अने ४ देवता.

७ नारकीना सात ज्ञेद छे. १ घम्मा, २ वंशा, ३ सेला, ४ अंजना, ५ रिष्टा, ६ मघा अने ७ माघवती. तेना गोत्रना नाम अनुक्रमे जाणवा. १ रत्नप्रज्ञा, २ शर्कराप्रज्ञा, ३ वालुकाप्रज्ञा, ४ पंकप्रज्ञा, ५ धूमप्रज्ञा. ६ तमः प्रज्ञा अने, ७ तमः तमः प्रज्ञा.

८ तिर्यंच पंचेंद्रियजीवोना त्रण ज्ञेद छे—१ जलचर—पाणीमां चालनारां. २ स्थलचर—जमीनउपर चालनारां. ३ खेचर—आकाशमां उमनारां.

९ मनुष्यना त्रण ज्ञेद छे—कर्मज्ञूमीना, २ अकर्मज्ञूमीना अने ३ अंतर्द्वीपना.

१० कर्मज्ञूमी १५ छे-- ५ ज्ञरत, ५ ऐरवत अने ५ महाविदेह.

११ अकर्मज्ञूमी ३० छे. ५ हैमवत्, ५ हैरण्यवत्, ५ हरिवर्ष, ५ रम्यक्, ५ देवकुरु अने ५ उत्तरकुरु.

१२ अंतर्द्वीप ५६ छे--आ जंबुद्वीपमां पूर्व पश्चिम

लांबा एवा हिमवत् अने शिखरी ए बे पर्वतो छे. ते पर्वतोना दरेकना छेडाना बब्बे गजदंत लवण समुद्रमां गयेला छे. ने ते अकेक गजदंत उपर सात सात अंतर्द्वीप छे.

१३ देवताना चार भेद छे. १ भुवनपति, २ व्यंतर, ३ ज्योतिषी अने ४ वैमानिक.

१४ भुवनपतिना दश भेद छे--१ असुरकुमार २ नागकुमार, ३ सुवर्णकुमार, ४ विद्युतकुमार, ५ अग्नि कुमार, ६ द्वीपकुमार, ७ उदधिकुमार, ८ दिशीकुमार, ९ पवनकुमार अने १० स्तनितकुमार.

१५ व्यंतरना बे भेद छे. १ व्यंतर, २ वाणव्यंतर.

१६ व्यंतरना आठ भेद छे. १ पिशाच, २ भूत, ३ यक्ष, ४ राक्षस, ५ किन्नर, ६ किंपुरुष, ७ महोरग अने ८ गंधर्व.

१७ वाणव्यंतरना आठ भेद छे. १ अणपन्नी, २ पणपन्नी, ३ इसीवादी, ४ भूतवादी, ५ कंदित, ६ महाकंदित, ७ कोहंड अने ८ पतंग.

१८ ज्योतिषीना पांच भेद छे. १ चंद्र, २ सूर्य,

३ ग्रह, ४ नक्षत्र अने ५ तारा.

१९ वैमानिक देवताना बे भेद छे--१ कल्पोपन्न--स्वामी सेवक भाव आदि मर्यादावाळा. २ कल्पातित--स्वामी सेवक आदि मर्यादा रहित.

२० कल्पोपन्न--बार देवलोकवाळा. ते देवलोकना नाम. १ सुधर्म, २ इशान, ३ सनत्कुमार, ४ माहेन्द्र, ५ ब्रह्मलोक, ६ लांतक, ७ महाशुक्र, ८ सहस्रार, ९ आनत, १० प्राणत, ११ आरण अने १२ अच्युत.

२१ कल्पातितना बे भेद छे. १ नव ग्रैवेयक, २ पांच अनुत्तर.

नव ग्रैवेयकना नाम.

१ सुदर्शन् २ सुप्रतिबंध ३ मनोरम ४ सर्वभद्र ५ विशाळ ६ सुमनस ७ सुमणुस ८ प्रीयंकर ९ आदित्य.

२२ पांच अनुत्तरना नाम. १ विजय, २ विजयंत, ३ जयंत, ४ अपराजित अने सर्वार्थसिद्ध.

२३ सिद्धना जीवो पंदर भेदे छे. १ जिनसिद्ध

२ अजिनसिद्ध, ३ तीर्थसिद्ध, ४ अतीर्थसिद्ध, ५ गृह-लिंगसिद्ध, ६ अन्यलिंगसिद्ध, ७ स्वलिंगसिद्ध, ८ स्त्री लिंगसिद्ध, ९ पुरुषलिंगसिद्ध, १० नपुंसकलिंगसिद्ध, ११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध, १२ स्वयंबुद्धसिद्ध, १३ बुद्धबोधित-सिद्ध, १४ एकसिद्ध, अने १५ अनेकसिद्ध. ए प्रकारे जीवनो विचार संक्षेपे जाणवो. हवे ए जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान तथा उत्कृष्ट आयुष्यनुं मान कहे छे.

२४ पृथ्वीकाय. शरीर प्रमाण--अंगुळनो असंख्यातमो जाग. आयुष्--बावीश हजार वर्ष.

२५ अप्काय. शरीर प्रमाण-अंगुलनो असंख्यातमो जाग. आयुष्—सात हजार वर्ष.

२६ तेउकाय. शरीर प्रमाण--अंगुलनो असंख्यातमो जाग. आयुष्--त्रण अहोरात्रि.

२७ वाउकाय. शरीर प्रमाण—अंगुलनो असंख्यातमो जाग. आयुष्—त्रण हजार वर्ष.

२८ साधारण वनस्पतिकाय—शरीर प्रमाण—अंगुलनो असंख्यातमो जाग. आयुष्—अंतर्मुहूर्त.

२९ प्रत्येक वनस्पतिकाय, शरीर प्रमाण—एक

हजार योजन अधिक. आयुष्—दश हजार वर्ष.

३० बेइंद्रिय, शरीर प्रमाण—बार योजन. आयुष्—बार वर्ष.

३१ तेइंद्रिय. शरीर प्रमाण—त्रण गाउ. आयुष्—४९ दिवस.

३२ चउरिन्द्रीय. शरीर प्रमाण—चार गाउ. आयुष्—૬ मास.

३३ प्रथम नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—७॥ धनुष्ने ६ अंगुल. आयुष्—एक सागरोपम.

३४ बीजी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—१५॥ धनुष् अने १२ अंगुल. आयुष्—त्रण सागरोपम.

३५ त्रीजी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—३१। धनुष्. आयुष्—सात सागरोपम.

३६ चोथी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—६२॥ धनुष्, आयुष—१० सागरोपम.

३७ पांचमी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—१२५ धनुष. आयुष—१७ सागरोपम.

३८ ૬ठी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—२५०

धनुष, आयुष्.—२२ सागरोपम.

३ए सातमी नरकना जीवो, शरीर प्रमाण—५०० धनुष. आयुष—३३ सागरोपम.

४० गर्भ्नज जलचर. शरीर प्रमाण—एक हजार योजन. आयुष—क्रोम पूर्व.

४१ गर्भ्नज स्थलचर. शरीर प्रमाण—ब गाउ. आयुष—त्रण पल्योपम.

४२ गर्भ्नज खेचर. शरीर प्रमाण—बेथी नव धनुष्य. आयुष—पल्योपमनो असंख्यातमो न्नाग.

४३ गर्भ्नज न्नुजपरिसर्प. शरीर प्रमाण—बेथी नव गाउ. आयुष—पूर्व क्रोड वर्ष.

४४ गर्भ्नज उरपरिसर्प. शरीर प्रमाण—एक हजार योजन. आयुष—पूर्व क्रोम वर्ष.

४५ समुर्छिम जलचर. शरीर प्रमाण—एक हजार योजन, आयुष—क्रोम पूर्व वर्ष.

४६ समुर्छिम स्थलचर. शरीर प्रमाण—बेथी नव गाउ, आयुष—८४००० वर्ष.

४७ समुर्छिम खेचर, शरीर प्रमाण—बेथी नव

धनुष. आयुष—७२००० वर्ष.

४८ समुर्छिम भुजपरिसर्प. शरीर प्रमाण—वेथी नव धनुष. आयुष-४२००० वर्ष.

४९ समुर्छिम उरपरिसर्प. शरीर प्रमाण—वेथी नव योजन. आयुष—५३००० वर्ष.

५० गर्भज मनुष्य. शरीर प्रमाण त्रणगाउ. आयुष—त्रण पल्योपम.

५१ समुर्छिम मनुष्य. शरीर प्रमाण—अंगुलनो असंख्यातमो भाग. आयुष—अंतर्मुहूर्त.

५२ भुवनपति देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुष—असुरकुमारनिकायना देवोनुं एक सागरोपमथी अधिक. नवनिकायना देवोनुं देशेउणुं बे पल्योपम.

५३ व्यंतर देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुष—एक पल्योपम.

५४ ज्योतिषी देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुष—चंद्रमा—एक पल्योपमने एक लाख वर्ष. सूर्य—एक पल्योपमने एक हजार वर्ष. ग्रह—एक

पल्योपम. नक्षत्र—अर्ध पल्योपम. तारा—एक पल्यो-पमनो चोथो भाग.

५५ सुधर्म देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुष—बे सागरोपम.

५६ इशान देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुष—बे सागरोपमथी अधिक.

५७ सनत्कुमार देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-६ हाथ, आयुष—सात सागरोपम.

५८ माहेन्द्र देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-६ हाथ. आयुष—सात सागरोपमथी अधिक.

५९ ब्रह्म देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—पांच हाथ. आयुष—दश सागरोपम.

६० लांतक देवलोकना देवता, शरीर प्रमाण—पांच हाथ. आयुष—चौद सागरोपम.

६१ शुक्र देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—चार हाथ. आयुष—सत्तर सागरोपम.

६२ सहस्त्रार देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-चार हाथ. आयुष—अढार सागरोपम.

६३ आणत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-त्रण हाथ, आयुष—ञगणीश सागरोपम.

६४ प्राणत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-त्रण हाथ. आयुष—२० सागरोपम.

६५ आरण देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—त्रण हाथ. आयुष—२१ सागरोपम.

६६ अच्युत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-त्रण हाथ, आयुष—२२ सागरोपम.

६७ नवग्रैवेयकना देवता. शरीर प्रमाण-बे हाथ,

आयुष—१	ला	ग्रैवेयके	२३	सागरोपम.
२	जा	”	२४	”
३	जा	”	२५	”
४	था	”	२६	”
५	मा	”	२७	”
६	ठा	”	२८	”
७	मा	”	२९	”
८	मा	”	३०	”
९	मा	”	३१	”

६८ पांच अनुत्तर विमानना देवता. शरीर प्रमाण—एक हाथ. आयुष—विजय, विजयंत, जयंत ने अपराजीत, ए चार विमानना देवताउनुं ३१ थी ३३ सागरोपम. सर्वार्थ सिद्ध विमाने—३३ सागरोपम.

श्री नव तत्त्वना बुटा बोल.

१ जीवतत्व, २ अजीवतत्व, ३ पुण्यतत्व, ४ पापतत्व, ५ आश्रवतत्व, ६ संवरतत्व, ७ निर्जरातत्व, ८ बंधतत्व, ९ मोक्षतत्व.

प्राण[1] धारण करे ते जीवतत्व, तेथी विपरित जडस्वभाववाळो अजीवतत्व. शुभ कर्मना उदयथी सुखनो अनुभव थाय ते पुण्यतत्व. अशुभ कर्मना उदयथी दुःखनो अनुभव थाय ते पापतत्व. मिथ्यात्वादिक हेतुए कर्मनुं आववुं ते आश्रवतत्व. कर्मना हेतुभूत मिथ्यात्वादिने रोकवा ते संवरतत्व. देशथी कर्मनो क्षय थवो ते निर्जरातत्व. नवां कर्म परमा-

१ प्राण बे प्रकारे छे. १ द्रव्य प्राण २ भाव प्राण. संसारीने द्रव्य भाव प्राण अने सिद्धना जीवने भाव प्राणज होय.

णुऊंनुं आत्मप्रदेश साथे क्षीरनीरनी पेरे मळवुं ते बंधतत्व. सर्वथा कर्मनो क्षय थवो ते मोक्षतत्व.

१ जीवतत्वना १४ भेद, २ अजीवतत्वना १४ भेद, ३ पुन्यतत्वना ४२ भेद, ४ पापतत्वना ८२भेद, ५ आश्रवतत्वना ४२ भेद, ६ संवरतत्वना ५७ भेद, ७ निर्जरातत्वना १२ भेद, ८ बंधतत्वना ४ भेद, अने

नाम.	रूपी	अरूपी	हेय[1] ज्ञेय[2] उपादेय[3]
जीवतत्व	१४	०	ज्ञेय
अजीवतत्व	४	१०	,,
पुण्यतत्व	४२	०	उपादेय
पापतत्व	८२	०	हेय
आश्रवतत्व	४२	०	,,
संवरतत्व	०	५७	उपादेय
निर्जरातत्व	०	१२	,,
बंधतत्व	४	०	हेय
मोक्षतत्व	०	९	उपादेय
	१८८	८८	

१ त्याग करवा योग्य. २ जाणवा योग्य. ३ आदरवा योग्य.

ए मोक्षतत्वना ए जेद.

उपर प्रमाणे नव तत्वना २७६ जेद थाय छे, तेमां १७७ जेद रुपी छे, अने ७७ जेद अरुपी छे.

जीवनी छ जातीउ.

एकविध—चैतन्य धर्मनी अपेक्षाए जीव एक प्रकारे छे.

द्विविध—त्रस अने स्थावर ए जेदनी अपेक्षाए जीव बे प्रकारे छे.

त्रिविध—स्त्री वेद, पुरुष वेद अने नपुसंक वेद एम वेद आश्रयी जीव त्रण प्रकारे जाणवा.

चतुर्विध—मनुष्यगति, तिर्यंचगति, देवगति अने नरकगति एम गति आश्रयी जीव चार प्रकारे छे.

पंचविध—एकेंद्रिय, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चउरींद्रिय अने पंचेंद्रिय एम इंद्रिय आश्रयी जीव पांच प्रकारे जाणवा.

षड्विध—पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय, वाउकाय, वनस्पतिकाय अने त्रसकाय एमकाय आश्रयी जीव छ प्रकारे

जीवतत्त्व.

जीवना चौद भेद नीचे प्रमाणे छे.

१ सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता, २ सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ३ बादर एकेंद्रिय पर्याप्ता, ४ बादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ५ बेइंद्रिय पर्याप्ता, ६ बेइंद्रिय अपर्याप्ता, ७ तेइंद्रिय पर्याप्ता, ८ तेइंद्रिय अपर्याप्ता, ९ चउरींद्रिय पर्याप्ता, १० चउरींद्रिय अपर्याप्ता, ११ असन्नि पंचेंद्रिय पर्याप्ता, १२ असन्नि पंचेंद्रिय अपर्याप्ता, १३ सन्नि पंचेंद्रिय पर्याप्ता, १४ सन्नि पंचेन्द्रिय अपर्याप्ता.

सूक्ष्म एकेंद्रिय–सूक्ष्म नाम कर्मना उदयथी चर्म दृष्टिने अगोचर एवा सूक्ष्म शरीरवाळा.

बादर एकेंद्रिय–बादर नाम कर्मना उदयथी दृष्टिने गोचर एवा बादर शरीरवाळा.

बेइंद्रिय–स्पर्शन अने रसना, ए बे इंद्रियवाळा.

तेइंद्रिय–स्पर्शन, रसना, अने घ्राण, ए त्रण इंद्रियवाळा.

चउरींद्रिय–स्पर्शन, रसना, घ्राण अने नेत्र, ए

चार इंद्रियवाळा.

असन्नि पंचेंद्रिय–मन संज्ञा विनाना स्पर्शन, रसना, घ्राण, चक्षु अने कर्ण ए पांच इंद्रियवाळा.

सन्नि पंचेंद्रिय–मन संज्ञा सहित पांच इंद्रियवाळा जीवो.

पर्याप्ता–पोताने योग्य पर्याप्ती[१] पुर्ण करी होय एवा जीवो.

अपर्याप्ता–पोताने योग्य पर्याप्ती पूर्ण करी न होय एवा जीवो.

जीवनुं लक्षण.

ज्ञान–मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, मनःपर्यवज्ञान, केवळज्ञान, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विभंगज्ञान; ए आठ ज्ञानमांथी गमे ते एक बे अथवा अधिक ज्ञान जेने होय.

दर्शन–चक्षु, अचक्षु, अवधि अने केवळ ए चार दर्शनमांथी एक अथवा अधिक होय.

चारित्र–सामायिक, छेदोपस्थापनीय, परिहार

---

१ आहारादिक पुद्गलोने ग्रहण करवा परिणमाववानी शक्ति विशेष.

विशुद्धि, सूक्ष्मसंपराय, यथाख्यात, देशविरति तथा अविरति ए सात प्रकारना चारित्र मार्गणाना भेद मांहेला गमे ते होय.

तप–द्रव्य अने भाव; द्रव्य तप बे प्रकारे छे, बाह्य ने अभ्यंतर; तेमांथी गमे ते तप होय.

वीर्य--सकरण[1] अने अकरण[2] वीर्य होय.

उपयोग--पांच ज्ञानना, त्रण अज्ञानना अने चार दर्शनना; ए बार उपयोग मांहेथी गमे ते बे अगर तेथी अधिक होय तेने जीव कहीए.

ए पूर्वोक्त छ प्रकारना लक्षण उंहे अगर वत्ते अंशे होय तेने जीव कहीए.

पर्याप्ती.

पर्याप्ती--छ प्रकारे छे. १ आहार पर्याप्ती, २ शरीर पर्याप्ती, ३ इंद्रिय पर्याप्ती, ४ श्वासोह्वास पर्याप्ती, ५ भाषा पर्याप्ती, ६ मनः पर्याप्ती.

१ आहार पर्याप्ती--आहार ग्रहण करीने रस अने खळ रुपे पृथक् करवानी शक्ति विशेष.

---

१ इंद्रियोना सामर्थ्यरुप. २ आत्मानुं वीर्य.

२ शरीर पर्याप्ती--रसरुप परिणामने रस, रुधिर, मांस, मेद, अस्थि, मज्जा अने शुक्र ए सात धातु-रुप शरीरपणे परिणमाववानी शक्ति विशेष.

३ इंडिय पर्याप्ती--सात धातुने इंड्रियपणे परि-णमाववानी शक्ति विशेष. आ त्रण पर्याप्ती पुरी कर्या विना कोइ जीव मरे नहि.

४ श्वासोछवास पर्याप्ती--श्वासोश्वास वर्गणाना दलिक ग्रहण करी श्वासोश्वासपणे परिणमावी, अ-वलंबी मुकवानी शक्ति विशेष.

५ जाषा पर्याप्ती--जाषा वर्गणाना दलिक ग्रहण करी, जाषापणे परिणमावी, अवलंबी मुकवानी शक्ति विशेष.

६ मनः पर्याप्ती--मनोवर्गणाना दलिक ग्रहण करी मनपणे परीणमावी मनन करवानी शक्ति विशेष.

अजीव तत्व.

अजीवतत्वना १० अरुपी अने ४ रुपी ए प्रकारे १४ जेद छे.

१ धर्मास्तिकाय, २ अधर्मास्तिकाय, ३ आका-

शास्तिकाय, ते प्रत्येकना स्कंध[1] देश[2] ने प्रदेश[3] एम त्रण त्रण भेद तथा काळद्रव्यनो १ भेद ए प्रकारे दश भेद अरुपी अने पुद्गलास्तिकायना स्कंध, देश, प्रदेशने परमाणु[4] ए चार भेद रुपी मळी १४ थया.

धर्मास्तिकाय—गति परिणामने पामेलां जीव पुद्गलने अपेक्षा कारण ते. सहज पणे चलन सहायक गुणवाळो.

अधर्मास्तिकाय--स्थिति पणे परिणमेलां जीव पुद्गलने अपेक्षा कारण ते. सहज पणे स्थिति सहायक गुणवाळो.

आकाशास्तिकाय--अवगाह करनारा जीव पुद्गलने अवकाश आपनार ते.

पुद्गलास्तिकाय--पूरण गलन स्वभाववाळो ते.

धर्मास्तिकाय अने अधर्मास्तिकाय ए बंने वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, शब्द अने रुपरहित; चौदराजलोक

---

१ आखो पदार्थ २ स्कंधनो एक विभाग-स्कंधनी साथे संबंध वाळो केटलोक भाग. ३ स्कंधने लागेलो अनिर्विभाज्य भाग. ४ स्कंध रुपे नहि परिणमेलो निर्विभाज्य भाग.

व्यापी, असंख्य प्रदेशी; भूत, भविष्य अने वर्तमान ए त्रणकाळे शाश्वतपणे रहेनार छे. आकाशास्तिकाय वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, शब्द ने रुप रहित, लोक अलोक व्यापी, अनंत प्रदेशी; त्रीकाळ स्थायी छे. काळ समयादि रुप छे. वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, शब्द अने रुप रहित, व्यवहारथी अढीद्विपव्यापी; अप्रदेशी; त्रीकाळ एक समयरुप द्रव्य पणे रहेनार छे. पुद्गलास्तिकाय -वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, शब्द अने रुप सहित चौदराजलोकमां संख्य, असंख्य अने अनंत प्रदेशी, पूरण गलन स्वभावी छे.

शब्द, अंधकार, उद्योत, प्रभा, छाया, आतप, अने टाढ आदि पुद्गलास्तिकाय द्रव्य जाणवुं. वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्श ते पुद्गलास्तिकायनुं सामान्य लक्षण जाणवुं.

पुण्य तत्व.

पुण्य नव प्रकारे बंधाय छे; अने बेंतालीश प्रकारे भोगवाय छे. पुण्य बांधवाना नव प्रकार.

१ साधु प्रमुखने--अन्न आपवाथी. २ पाणी आपवाथी, ३ रहेवाने स्थानक आपवाथी, ४ सुवाने पाट प्रमुख आपवाथी, ५ पहेरवा उढवा माटे वस्त्र आपवाथी, ६ ते विषे मनमां शुभ संकल्प कर्याथी, ७ वचने करीने स्तुत्यादिक कर्याथी, ८ कायाए करी सेवा कर्याथी, अने ९ नमस्कारादिक कर्याथी.

पुण्य भोगववाना बेंतालीश प्रकार.

१ सातावेदनीय--जेना उदयथी सुखनो अनुभव थाय.

२ उच्च गोत्र--जेना उदयथी ऐश्वर्यादिके करीने संपन्न उच्च कुळमां जन्म धारण करे.

३ मनुष्यगति- जेना उदयथी मनुष्यगति पामे.

४ मनुष्यानुपुर्वी[१] --जेना उदयथी अन्य गतिमां वांका जतां जीवने मनुष्यगतिमां लावे.

५ देवगति--जेना उदयथी देवगति पामे.

६ देवानुपुर्वी--गत्यंतरमां वांका जतां जीवने देवगतिमां आणे ते.

---

१ गत्यंतरमां वांका जतां जीवने पोताना उत्पत्ति स्थाने आणे ते.

७ पंचेन्द्रिय जाति नाम कर्म--जेना उदयथी पंचेन्द्रिपणुं प्राप्त थाय.

८ औदारिक शरीर नाम कर्म--जेना उदयथी औदारिक शरीर योग्य पुद्गलो ग्रहण करी तेने शरीर पणे परिणमावीने जीव पोताना आत्मप्रदेश साथे मेळवे ते.

९ वैक्रियशरीर[1] नाम कर्म--जेना उदयथी विविध क्रिया करवाने समर्थ एवा शरीरनी प्राप्ति थाय.

१० आहारक शरीर नाम कर्म--जेना उदयथी चौद पूर्वधर तीर्थंकरनी ऋद्धि जोवा माटे अथवा तो सुक्ष्म अर्थनो संदेह टाळवा माटे एक हाथना प्रमाणनुं विशिष्ट रुपवाळुं शरीर करे ते.

११ तैजस शरीर नाम कर्म--जेना उदयथी आहार पचाववाना अने तेजोलेश्याना हेतुभूत शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

---

१ वैक्रिय शरीरना बे भेद छे भवप्रत्यायिकने लब्धि प्रत्ययिक. भवप्रत्यायिक नारकी तथा देवताने होय छे, अने लब्धि प्रत्ययिक मनुष्य तथा तिर्यचने होय छे.

१२ कार्मण शरीरनाम कर्म--जेना उदयथी कर्म परमाणुःना उपादान कारण एवा कार्मण शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

१३ औदारिक अंगोपांग नाम कर्म–जेना उदयथी औदारिक शरीरना अंग[1] तथा उपांगनी[2] प्राप्ति थाय.

१४ वैक्रिय अंगोपांग नाम कर्म–जेना उदयथी वैक्रिय शरीरना अंग उपांगनी प्राप्ति थाय.

१५ आहारक अंगोपांग नामकर्म–जेना उदयथी आहारक शरीरना अंग उपांगनी प्राप्ति थाय.

१६ वज्रऋषभनाराच संघयण नामकर्म. (वज्र खीली, ऋषभ पाटो, नाराच मर्कटबंध बे पासे, संघयण हाडकानो निचय) जेना उदयथी बे पासे मर्कट बंध उपर पाटो दइने खीली मारवाथी जेवो मजबुत

---

१ बे हाथ, बे साथळ, पीठ, मस्तक, छाती, अने पेट ए आठ अंग छे. २ अंगुली प्रमुख ते उपांग ने रेखादि अंगोपांग पहेलां त्रण शरीरने अंगोपांग छे, शेष तैजस अने कार्मण ए बे शरीरने अंगोपांग नथी.

बंध थाय तेवा मजबुत संघयणनी प्राप्ति थाय ते.

१७ समचतुरस्र संस्थान नामकर्म—जेना उदयथी पर्यंकासने बेसतां जेनी चारे बाजु सरखी होय एवा संस्थाननी[1] प्राप्ति थाय ते.

१८ शुभवर्ण नामकर्म—जेना उदयथी श्वेत, पीत, रक्तरुप शुभ वर्णनी प्राप्ति थाय ते.

१९ शुभगंध नामकर्म—जेना उदयथी सुरभी-गंधनी प्राप्ति थाय.

२० शुभरस नामकर्म--जेना उदयथी आम्ल, कषायेलाने मीठा रस रुप शुभ रसनी प्राप्ति थायते.

२१ शुभस्पर्श नामकर्म--जेना उदयथी हळवो, चीकणो, सुंवाळो, अने उष्ण स्पर्शरुप शुभ स्पर्शनी प्राप्ति थाय ते.

२२ अगुरुलघु नामकर्म--जेना उदयथी लोहना गोळापेरे अत्यंत भारे नहि; तेमज आकडाना रुनी पेरे अत्यंत हलकुं नहि एवा शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

---

१ शरीरनी आकृति विशेष.

२३ पराघात नामकर्म--जेना उदयथी गमे तेवो बलवान पण अंजाइ जाय ते.

२४ श्वासोश्वास नामकर्म--जेना उदयथी श्वासोश्वास वर्गणाना दलिक लइ शकाय ते.

२५ आतप[१] नामकर्म--जेना उदयथी पोते शीतळ छतां अन्यने ताप करनार थाय ते.

२६ उद्योत नामकर्म--जेना उदयथी चंद्रादिनी पेठे प्रकाश युक्त शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

२७ शुभखगति नामकर्म– जेना उदयथी वृषभ तथा हंसनी पेरे सारी चालवानी गति प्राप्त थायते.

२८ निर्माण नामकर्म—जेना उदयथी अंगोपांग योग्य स्थळे गोठवाय ते.

२९ त्रस नामकर्म—जेना उदयथी उपयोग पूर्वक गमनागमन करवानी शक्ति प्राप्त थाय ते.

३० बादर नामकर्म—जेना उदयथी चर्म चक्षुए देखाय एवा शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

---

१ सूर्यना बिंबमां रहेला बादर पर्याप्ता एकेन्द्रियनेज आतप नामकर्मनो उदय छे.

३१ पर्याप्त नामकर्म—जेना उदयथी पोताने योग्य पर्याप्ति पूर्ण करे ते.

३२ प्रत्येक नामकर्म—जेना उदयथी एक जीव एक शरीरने पामे ते.

३३ स्थिर नामकर्म—जेना उदयथी हाम दांत आदि स्थिर अवयवो होय ते.

३४ शुभ नामकर्म—जेना उदयथी नाभिना उ-परनुं अंग बीजाने खेदकारी न थाय ते.

३५ सुभग नामकर्म—जेना उदयथी सर्व माण-सोने प्रिय लागे ते.

३६ सुस्वर नामकर्म—जेना उदयथी कोयलना जेवा मधुर स्वरनी प्राप्ति थाय ते.

३७ आदेय नामकर्म—जेना उदयथी लोकमां वचन माननीय थाय ते.

३८ यशो नामकर्म—जेना उदयथी लोकमां यश कीर्ति फेलाय ते.

३९ सुरायु—जेना उदयथी देवतानुं आयुष्य पामे ते.

४० मनुष्यायु—जेना उदयथी मनुष्यनुं आयुष्य प्राप्त थाय ते.

४१ तिर्यंचायु—जेना उदयथी तिर्यंचनुं आयुष्य प्राप्त थाय ते.

४२ तीर्थंकर नामकर्म—जेना उदयथी त्रिभुवनना जीवोने पूजवा योग्य थाय ते.

पाप तत्त्व.

पाप अढार प्रकारे बंधाय छे. अने ब्याशी प्रकारे भोगवाय छे.

पाप बांधवाना अढार प्रकार.

१ प्राणातिपात, २ मृषावाद, ३ अदत्तादान, ४ मैथुन, ५ परिग्रह, ६ क्रोध, ७ मान, ८ माया, ९ लोभ, १० राग, ११ द्वेष, १२ कलह, १३ अभ्याख्यान, १४ पैशुन्य, १५ रतिअरति, १६ परपरिवाद, १७ मायामृषावाद अने १८ मिथ्यात्वशल्य.

पाप भोगववाना ब्याशी प्रकार.

१ मतिज्ञानावरणीय—जेना उदयथी पांच इंद्रिय

तथा मनवडे जे नियत वस्तुनुं ज्ञान थाय एवा मतिज्ञाननुं आछादन थाय ते.

२श्रुतज्ञानावरणीय—जेना उदयथी शास्त्रानुसारे जे ज्ञान थाय एवा श्रुतज्ञाननुं आछादन थाय ते.

३ अवधिज्ञानावरणीय—जेना उदयथी इंद्रियादिकनी अपेक्षा विना आत्मावडे जे रुपी द्रव्यनुं ज्ञान थाय एवां अवधिज्ञाननुं आछादन थाय ते.

४ मनःपर्यवज्ञानावरणीय—जेना उदयथी सन्नी पंचेन्द्रियना मनोगत भाव जाणी शकाय एवा मनःपर्यवज्ञाननुं आछादन थाय ते.

५ केवळज्ञानावरणीय—जेना उदयथी लोकालोकमां रहेला रुपी अरुपी पदार्थोनुं ज्ञान थाय एवा केवळज्ञाननुं आछादन थाय ते.

६ दानांतराय—जेना उदयथी पोताना घरमां देवा योग्य वस्तु छतां, योग्य पात्रनो समागम छतां तथा दाननुं फळ जाणवा छतां पण दान आपी शकाय नहि ते.

७ लाभांतराय—जेना उदयथी सामो दातार

છતાં દાતારના ઘરમાં વસ્તુ છતાં, અને માગનાર પોતે પાત્ર છતાં પોતાને ઇચ્છિત વસ્તુ મળી શકે નહિ તે.

૮ [1]ભોગાંતરાય—જેના ઉદયથી પોતે યુવાન છતાં, સુરુપ છતાં અને ભોગ્ય વસ્તુની પ્રાપ્તિ છતાં પણ ભોગવી ન શકે તે.

૯ [2]ઉપભોગાંતરાય—જેના ઉદયથી પોતે યુવાન, સુરુપ છતાં અને આભૂષણાદિ ઉપભોગ્ય વસ્તુ પ્રાપ્ત થયા છતાં પણ ભોગવી ન શકે તે.

૧૦ વીર્યાંતરાય—જેના ઉદયથી પોતે યુવાન, નિરોગી, અને બળવાન છતાં પણ પોતાનું બળ ફોરવી ન શકે તે.

૧૧ ચક્ષુદર્શનાવરણીય—જેના ઉદયથી આંખે કરી રુપનું સામાન્યપણે જ્ઞાન થાય એવા ચક્ષુદર્શનનું આચ્છાદન થાય તે.

૧૨ અચક્ષુદર્શનાવરણીય—જેના ઉદયથી ચક્ષુ

---

૧ એકવાર ભોગવાય એવા આહારાદિકને ભોગ કહેવાય છે.

૨ વારંવાર ભોગવાય એવા સ્ત્રી આભૂષણ આદિને ઉપભોગ કહેવાય છે.

विना बाकीनी इंद्रिये करी जे पोतपोताना विषयनुं सामान्यपणे ज्ञान थाय एवा अचक्षुदर्शननुं आच्छादन थाय ते.

१३ अवधिदर्शनावरणीय—जेना उदयथी इंद्रियादिकनी अपेक्षा विना मर्यादा पूर्वक रुपी द्रव्यनुं सामान्यपणे ज्ञान थाय एवा अवधिदर्शननुं आच्छादन थाय ते.

१४ केवळदर्शनावरणीय—जेना उदयथी सकल वस्तुनुं सामान्यपणे ज्ञान थाय एवा केवळदर्शननुं आच्छादन थाय ते.

१५ निद्रा—जेना उदयथी निद्रावस्थामांथी सुखे करीने प्रतिबोध थाय ते.

१६ निद्रानिद्रा—जेना उदयथी निद्रावस्थामांथी दुःखे करीने जागृत अवस्थानी प्राप्ति थाय ते.

१७ प्रचला—जेना उदयथी उन्ना अने बेठां थकां निद्रा आवे ते.

१८ प्रचलाप्रचला—जेना उदयथी चालतां चालतां पण निद्रा आवे ते.

१ए थिणद्धि[1]–जेना उदयथी दिवसे चिंतवेलुं कार्य रात्रीए निद्रावस्थामां करे ते.

२० निचगोत्र—जेना उदयथी ऐश्वर्यादिकरहित निच कुलमां जन्म थाय ते.

२१ अशाता वेदनीय--जेना उदयथी दुःखनो अनुभव थाय ते.

२२ मिथ्यात्व मोहनीय--जेना उदयथी वीतरागना वचनथी विपरित श्रद्धा थाय ते.

२३ स्थावर नामकर्म—जेना उदयथी स्थावरपणुं प्राप्त थाय ते.

२४ सूक्ष्म नामकर्म—जेना उदयथी चर्मचक्षुने अदृश्य एवा सुक्ष्म शरीरनी प्राप्ती थाय ते.

२५ अपर्याप्त नामकर्म—जेना उदयथी पोताने योग्य पर्याप्ति पूर्ण न करे ते.

---

१ वज्रऋषभनाराच संघयणवाळाने थिणद्धी निद्राना समये वासुदेवथी अर्ध बळ होय छे. आ जीव नरकगामी जाणवो. बीजा संघयणोवाळाने पोताना सहज बळथी बमणुं त्रमणुं बळ होय छे.

२६ साधारण नामकर्म—जेना उदयथी अनंता जीव वच्चे एक शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

२७ अस्थिर नामकर्म—जेना उदयथी लोही आदि अस्थिर पुद्गलनो बंध होय ते.

२८ अशुभ नामकर्म—जेना उदयथी नाभिनी निचेनुं अंग अशुभ होय ते.

२९ दौर्भाग्य नामकर्म—जेना उदयथी सर्व लोकने अप्रिय लागे ते.

३० दुःस्वर नामकर्म—जेना उदयथी कागडा अने गधेडा पेठे खराब स्वरनी प्राप्ति थाय ते.

३१ अनादेय नामकर्म—जेना उदयथी लोकमां वचन मान्य न थाय ते.

३२ अयश नामकर्म—जेना उदयथी लोकमां अपकीर्ति फेलाय ते.

३३ नरकगति नामकर्म—जेना उदयथी नरक मां उत्पन्न थाय ते.

३४ नरकानुपूर्व्वी नामकर्म—जेना उदयथी अन्य गतिमां जतां जीवने नरकाभिमुख करे ते.

३५ नरकायु—जेना उदयथी आयुष्यनी स्थितिने अनुसारे नरकमां रहेवुं पडे ते.

३६ थी ३९—अनंतानुबंधी[1]—क्रोध, मान, माया ने लोभ--जेना उदयथी सम्यकत्व प्राप्त न थाय, उत्कृष्टपणे यावज्जीव[2] सुधी रहे ने नरकगति पामे. तेमां क्रोध पर्वतनी रेखा समान छे, मान पाषाणना स्तंभ समान छे, माया वंशना मूल समान छे ने लोभ कीरमजना रंग समान छे.

४० थी ४३ अप्रत्याख्यानीय[3]—क्रोध, मान, माया ने लोभ--जेना उदयथी देशविरतिपणुं न पामे, तिर्यंचनी गतिमां जाय, अने एक वर्ष सुधी रहे. तेमां क्रोध सुकायेला तळावनी रेखा समान, मान हाडकाना स्तंभ समान, माया मेंढाना शींगडा समान, लोभ गाडानी मळी समान छे.

४४ थी ४७ [4]प्रत्याख्यानीय—क्रोध, मान, माया

---

१ अनंतानुबंधी—अनंत संसारना हेतुभूत. २ यावज्जीव ए प्रायिक वचन छे. ३ जेना उदयथी थोडुं पण प्रत्याख्यान न पामे. ४ जेना उदयथी सर्व विरतिरूप प्रत्याख्यान न पामे.

ने लोभ—जेना उदयथी सर्वविरतिपणुं न पामे, मनुष्यगतिमां जाय अने चार मास सुधी रहे. तेमां क्रोध रेतीनी रेखा सरखो, मान काष्टना स्तंभ सरखो, माया गोमुत्र सरखी, लोभ काजळना रंग सरखो जाणवो.

४७ थी ५१ [1]संज्वलन क्रोध, मान, माया ने लोभ, जेना उदयथी यथाख्यात चारित्र न पामे, तेनी स्थिति एक पक्षनी[2] छे, तेमां क्रोध जलरेखा समान छे, मान नेत्रलता समान छे, माया वंशनी छाल समान छे, ने लोभ हलदरना रंग समान छे. तेवा क्रोधादिके मरीने प्राणी देवलोकमां जाय छे.

एवी रीते सोळ [3]कषाय थया हवे नव [4]नोकषायनुं वर्णन करे छे.

---

१ जेना उदयथी चारित्र धारण करनार पण थोडो कषाय करे. २ उपरोक्त कषायवंत बहु तो पाक्षिक चतुर्मासिक के संवत्सरिक प्रतिक्रमण समये पण कषाय न क्षमावे (वैर—विरोध अधिकरण न टाळे पण धारी राखे) तो ते कषाय अनंतानुबंधी समजवो (संशोधक)

३ कष=संसार + आय=लाभ=संसारनी परंपरा जेनाथी मळे ते.

४ कषायना सहचारी कषायनी उत्पत्तिमां मदद करनार.

५२ थी ५७ हास्यषट्क—जेना उदयथी कोइ पण निमित्ते अथवा तो निमित्त विना हास्य, रति, अरति, शोक, भय अने जुगुप्सा थाय ते.

५८ पुरुषवेद—जेना उदयथी स्त्री भोगववानो इच्छा थाय ते. आ वेदनो उदय तृणना अग्नि जेवो जाणवो.

५९ स्त्रीवेद—जेना उदयथी पुरुष भोगववानी इच्छा थाय ते. आ वेदनो उदय छाणाना अग्नि सरखो जाणवो.

६० नपुंसकवेद—जेना उदयथी स्त्री पुरुष बन्नेने भोगववानी इच्छा थाय ते. आ वेदनो उदय नगरना दाह समान जाणवो.

६१ तिर्यंचगति नामकर्म—जेना उदयथी तिर्यंचमां उत्पन्न थाय ते.

६२ तिर्यंचानुपूर्वी नामकर्म—जेना उदयथी अन्य गतिमां वांका जतां जीवने तिर्यंच गतिमां लइ जाय ते.

६३ एकेन्द्रियजाति नामकर्म--जेना उदयथी एकेन्द्रियपणुं प्राप्त थाय ते.

६४ बेइंद्रियजाति नामकर्म--जेना उदयथी बेइंद्रियपणुं प्राप्त थाय ते.

६५ तेइंद्रियजाति नामकर्म--जेना उदयथी तेइंद्रियपणुं प्राप्त थाय ते.

६६ चउरिंद्रियजाति नामकर्म--जेना उदयथी चउरिंद्रियपणुं प्राप्त थाय ते.

६७ अशुभ विहायोगति नामकर्म--जेना उदयथी ऊंट तथा गधेडानी पेठे गमन करवानी अशुभ चाल (गति) प्राप्त थाय ते.

६८ उपघात नामकर्म--जेना उदयथी पोताना अवयवोवडे पोते हणाय एवा जे रसोळी, पडजीभी आदि प्राप्त थाय ते.

६९ अप्रशस्तवर्ण नामकर्म--जेना उदयथी नील तथा कृष्णरुप अशुभवर्णनी प्राप्ति थाय ते.

७० अप्रशस्तगंध नामकर्म--जेना उदयथी दुर

भिगंधरुप अशुभ गंधनी प्राप्ति थाय ते.

७१ अप्रशस्तरस नामकर्म--जेना उदयथी तिक्त तथा कटुकरुप अशुभ रसनी प्राप्ति थाय ते.

७२ अप्रशस्तस्पर्श नामकर्म--जेना उदयथी भारे, लुखो, खडबचमो अने शीतस्पर्शरुप अशुभ स्पर्शनी प्राप्ति थाय ते.

७३ ऋषभनाराच संघयण नामकर्म--जेना उदयथी जेनां बे पासे मर्कटबंध होय अने तेनी उपर पाटो होय तेवो हाडकानो बंध प्राप्त थाय ते.

७४ नाराच संघयण नामकर्म--जेना उदयथी बन्ने पासे मर्कटबंध होय एवो हाडकानो बंध प्राप्त थाय ते.

७५ अर्धनाराच संघयण नामकर्म--जेना उदयथी एक पासे मर्कटबंध होय अने बीजे पासे खीली होय एवो हाडकानो बंध प्राप्त थाय ते.

७६ किलिका संघयण नामकर्म--जेना उदयथी मांहोमांहे मळेला हाडकाने फक्त खीलीनो बंध होय ते.

७७ ठेवहुं नामकर्म—जेना उदयथी हाडकां परस्पर मळेलां होय ते.

७८ न्यग्रोध परिमंडल संस्थान नामकर्म—जेना उदयथी वडनी पेठे उपरलुं अंग लक्षणोपेत होय ते.

७९ सादि संस्थान नामकर्म—जेना उदयथी नीचेनुं अंग लक्षणवाळुं प्राप्त थाय अने उपरलुं अंग खराब होय ते.

८० वामन संस्थान नामकर्म—जेना उदयथी उदर प्रमुख लक्षणोपेत होय अने हाथ पग माथुं प्रमुख प्रमाणहीन होय ते.

८१ कुब्ज संस्थान नामकर्म—जेना उदयथी हाथ पग माथुं प्रमुख प्रमाणोपेत होय अने उदर प्रमुख प्रमाण विनानुं होय ते.

८२ हुंडक संस्थान—जेना उदयथी सर्व अवयवों प्रमाण विनाना लक्षण रहित होय ते.

आश्रव तत्त्व.

कर्म आववाना हेतुभूत जे मिथ्यात्वादिक तेने आश्रवतत्व कहे छे; तेना ४२ भेद छे.

५ स्पर्शनेंद्रिय, रसनेंद्रिय, घ्राणेंद्रिय, चक्षुरिंद्रिय, श्रोत्रेंद्रिय, ए पांच इंद्रियनी अविरति.

६ थी ९ क्रोध[1] मान[2] माया[3] लोभ[4] ए चार कषाय.

१० थी १४ प्राणातिपात,[5] मृषावाद,[6] अदत्तादान,[7] मैथुन,[8] परिग्रह,[9] ए पांच अव्रत.

१५ थी १७ मनोयोग,[10] वचनयोग,[11] काययोग,[12] ए त्रण योग.

पचीश क्रियाउ.

१८ कायिकीक्रिया—कायाने अयतनाए प्रवर्तावतां जे क्रिया लागे ते.

---

१ गुस्सो. २ अहंकार. ३ कपट. ४ वधारे मेळववानी इच्छा. ५ प्राणनो नाश. ६ जुठुं. ७ चोरी. ८ कामभोग. ९ वस्तुनो संग्रह. ममत्व भाव. १० शुभ अशुभमां मनने जोडवुं. ११ शुभ अशुभमां वचनने जोडवुं. १२ शुभ अशुभमां कायाने जोडवी.

१९ अधिकरणकीक्रिया–घरनां उपकरणादि अधिकरण घंटी आदिए करी जीवोनुं हनन करवुं ते.

२० प्राद्वेषिकी क्रिया -जीव अजीव उपर द्वेष करवाथी जे क्रिया लागे ते.

२१ पारितापनीकीक्रिया--पोताने अथवा परने परिताप उपजाववो ते.

२२ प्राणातिपातिकीक्रिया--एकेंद्रियादिक जीवने हणवो हणाववो ते.

२३ आरंभिकीक्रिया--खेती आदिक आरंभ करवो कराववो ते.

२४ परिग्रहिकीक्रिया -धन धान्यादिक मेळवतां अने ते उपर मूर्छा राखतां जे क्रिया लागे ते.

२५ मायाप्रत्ययिकीक्रिया--कपट वडे अन्यने छेतरवाथी जे क्रिया लागे ते.

२६ मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकीक्रिया--जिन वचननी अश्रद्धा करवाथी तथा विपरित प्ररुपणा करवाथी जे क्रिया लागे ते.

२७ अप्रत्याख्यानिकीक्रिया--पच्चखाण नहि क-

रवाथी जे क्रिया लागे ते.

२८ दृष्टिकीक्रिया--कौतुके करीने अश्व प्रमुख जोवाथी जे क्रिया लागे ते.

२९ स्पृष्टिकी अथवा पृच्छिकिक्रिया--रागादिकनावशे स्त्री पुरुष, सुकुमाळ वस्तु वगेरेने स्पर्श करवाथी जे क्रिया लागे ते. स्पृष्टिकीक्रिया अथवा पूछवाथी जे क्रिया लागे ते पृच्छिकीक्रिया.

३० प्रातित्यकीक्रिया--बीजाने घेर हस्ती घोमा वगेरे देखी इर्षा करवाथी जे क्रिया लागे ते.

३१ सामंतोपनीपातिकीक्रिया--पोताना घोमा प्रमुख जोवा आवेला लोकोनी प्रशंसा सांभळी हर्ष धारण करवाथी जे क्रिया लागे ते, अथवा घी तेल वगेरेना भाजन उघामां मुकवाथी जे क्रिया लागे ते.

३२ नैसृष्टिकी क्रिया—राजा आदिना आदेशे यंत्र, शस्त्रादि घमाववाथी जे क्रिया लागे ते.

३३ स्वहस्तिकी क्रिया—नोकरने करवा योग्य कार्य पोताना हाथे करवाथी जे क्रिया लागे ते.

३४ आनयनिकी क्रिया--जीव पासे मंगाववाथी

क्रिया लागे ते. अथवा जीव अजीवने आज्ञा करवाथी जे क्रिया लागे ते आज्ञापनिकी क्रिया.

३५ विदारणिकी क्रिया--जीव अजीवने विदारण करवाथी जे क्रिया लागे ते अथवा तो कोइना अछतां दुषण प्रकाश करी तेनी मान पूजानो नाश करवाथी जे क्रिया लागे ते. अने अन्यने ठगवाथी जे क्रिया लागे ते वैतारणिकी.

३६ अनाभोगिकी क्रिया--उपयोगना शून्यपणाथी जे क्रिया लागे ते.

३७ अनवकांक्ष प्रत्ययिकी क्रिया--वीतरागे कहेली विधिमां अनादर करवाथी जे क्रिया लागे ते.

३८ प्रायोगिकी--मन, वचन अने कायाना अशुभ व्यापारथी जे क्रिया लागे ते.

३९ समुदायिकी क्रिया--कोइ पण एवी पापरूप क्रिया करे, के जेथी आठे कर्मनुं समुदायपणे ग्रहण थाय ते. अथवा फांसीना लाकडे चढावाता माणसने जोवा जनारा तमामने जे क्रिया लागे ते.

४० प्रेमप्रत्ययिकी क्रिया--माया तथा लोभवडे

परने प्रेम उपजाववाथी जे क्रिया लागे ते.

४१ द्वेषप्रत्ययिकी--जे क्रिया करवाथी अन्यने द्वेष उत्पन्न थाय ते.

४२ इर्यापथिकी क्रिया--केवळीने मात्र काययोगवडे एक समयनो बंध थाय ते.

संवर तत्त्व.

कर्मना हेतुभूत मिथ्यात्वादिने रोकवां तेने संवर तत्त्व कहे छे ते बे प्रकारे छे--भावसंवर अने द्रव्य संवर. तेमां भावसंवर--ते कर्मने रोकवा समर्थ जे आत्माना शुभ परिणाम ते अने ते निमित्त कर्म दलनुं रोकावुं तेने द्रव्यसंवर कहे छे. तेना सत्तावन प्रकार छे.

१ इर्यासमिति[1]--धूंसर प्रमाण भूमिका जोइने चालवुं ते.

२ भाषासमिति--हित मित असंदिग्ध अने दोष रहित नियम पूर्वक बोलवुं ते.

३ एषणासमिति—अन्न, पान, वस्त्र, पात्र, आदि

---

१ सम्यक् प्रकारनी चेष्टा.

बेतालीश दोष टालीने ग्रहण करवा ते.

४ आदान निक्षेपणसमिति—रजोहरण वस्त्र पात्र वगेरे जोइ प्रमार्जीने लेवुं तथा मुकवुं ते.

५ उत्सर्ग समिति[1]—त्रस अने स्थावर जीवोथी रहित स्थंडिल भूमि जोइने तथा पूंजीने मळमूत्र आदिकनो त्याग करवो ते.

६ मनोगुप्ति[2]—अशुभ संकल्पनो त्याग करवो ने शुभ संकल्प करवा अथवा शुभ के अशुभ बन्ने प्रकारना संकल्पनो त्याग करवो ते.

७ वचन गुप्ति—याचना करवी, पूछवुं अथवा तो पूछेलानो उत्तर आपवो तेमां वाणीनो नियम करवो--खप पुरतुं निर्वद्य वचन बोलवुं ते. अथवा तो सर्वथा मौन धारण करवुं ते.

८ काय गुप्ति—सूवुं बेसवुं जवुं आववुं आदिकने विषे कायाना व्यापारनो नियम करवो अथवा सर्वथा काययोगनो रोध करवो ते.

१ तेने पारिष्ठापनिका समिति पण कहे छे.

२ सम्यक प्रकारे योगनो निग्रह करवो तेने गुप्ति कहे छे.

सम्यग् दर्शनादि मार्गथकी भ्रष्ट नहि थवा माटे तथा कर्मनी निर्जरा माटे जे समभावे सहन करवा योग्य छे तेने परिसह कहे छे. ते बावीश छे.

ए क्षुधा परिसह—गमे तेवी भूख लागे तोपण दोषवाळा आहारनी इच्छा न करतां भूखथी उत्पन्न थती वेदनाने समभावे सहन करवी ते.

१० पीपासापरिसह—गमे तेवी तृषा लागे तो पण दोषवाळा अप्रासुक जलनी इच्छा न करतां तृषा ने सहन करवी ते.

११ शीतपरिसह—टाढथी थती वेदनाने सम्यक् प्रकारे सहन करवी ते.

१२ उष्णपरिसह—तापथी थती वेदनाने सहन करवी ते.

१३ दंशपरिसह—जू मांकड आदिना डंखने समभावे सहन करवो ते.

१४ अचेलपरिसह—नवां अने सारां वस्त्रने अभावे खेद न करतां जुनां अने मेलां वस्त्रथी उद्वेग न करवो ते.

१५ अरतिपरिसह—रोगादिकना सद्भावे मनमां अरति धारण न करतां ए पूर्वकृत कर्मनुं फळ छे एम जाणी सम परिणाममां रहेवुं ते.

१६ स्त्रीपरिसह—स्त्रीना हावभाव जोइने तेना उपर मोह न करतां ते दुर्गतिनी हेतु छे एम चिंतवी मनने स्थिर करवुं ते.

१७ चर्यापरिसह—गामोगाम अप्रतिबद्ध विहार करवो ते.

१८ निषद्यापरिसह—श्मशान प्रमुखमां काउस्सग्ग ध्याने रहेतां व्याघ्रादिकना भयथी डरवुं नहि ते.

१९ शय्या परिसह—उंची नीची भुमि उपर संथारो करवाथी उत्पन्न थता दुःखने सम्यक् प्रकारे सहन करवुं ते.

२० आक्रोश परिसह—कोइ आक्रोशना वचन कहेतो तेना उपर द्वेष न करतां समपरिणाममां रहेवुं ते.

२१ वध परिसह—कोइ वध करे तो वध करनार उपर द्वेष न करतां समपरिणाममां रहेवुं ते.

२२ याचना परिसह—चक्रवर्त्यादिने पण संयम लइने भिक्षा लेवा जतां लज्जा न आवे ते.

२३ अलाभ परिसह—गृहस्थने त्यां कांइ पण चीज लेवा जतां मळे नहि तो तेथी उद्वेग न करे ते.

२४ रोग परिसह—रोग थकी उत्पन्न थयेली वेदनाने सम्यक् प्रकारे सहन करे ते.

२५ तृण स्पर्श परिसह—डाभनी शय्याए सूतां तेना अग्र भाग लागवाथी उद्वेग धारण न करे ते.

२६ मल परिसह—शरीर उपर परशेवाथी मेल चढवाथी गंधाय तेथी उद्वेग धारण न करे ते.

२७ सत्कार परिसह—मान सत्कार थवाथी मनमां अभिमान न आणे ते.

२८ प्रज्ञा परिसह—विशेष श्रुतनो जाण होय तेथी पुछेला प्रश्नो जवाब देवानी शक्ति होवाथी लोको बहु मान करे ते देखी गर्व धारण न करे ते अने तेना अभावे खेद न करे ते.

२९ अज्ञान परिसह—पोते अज्ञान होवाथी मनमां दिनता धारण न करे पण एम विचारे जे मारे ज्ञानावरणीय कर्मनो उदय छे ते तप अनुष्ठानथी दूर थशे. अने ज्ञानी होय तो गर्व न करे ते.

३० सम्यक्त्व परिसह--शास्त्रनी सूक्ष्म वातनी समज न पडवाथी ए साचुं हशे ? के जुठुं हशे ? एवी शंका आणे नहि पणं वीतरागे कहेल ते साचुं ज छे ए प्रकारे श्रद्धा राखे ते.

३१ क्षमा धर्म--क्रोधनो अभाव--क्षमा.

३२ मार्दव धर्म--माननो अभाव नम्रता.

३३ आर्यव धर्म--कपट रहितपणुं--सरळता.

३४ मुक्ति धर्म--निर्लोभता.

३५ तप धर्म--इछानो रोध करवो.

३६ संयम धर्म--मन, वचन अने कायाने योग्य रीते वापरवा ते १७ प्रकारे छे. प्राणातिपातादि पांचनुं विरमण, पांच इंद्रियोनो निग्रह, चार कषायनो जय, ने त्रण दंडनी निवृत्ति, ए सत्तर प्रकारे संयम धर्म

जाणवो. अथवा पांच स्थावर, त्रण विगलेंड्रिय अने पंचेन्द्रियनो वध करवो नहि ए नवभेद १० प्रेक्ष्यसंयम ११ उपेक्ष्यसंयम १२ प्रमार्जनासंयम १३ अपहृत्य (अप्रमार्जना--परठवुं)संयम १४ मनसंयम १५ वचनसंयम १६ कायसंयम १७ अजीवसंयम एम सत्तर भेद जाणवा.

३७ सत्य धर्म--साचुं बोलवुं.

३८ शौच धर्म--पादादि अवयव शुद्ध राखवा तथा बेंतालीश दोष रहित आहार पाणी लेवो--ते द्रव्य शौच अने आत्माना शुद्ध परिणाम राखवा ते भाव शौच.

३९ अकिंचनत्व धर्म--समग्र परिग्रह उपरथी मूर्छानो त्याग करवो.

४० ब्रह्मचर्य धर्म--नव प्रकारे औदारिक ने नव प्रकारे वैक्रिय संबंधी मैथुननो त्याग करवो ते.

४१ अनित्य भावना--आ संसारमां शरीर, धन, धान्य, कुटुंब, आदि सर्व वस्तुओ अनित्य छे एवुं चिन्तववुं ते.

४२ अशरण जावना—माणसोए करीने रहित एवा अरण्यमां क्षुधा पामेल बलवान सिंहना हाथमां पकमायेल मृगलाने कोइनुं शरण होतुं नथी तेवीज रीते जन्म, मरण आदि व्याधिए ग्रस्त जीवने आ संसारमां धर्म शिवाय कोइनुं शरण नथी एवुं चिन्तववुं ते.

४३ संसार जावना—आ अनादि अनंत संसारमां स्वजन अने परजननी कोइ पण प्रकारनी व्यवस्था नथी. माता मरीने स्त्री थाय; स्त्री मरीने माता थाय; पिता मरीने पूत्र थाय; पूत्र मरीने पिता थाय; एम संसारनी विचित्रता जाववी ते.

४४ एकत्व जावना—जीव एकलोज उत्पन्न थाय छे ने एकलो ज मृत्यु पामे छे; एकलो ज कर्म बांधे छे अने एकलोज कर्म जोगवे छे. इत्यादि चिन्तववुं ते.

४५ अन्यत्व जावना—हुं शरीर थकी जिन्न छुं, शरीर अनित्य छे, हुं नित्य छुं; शरीर जम छे, हुं चेतन छुं. ए प्रकारे चिन्तववुं ते.

४६ अशुचि भावना–निश्चये करीने आ शरीर अपवित्र छे, कारण के, आ शरीरनुं आदि कारण शुक्र छे, ते पण घणुंज अशुचि छे; पछीनुं कारण आहारादिकनो परिणाम ते पण अत्यंत अपवित्र छे; नगरनी खाळ पेठे पुरुषना नव द्वारमांथी ने स्त्रीना बार द्वारमांथी निरंतर अशुचि वह्या करे छे. एवुं चिन्तववुं ते.

४७ आश्रव भावना–मिथ्यात्वादिके करीने कर्मनुं आववुं थाय छे, तेथी आत्मा मलिन थाय छे; दया दानादिके शुभ कर्म बंधाय छे, विषय कषायादिके अशुभ कर्म बंधाय छे, एवुं चिन्तववुं ते.

४८ संवर भावना–समिति गुप्ति आदि पाळवाथी आश्रवनो रोध थाय छे, एवुं चिन्तववुं ते.

४९ निर्जरा भावना—बार प्रकारना तपवडे कर्मनो क्षय थाय छे, एवुं चिन्तववुं ते.

५० लोक स्वभाव भावना—केडे उपर हाथ मुकी पग पहोळा करी उभा रहेल पुरुषना आकारे धर्मास्तिकायादि षड् द्रव्यात्मक चौद राजलोक उ-

त्पत्ति स्थिति अने लयना स्वन्नाववाळुं छे इत्यादि स्वरुप विचारवुं ते.

५१ बोधि डुर्लन्न न्नावना--आ अनादि संसार विषे नरकादिक गतिमां भ्रमण करतां अकाम निर्जरा वगे पुन्यना उदयथी मनुष्य जन्म, आर्य देश, उत्तम कुळ, निरोगी काया, धर्म श्रवणनी सामग्री इत्यादि पामी शकाय छे परंतु अनंतानुबंधी कषाय अने मिथ्यात्व मोहनीयना उदयथी अन्निन्नूत जीवने सम्यक् दर्शन पामवुं अति डुर्लन्न छे; एवुं चिन्तववुं ते.

५२ धर्मन्नावना--डुस्तर संसार समुद्रमांथी तारवाने वहाण समान श्री वीतराग प्रणीत शुद्धधर्म पामवो अति डुर्लन्न छे तथा धर्मना साधक अरिहंतादिनो पण योग पामवो अति डुर्लन्न छे एवुं चिंतववुं ते.

५३ सामायिक चारित्र--समः रागद्वेष रहित पणुं. आयः लान्न. जेमां रागद्वेषना रहितपणानो लान्न थाय छे, तेने सामायिक चारित्र कहे छे. ते बे प्रकारे छे. देशविरति अने सर्व विरति. सावद्य योगनी केट-

लेक अंशे विरति होय तेने देशविरति, अन सर्व प्रकारे विरति होय तेने सर्व विरति कहे छे.

५४ छेदोपस्थापनीय--पूर्वना सदोष के निर्दोष पर्यायने छेदी गणाधिपे आपेलुं पंचमहाव्रतरुप चारित्र ते.

५५ परिहार[1] विशुद्धि--तप विशेषे करीने शुद्धि करवी ते.

५६ सूक्ष्म संपराय- ज्यां सूक्ष्म कषायनो उदय होय छे ते चारित्रने तथा दसमां गुणठाणाने सूक्ष्म संपराय कहे छे.

५७ यथाख्यात--ज्यां सर्वथा कषायना उदयनो अभाव होय ते. औपशमिकने अग्यारमे गुणठाणे,

---

१ नव जणानो गच्छ निकळे तेमांथी चार जण तपस्या करे अने चार जण वैआवच्च करे ने एकने आचार्य स्थापे ए प्रकारे छ मास सुधी तपस्या करे, पछीथी वैआवच्च करनार चार जण तपस्या करे ने तपस्या करनार वैआवच्च करे ते पण पूर्वोक्त छ मास सुधी. पछीथी आचार्य छ मास सुधी तपस्या करे सात जण वैआवच्च करे ने एकने आचार्य स्थापे. ए प्रकारे अढार मास सुधी तपस्या करे तेने परिहार विशुद्धि चारित्र जाणवुं.

क्षायिक छद्मस्थने बारमे गुणठाणे ने केवलीने तेरमे चौदमे गुणठाणे यथाख्यात चारित्र होय छे.

निर्जरा तत्त्व.

छ प्रकारना बाह्यने छ प्रकारना अभ्यंतर तप वडे निर्जरा थाय छे.

छ प्रकारना बाह्य तप.

१ अनशन तप—थोडा कालने माटे अथवा यावज्जीव सुधी आहारदिकनो त्याग करवो ते.

२ उणोदरिका तप—पांच सात कोलीआ उणुं रहेवुं ते.

३ वृत्ति संक्षेप—इच्छानो संक्षेप करवो ते.अभि-ग्रह करवो, नियम धारवा ते.

४ रस त्याग—विगय आदिनो त्याग करवो ते.

५ काय क्लेश--लोच, काउसग्ग आदिए का-याने कष्ट आपवुं ते.

६ संलिनता--अंगोपांग संवरी राखवा, एक आसने बेसवुं ते. अथवा विषयादिने उदीरवां नहि ते.

छ प्रकारे अभ्यंतर तप.

१ प्रायश्चित--करेला अपराधनी शुद्धिमाटे गुरुए करवा कहेलुं तप प्रमुख करवुं ते.

२ विनय तप--ज्ञानी अने ज्ञानादिकनो विनय करवो ते.

३ वैयावृत्य तप--आचार्यादिकनुं वेयावच्च करवुं ते.

४ स्वाध्याय तप--वाचना[1] पृछना[2] परावर्तना[3] अनुप्रेक्षा[4] अने धर्मकथा[5] ए पांच प्रकारे जाणवो.

५ ध्यान--धर्मध्यान अने शुक्लध्यान ध्यावत्रां ते,

६ कायोत्सर्ग--कर्मना क्षय निमित्ते काउस्सग्ग करवो ते,

बंध तत्व,

बंध तत्व चार प्रकारे छे.

१ प्रकृति बंध--कर्मनो स्वभाव ते.

२ स्थिति बंध--कर्मने रहेवाना काळनुं परिमाण ते.

३ अनुभाग बंध--कर्मना अणुउमां रहेलो जे

---

१ भणवुं. २ संदेह दूर करवो. ३ भणेलुं संभारवुं ४ अर्थ चिंतवन करवुं. ५ धर्मोपदेश करवो.

तीव्र, तीव्रतर, मंद, मंदतर, आदि रस ते.

४ प्रदेश बंध—कर्मना दलीयानुं परिमाण ते.

मोक्ष तत्त्व.

१ सत्पद प्ररुपणा द्वार*—मोक्षपद छतुं छे, विद्यमान छे; एवी प्ररुपणा करवी ते.

२ द्रव्य[1] प्रमाणद्वार—सिद्धना जीव द्रव्य केटलां छे एम विचारवुं ते.

३ क्षेत्रद्वार[2]—सिद्धना जीव केटला क्षेत्रमां रहेल छे एम विचारवुं ते.

४ स्पर्शना[3] द्वार—सिद्धना जीवो केटला आकाश प्रदेशने स्पर्शी रहेला छे एवुं विचारवुं ते.

५ कालद्वार[4]—सिद्धना जीवोनी स्थिति केटला काळ सुधीनीछे. एम विचारवुं ते.

---

* मोक्षपद एक पदपणा माटे छतुं छे.

१ सिद्धनां जीव द्रव्य अनंता छे. २ सिद्धना जीवो असंख्याता आकाश प्रदेशने अवगाहीने रहेला छे, लोकमां असंख्यातमा भागना क्षेत्रने एक सिद्ध तेमज सर्व सिद्ध अवगाही रहेला छे. ३ क्षेत्र करतां स्पर्शना अधिक छे. ४ एक सिद्ध आश्रयी सादि अनंत, सर्व सिद्ध आश्रयी अनादि अनंत छे.

६ अंतरद्वार[1]—सिद्धना जीवोने परस्पर केटलुं अंतर छे एम विचारवुं ते.

७ भागद्वार[2]—सिद्धना जीवो संसारी जीवोना केटलामे भागे छे एम विचारवुं ते.

८ भावद्वार[3]—सिद्धना जीवो पांच भावमांथी कये भावे रहेला छे एम विचारवुं ते.

९ अल्प बहुत्वद्वार[4]—पंदर भेदे सिद्धथयेल-मांथी कोण वधारे अने कोण ओछा छे एम विचारवुं ते.

सिद्ध जीवोना पंदर भेद.

१ जिनसिद्ध—तीर्थंकर थइने मोक्ष गयेला ते.

२ अजिनसिद्ध—सामान्य केवळी थइने मोक्ष गया ते.

३ तीर्थसिद्ध—चतुर्विध संघ रुप तीर्थ प्रवर्त्या पछी जे मोक्ष गया ते गणधर प्रमुख.

---

१ सिद्धना जीवोने परस्पर अंतर नथी. २ सिद्धना जीवो संसारी जीवोने अनंतमे भागे छे. ३ क्षायिक अने पारिणामिक ए बे भावे रहेला छे. ४ सर्व करतां थोडां नपुंसक लिंगे सिद्ध जाणवा, ते करतां स्त्रि अने पुरुष लिंगे अनुक्रमे संख्यातगुणा जाणवां.

४ अतीर्थसिद्ध—तीर्थनी स्थापना थया विना जे मोक्षे गया ते मरुदेवी प्रमुख.

५ गृहलिंगसिद्ध—गृहस्थना वेषे जे केवळज्ञान पामी मोक्ष गया ते भरत चक्रवर्ति प्रमुख.

६ अन्यलिंगसिद्ध--तापस प्रमुखने वेशे जे मोक्ष जाय ते वल्कलचिरि प्रमुख.

७ स्वलिंगसिद्ध--साधुनावेशे जे मोक्षे जाय ते.

८ स्त्रीलिंगसिद्ध--स्त्रीलिंगे मोक्षे जाय ते चंदनबाला प्रमुख.

९ पुरुषलिंगसिद्ध--पुरुषलिंगे मोक्षे जाय ते गौतम प्रमुख.

१० नपुंसकलिंगसिद्ध--नपुंसकलिंगे मोक्षे जाय ते गांगेय प्रमुख.

११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध--कोइ पण पदार्थने देखी बोध पामीने चारित्र लइ मोक्षे जाय ते करकंडु प्रमुख.

१२ स्वयंबुद्धसिद्ध--गुरुना उपदेश विना पोतानी मेळे बोध पामी मोक्षे गया ते कपील प्रमुख.

१३ बुद्धबोधितसिद्ध--गुरुना उपदेशथी बोध पामी मोक्षे गया ते.

१४ एकसिद्ध--एक समये एक मोक्षे जाय ते.

१५ अनेकसिद्ध--एक समयमां अनेक मोक्षे जाय ते.

उपर कहेला नव तत्वो जाणीने श्रद्धा राखे तेने अवश्य सम्यकत्व होय. जो अज्ञान होय तो न्नावथी श्रधा राखे तोपण तेने सम्यकत्व जाणवुं.

अंतर मुहूर्त्त कालमात्र जेने सम्यक्त्व स्पर्श्युं होय, तेने निश्चये करी अर्धपुद्गल परावर्त संसार बाकी जाणवो. अत्यंत आशातनावंतने एटलो संसार उत्कृष्टथी जाणवो पण शुद्ध समकिती तो कोइ तेज भवे, कोइ त्रीजे न्नवे, अने कोइ सातमे न्नवे पण मोक्ष पामे छे.

आ[illegible] तरफथी निचे लखेला पुस्तको प्रसिद्ध थया छे ते आ पुस्तकना पृष्ट २ मां लखेला नियम प्रमाणे मंगावनारने मो[illegible] [illegible] आवशे.

नंबर	पुस्तकनुं नाम	किंमत रु. आ. पा.	पोस्ट पेकींग खर्च रु. आ. पा.
१	श्रीशत्रुंजय महातिर्थादि यात्रा विचार.	०—१—६	०—१—[illegible]
	,, ,, ,, पाकु पुठुं	०—६—०	[illegible]
२	श्रीदंडकादिक (४१) द्वारका विगेरे	०—४—०	[illegible]
	,, ,, ,, पाकु पुठुं	०—६—०	[illegible]
३	चैत्यवंदनस्तुति स्तवनादि संग्रह भाग पहेलो	०—३—०	०—१—६
४	,, ,, भाग बीजो	०—६—०	०—३—०
५	,, ,, भाग त्रीजो	०—८—०	०—१—०
६	[illegible]	०—१—०	०—१—०
७	[illegible] अने आत्मोपदेशक पद संग्रह भाग पहेलो	०—१—०	०—१—०
८	गहुंली संग्रह भाग पहेलो	०—१—०	०—०—६
९	श्रीशत्रुंजय महातिर्थादि यात्रा विचार अने चैत्यवंदन स्तुति स्तवनादि संग्रह	०—२—०	०—१—६

गुजराती टाइप.

नंबर १ थी ८ सुदीना पुस्तको शास्त्री (बाळबोध) टाइपमां छे.

शिवनाथ लुंबाजी जैन पुस्तकालय.

(१) वेताल पेठ नंबर ४०—पुना सिटी.

(२) मु. [illegible] जिल्हासीरोही—देश मारवाड.